

T.C.

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YENİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN HİKÂYELERİNİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

PINAR TOPALOĞLU

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ:

YARD. DOÇ DR.SELİM ALTINTOP

MANİSA

2009

ÖZET

Samim KOCAGÖZ 1916–1993 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın önde gelen yazarlarından biridir. Sanatçı; hikâye, roman, oyun, makale, inceleme, anı gibi çeşitli edebi türlerde pek çok eser vermiştir. Bu çalışma Kocagöz'ün on iki hikâye kitabında yer alan toplam yüz kırk sekiz hikâyesini kapsamaktadır.

Çalışmamız Samim KOCAGÖZ' ün hayatı, hikâyelerinin tematik açıdan incelenmesi, mülakat, eserleriyle ilgili bazı dokümanlar ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde tema kavramı üstünde durulmuş ve başlangıçtan günümüze Türk öykücülüğünde görülen temalar genel olarak tanıtılmıştır. Bu tarihsel süreç içerisinde Kocagöz'ün yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sanatçının hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Samim KOCAGÖZ' ün hikâyeleri tematik açıdan tasnif edilip bu temaların en belirgin şekilde işlendiği hikâyeler tanıtılmıştır.

Son bölümde yazarın oğlu Şükrü KOCAGÖZ'le yaptığımız Samim KOCAGÖZ'ün hayatı ve eserleri hakkındaki yayınlanmamış mülakat verilmiştir. Kaynakça kısmındaysa çalışma boyunca faydalanılan eserler alfabetik sırayla yazılmıştır. Ayrıca farklı yerlerde sanatçı hakkında yazılan yazıların bibliyografyası da burada verilmiştir.

ABSTRACT

Samim KOCAGÖZ is one of the leading writers of Turkish literature of the Republican Era. He lived between 1916 and 1993. Writer produced many kinds of literary products such as story, novel, article, dissertation and memoir. This study comprehends one hundred forty eight stories in his twelve story books.

Our study consists of his life, analysis of his stories on the thematic perspective, an interview, some documents about his products and bibliography.

In the introductory section, it is mentioned about the concept of theme and the themes which have been seen from the beginning to today in Turkish story telling are expressed. It is tried to determine the place of Kocagöz in this historical process. Furthermore, knowledge about his life and products is given.

In the first section, Samim KOCAGÖZ's stories are classified from the thematic point. Stories processing these themes markedly are introduced.

In the last section, the unpublished interview with Şükrü KOCAGÖZ, the son of the writer, about Samim KOCAGÖZ's life and products is given. In the bibliography part, the works benefited throughout the study are written in alphabetical order. Besides, the bibliography of the articles about the writer in different places are written here.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Samim KOCAGÖZ’ün Hikâyelerinin Tematik Açıdan İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20.10.2009

Pınar TOPALOğLU

ÖNSÖZ

Tanzimat Dönemi'yle birlikte ülkemizde görülen değişim rüzgârı sosyal, siyasî hayatı olduğu kadar edebiyatımızı da etkilemiştir. Tiyatro, roman, hikâye, gibi pek çok yeni tür edebiyatımıza girmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda önemli bir yere sahip olan Samim KOCAGÖZ; roman, hikâye, anı, eleştiri gibi farklı alanlarda eserler veren bir yazardır. Samim KOCAGÖZ'ün hikâyelerini konu alan bu çalışma; giriş, birinci bölüm, ikinci bölüm sonuç, mülakat ve bibliyografyadan oluşmaktadır. Çalışmamızın giriş bölümünde, Samim KOCAGÖZ'e kadarki hikâyeciliğimizin tematik açıdan gelişimini farklı araştırmacıların görüşlerinden hareketle özetlemeye çalıştık. Birinci bölümünde yazarın hayatını ve eserlerini tanıttık. Birinci bölümün sonuna sanatçının eserlerinin yurt dışındaki yankılarını da ekledik.

İkinci bölümde Kocagöz'ün hikâyelerini tematik açıdan inceledik. Öncelikle temaları dört ana başlık etrafında topladık. Bunlar: “*Sosyal Sorunlar*”, “*Siyasî Sorunlar*”, “*Küçük İnsan*”, “*Çocuk ve Çocukluk*” tur. “*Sosyal Sorunlar*” ana başlığını, “Yozlaşma”, “Köy ve Köylü Sorunları”, “Toplumsal Gruplaşma”, “Çarpık Kentleşme”, “Savaşlar ve Anadolu İnsanı” olmak üzere beş alt başlığa ayırdık. “*Siyasî Sorunlar*” başlığını “Politikacılara ve Bürokratlara Yönelik Eleştiriler” ve “Politik olayların Topluma Yansıması” alt başlıklarına ayırdık. “*Küçük İnsan*” başlığını kendi içinde “Yalnızlık”, “Gurbet”, “Öfke”, “Geçmiş Özlemi”, “Aile İçi Sorunlar”, “Cehalet”, “Ruhsal Problemler”, “Ölüm”, “Ekonomik Sıkıntılar”, “Değişim – Dönüşüm”, “Ümit”, “Aşk”, “Tabiat ve Hayvan Sevgisi” şeklinde sınıflandırdık. “*Çocuk ve Çocukluk*” temasını “Çocuklar İçin Yazılan Hikâyeler”, “Çocukluk Anılarını Anlatan Hikâyeler” ve “Çocukları Anlatan Hikâyeler” olarak üç alt başlığa ayırdık.

“Sonuç” bölümünde incelememizin genel bir değerlendirmesini yaptık.

“Bibliyografya”da çalışmamız esnasında yararlandığımız kaynakları verdik. Buraya Samim KOCAGÖZ hakkında bilgiler içeren çeşitli kitapların ve süreli yayınların bibliyografyasını ekledik. Ardından yazarın oğlu Şükrü KOCAGÖZ'le yaptığımız henüz herhangi bir yerde yayınlanmamış olan mülakatın metnini verdik.

Çalışmam esnasında benden yardımlarını ve anlayışını esirgemeyen kıymetli hocam Yrd. Doç.Dr. Selim ALTINTOP'a; özellikle kaynakça konusunda bana yardım

eden Pamukkale Üniversitesi'nden hocam saygıdeğer Arş. Gör. Oğuzhan KARABURGU'ya; yazarın hayatı ve düşünceleriyle ilgili bana önemli bilgiler aktaran oğlu sayın Şükrü KOCAGÖZ'e; Samim KOCAGÖZ hakkındaki önemli eseriyle çalışmamda bana yol gösterici olan ve önerilerde bulunan sayın Prof.Dr. Songül TAŞ'a; tezin yazımında düzenlenmesinde bana yardımcı olan değerli öğretmen arkadaşlarım Rukiye YARDIM'a Özlem ÇABUK ÖZER'e, Remzi ÇELİK'e ve Hasan AYVALI'ya; son olarak da çalışmam boyunca benden manevî desteğini esirgemeyen sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Pınar TOPALOĞLU

Manisa 2009

KISALTMALAR

- A.D: Alandaki Delikanlı
a.g.e: Adı geçen eser
a.g.m: Adı geçen makale
B.H: Bütün Hikâyeleri
B:Baskın
C:Cilt
G.S: Gecenin Soluğu
K.B.Y:Kültür Bakanlığı Yayınları
M.Ö: Mor ve Ötesi
s: Sayfa
S: Sayı
T.K: Telli Kavak
Y.Ü.K: Yolun Üstündeki Kaya
yay: Yayınları
Z:Zarfanat

GİRİŞ

Samim KOCAGÖZ'ün hikâyelerini tematik açıdan incelemeye başlamadan önce, tema kavramını farklı görüşlerden hareketle açıklaya biliriz.

“Ana konu yazıda anlatılmak istenen şey”¹

“Bir fikir, umumî inanç. Halk ve hayat üzerinde roman arasında yapılan yorum”²

“Romanda ifade edilen beşerî, ferdî tecrübenin evrensel objektif mutlak ve değişmez olması artık şüphe götürmez bir şekilde eleştirinin temel ilkelerinden biri olmuştur. Tema, bir ilgi ve değerlendirme meselesidir; eserin bütününe dayalı olarak hayatı bütün yoğunluğuyla hissettiğimiz bir ânı belli belirsiz hissettiğimiz bir lezzet katan herhangi bir duruma veya bölüme uygun bulduğumuz bir addır. Bunun için tema, en güzel ifadeyle bir yorum ve özel şartlar meselesidir. Bu özel şartlar bilinmeksizin arada sırada anlatmak fırsatını bulduğumuz büyük olayların bazıları hiçbir anlam ifade etmezler”.³

“Tema öykünün arkasındaki düşüncedir. Yazarın öyküsünü anlatırken geliştirmeyi tasarladığı şeydir. Yazarın kaynağı kullandığı malzemedir. Diğer bir deyişle tema, yazarın, ana fikridir. Yazar öyküsüne başlamadan belirli bir tema ile hareket edebileceği gibi öyküye başladıktan sonrada bunu oluşturabilir.”⁴

Yukarıdaki bilgilerden hareketle temanın hikâyenin ana düşüncesi, yazarın hikâyeyi yazarken okuyucuda uyandırmak istediği duygu ya da düşünce, hikâyenin vermek istediği temel mesaj olduğunu söyleyebiliriz.

Tanzimat Devri'nde edebiyatımıza giren hikâye türü başlangıçtan günümüze yapı ve içerik açısından büyük değişiklikler göstermiştir. “İlk hikâye kitabımız Emin Nihat'ın 1873'te yayınlanan Müsameretname'sidir. On iki parçayı içine alan bu kitap, uzun kış gecelerinde eş dostun anlattığı hikâyeler şeklinde yazılmıştır. Bu kuruluşu ile Bin Bir Gece Masalları ve Decameron hikâyeleri'ni hatırlatır.

Ahmet Mithat Efendi'de 1880–1890 yılları arasında 25 cüz tutan hikâyeler çıkarmıştır. Bunların bir kısmı teliftir. Çoğu da Fransızca'dan adapte edilmiştir.

Tanzimat Devri'nde sağlam kuruluşlu ilk güzel telif hikâye örnekleri Sami Paşazade Sezai'nin “Küçük Şeyler”inde bulunur”.⁵

1-TEKİN Arslan, Edebiyatımızda İsimler ve Terimler, İstanbul 1998. s.594.

2-UÇ Himmet, Ansiklopedik Roman ve Eleştiri Terimleri, Ankara, 2006, s.594.

3-STEVIĆK Philip, Roman Teorisi, Ankara, 1998, s.60

4-BOYNUKARA Hasan, Hikâye ve Hikâye Kavramları, Hece Dergisi (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı), S.46–47, Ekim- Kasım 2000, s.137.

5-KABAKLI Ahmet, Türk Edebiyatı C-1, İstanbul, 2002, s.550

Ömer LEKESİZ'e göre öykücülüğümüz başlıca beş döneme ayrılır. Lekesiz'in birinci dönem olarak adlandırdığı dönem, Tanzimat ve Servet-i Fûnun dönemini kapsar. Lekesiz'e göre "Birinci dönemde gerçekçilik Batıdaki kısa anlatım tarzlarını uygulama çabası çevresinde ekonomik sıkıntılar, bireysel çatışmalar, aşk, acı ve kırgınlıkların, günlük yaşantıdan ilginç, komik, dramatik, küçük tablolar gelenekle dirsek teması içinde sunulmuştur."⁶

Cevdet Kudret'e göre "Tanzimat hikâye ve romanında işlenen en önemli temalardan biri 'Esaret'tir. Başlıca eserlerin temelinde, tutsak olarak alınıp satılan kadın ve erkeklerin serüveni görülür... Evlenecek kişilerin eğilim ve istekleri göz önünde bulundurulmadan, hatta kimi zaman buna karşı çıkılarak, aile başkanı babanın buyruk ve baskısı ile ve görmeden yapılan zoraki evlenmelerin doğurduğu acı sonuçlar da, ele alınan başlıca temalardan biridir... Batıya yönelmiş olan toplum üzerinde o yabancı uygarlığın etkileri birbirine zıt törelerin karşılaştırılması da Tanzimat hikâye ve romanında ve daha sonraki devirlerin eserlerinde işlenen önemli bir temadır."⁷

Cevdet Kudret Servet-i Fûnun hikâye ve romanında Batı edebiyatından yalnızca yöntem alındığını söylemiştir.

"Söz gelimi Hıristiyanlar arasında da aşk yüzünden mutsuz olanların, kimi zaman dünyadan elini eteğini çekip manastıra kapanması âdeti vardır... Vakalar genellikle İstanbul'da geçer."⁸

Ömer LEKESİZ ikinci dönem olarak adlandırdığı ve Ömer Seyfettin'le başlatıp R. Halit, Y. Kadri, M. Şevket, Sabahattin Ali, Sait Faik'lerle sürdürdüğü dönem için şunları söyler: "İkinci dönem öykü konuları ve estetik açılları itibari ile de çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Hamasî duygulardan devletin çöküşüne karşı samimî tedbirlerin dökümüne, İstanbul'un gün geçtikçe kirlenen sosyal ortamından Anadolu'daki komik, dramatik, cinsel ama hep saf hep temiz hayatlarla, çölün zor ve bir o kadar da mücadele azmi aşılayan dünyasına kaçış, olumsuz, sonuçsuz seveda yüklerinde bile insanın yaşama azmine eğiliş sentez anlayışını sanatın hakkını ihlal etmeksizin derinden derine işleyiş (Safa) sıradan yaşantılara, İstanbul'un marjinal kesimlerine küçük memurun geniş hayaller dünyasına, toplumsal değişme, klasik yöntemden ayrılmaksızın tutarlı, duyarlı, soyutlayıcı yaklaşım (Göktulga, Kaygılı, Enis, Koray, Yiğiter) Batıdaki son anlatım biçimlerini izleyerek özellikle kadın mizacını büyüteç altına alışı (Örik), ilk kez eşyanın

6-LEKESİZ Ömer, "Öykücülüğümüzde Dönemler" Hece Dergisi, Öykü Özel Sayısı, s. 46, 47, s.18-24.

7-KUDRET, Cevdet, Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, Mart, 2004, c.1, s. 26-27.

8-a.g.e. c. 2, s. 168.

ve insanın hallerine metafiziğin alanından bakış (Kısakürek), siyasal ve toplumsal hayata ilişkin ağır eleştirilerini bile küçük insanın sıcak dünyasına yedirerek işleyiş (Esendal) Dipçikli Cumhuriyetin erken zamanda küflenmiş bürokrasinin kendi halindeki insanları savurduğu durumlar (Sabahattin Ali) yeni kuşaklara temiz, yaşanılabilir bir dünya armağan etme bilinciyle öykünün tüm sınırlarını zorlayış (Sait Faik)...

Üçüncü dönemdeki Memduh Şevket Esendal ve Sait Faik yerli öykücülüğü taşıdıkları noktadan onları izleyen yazarların o günkü yazımsal şartlarda yerli öykücülüğün mevcut çıta seviyesini yükseltmek ve bu üç yazarın öykü mirasını olgunlaştırmak kalmıştır. Bu bakımdan yerli öykücülüğün üçüncü dönemine yükseliş ve olgunlaşma dönemi olarak nitelemek mümkündür. Gerek tarzı, gerek konuları itibarı ile Sait Faik'i bir gölge gibi izleyen Halikarnas Balıkcısı, son gönüllüleri ve durumları zamanın törpüsünden kurtarmaya çalışan mazi sever Abdülhak Şinasi Hisar, şiirin imkânlarından yararlanılarak öyküden hüznü sesler veren Ziya Osman Saba, Sabahattin Ali'nin açtığı izden yürüyerek kendi yöre insanının hayatından kesitler sunan Samim KOCAGÖZ ...”⁹

Ayşenur KÜLHANLIOĞLU İSLAM İse öykücülüğümüzün tarihsel gelişimini açıklarken “Türk edebiyatında ilk telif eserlerden itibaren öykü ve roman yazarlarının aynı zamanda toplumsal sorunlarla da yakından ilgilenen aydınlar olması ve ülke sorunlarının başka türlü bir duyarlılığa imkân tanımayacak kadar yoğun yaşanması dolayısıyla gerçekçi bir başlangıç yapar. Teknik açıdan belli bir olgunluğa erişmiş ilk öyküler ise türün edebiyatçıları arasında tanınmasında çok kısa bir süre sonra yayımlanır. Çoğuna tanıklık eden bu ilk öykülerde, bir yandan değişim hamlesi içindeki toplumun yeni ile eski arasındaki sıkışmışlığı ve ferden iç sorunları, bir yandan da imparatorluğun çözülmesi sürecindeki buhranları ve milli mücadele öncesi sorunları ele alınmaktadır. Modern Türk öykücülüğünün ilk önemli çıkışı ise, dile ait sorunların çözüm arayışıyla başlayan Ömer Seyfettin ve aynı yıllarda Memleket Hikâyeleri'ni yayımlayan Refik Halit Koray tarafından gerçekleştirilir. Bu yazarlar, kavrama yeni bir boyut kazandırarak süssüz ve akıcı Türkçeyle halkın gündelik hayatını anlatan öyküler yazmaya başlarlar...”¹⁰

“1930'lar ve sonrası, teknik değişikliklerle birlikte Türk öykücülerinin farklı bir içerik aramaya yöneldiği yıllardır. Ferde ve onun iç dünyasına yönelen öykücü, kalabalıklar içinde yalnız kalan insanı aramaya koyulur. Dış âlemden gelen bütün izler,

9-a.g.m., 18-24.

10-KÜLHANLIOĞLU İSLAM, Ayşenur, Türk Edebiyatı Tarihi, K.B.Y, İstanbul 2006, c.4. s.427.

yazarın ruh süzgecinden geçer ve bir anlamda, kendi küçük dünyası içinde etliye sütlüye karışmadan eğitime, gelir seviyesi, sosyal statüsü ve hayattan beklentileri asgari seviyede olan bir insan tipinin öyküsü ortaya çıkmaya başlar. Daha sonraları ‘küçük insan’ olarak tanıtılan ve unutulmaz örnekleri Memduh Şevket Esendal ile Sait Faik Abasıyanık tarafından yazılan bu yeni öykü kahramanı, 1940’ların sonuna kadar, Türk öyküsünün merkezinde kalacaktır.

1920–1940 dönemi Türk öyküsüne başka bir açıdan daha dikkat etmek gerekir. Aydınlar arasında yavaş yavaş gerçekçiliği bir farklı boyutlarda algılama biçimleri de ortaya çıkmaktadır. Bir kısım aydın, gözlemci bir yaklaşımla gündemdeki sosyal sorunlara çözüm önerileri sunarken bir yandan da yeni seçilmekte olan inkılapların savunusuna hazırlanırlar. Köy ve kasaba gerçekliği edebiyatın, özellikle öykü ve romanın konusu olmaya başlar. Geçmişe ve özellikle Cumhuriyet öncesi dönemlere bakış sert bir eleştiriye doğru kaymaktadır.¹¹

Adnan ÖZYALÇINER 1930 sonrası yazarlarımızın toplumcu gerçekliğe geçtiğini söyleyerek bu dönemi şöyle özetler: “ İnsanı ve toplumu çeşitli yönleri ile gerçekçi bir gözle ele alan bu yazalar, toplumcu gerçekliğin hazırlayıcısı oldular. İkinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yoksullukların da etkisi edebiyatımızdan 1940 kuşağı olarak adlandırılacak olan savaş karşıtı, eşitlikten yana toplumcu yazarları ortaya çıkardı. Bu yazarlar arasında İlhan Tarus, Kemal Bilbaşar, Cevdet Kudret, Samim KOCAGÖZ, Orhan Kemal, Rıfat Ilgaz, Haldun Taner, Fahri Erdiñç, Necati Cumalı, Yaşar Kemal ve Kemal Bekir’i görüyoruz.”¹²

Feridun ANDAÇ 1940–1950 yıllarını “Gelişme Dönemi” olarak adlandırır. “1940–1950 yıllar aydınların toplumu tanıma, anlama, anlatma döneminin başlangıcı diyebiliriz. Öykü burada işlevsel bir türdür. Yaşanılanlara tanıklık ön plandadır. Değişimi, açmazları, sorunları dile getirmede, göstermek etkindir. Öykü coğrafyamızın genişlediği bir dönemdir. Toplum birey sorunları gündeme getirilir. Öykü aranan bir türdür. Öykünün anlamı yapısı bilinçlice kavranır. Öykü coğrafyamızda sonraki dönemlerde iyice ortaya çıkacak yönelimlerin ilk örneklerini görürüz. Anadolu romanının bir başka boyutta öyküye inmesidir. Yurt öykücülüğü gerçeğinin öne çıktığını gözleriz. Konu zenginliği vardır. Köy, kasaba, kent eksenindeki insanın sorunlarından, güncel yaşamından kesitler verilir. Ekonomik yapıdaki gelişmeler, atılım

11-KÜLHANLIOĞLU İSLAM, Ayşenur, a.g.e., C.4, s.429.

12-ÖZYALÇINER Adnan, “1940–1960 Döneminde Roman ve Öykü Yeni Arayışlar,” Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1998, s.198.

ve yeniliklerin yaşamda yer etmiş, kırsal kesim insanının sorunları küçük insanın kentteki serüveni, savaş yıllarının insanlar üzerindeki etkisi an ve durumları yansıtılır. Beliren gerçeklik anlayışı dilde de yenilik getirmiştir...”¹³

Yukarıda Samim KOCAGÖZ’e kadarki Türk Hikâyeciliğinin tematik açıdan tarihsel gelişimini özetlemeye çalıştık. Kocagöz’ün bu topluluklar içinde 1940 sonrası edebiyatımızda yer aldığını söyleyebiliriz. Ramazan KORKMAZ’a göre Samim KOCAGÖZ “İkinci kitabı *“Telli Kavak”*ta yer alan birkaç güzel hikâye ile Anadolu hayatını ılımlı bir gözlemci gerçekçi tavırlarla anlatır. Sanatın memleket meselelerini kavrayıp anlatmakla, bilimden daha fazla mesuliyet yüklendiğini düşünen Kocagöz, başlıca temalarını, İkinci Dünya Savaş’ından sonra makineleşen pamuk tarımından, hayat pahalılığı karşısında değişen hayat tarzlarından ve bunların ortaya çıkardığı toplumsal sorunlardan alır. Ayrıca Beşparmak Dağları’nda yaşayan Tahtacı Türkmenler de hikâye dünyamıza ilk defa onun eserleriyle girer. Anadolu gerçeklerini anlatırken, Refik Halit’ten gelen ve diğer yazarları etkileyen mizahi anlatım, Samim KOCAGÖZ’de yoktur. Konuları, kişilerin, duyuş ve davranışlarını hafife almadan anlatır. Sam Amca ve Cihan Şoförü adlı kitaplarına aldığı hikâyelerinde de bu çizgiyi sürdüren yazar, *“Yolun Üstündeki Kaya”* ile yeni bir anlatım yoluna girer. Gerçekleri ele alışı ve kişileri bu gerçeklerin içine yerleştirişinde bir değişiklik görünmezken, köylüleri ve problemlerini kısa aralıklarla tasvir etmeye koyulur. Bu hikâyelerde problemlerin oluşumları ve sonuçları yer almaz. Yazar, kendisini de konunun dışına çekerek daha objektif olmaya çalışır. Hikâye tekniği ve üslup açısından eleştirilmeye müsait olan Samim KOCAGÖZ dağ ve ova köylülerinin hayatlarını yazmakta ısrar edışı ve bu konuya farklı açılımlar getirmesi bakımından önemli bir hikâyecidir.¹⁴

Bütün bu bilgilerden hareketle Samim KOCAGÖZ’ün, 1940’lı yıllarda görülen makineleşme sürecinde toprağa bağlı kalan insanlardaki ekonomik farklılaşmaları işleyen bir öykücü olduğunu söyleyebiliriz. Yazar köy ve köylü sorunlarını, 1970–1980 döneminde ülkemizde görülen siyasî gruplaşmaları, anti Amerikancı çizgide Türk-Amerikan ilişkilerinin ekonomik sonuçlarını, küçük insanın yalnızlık, umut, aşk gibi duygularını toplumsal gerçekçi akım içinde anlatmayı tercih etmiştir. Hareket noktası olarak tema kavramını ve tema kavramının Samim KOCAGÖZ’deki örneklerini aldığımız bu çalışmada yazarın hikâyelerini tematik açıdan sınıflandırmaya çalıştık. Bu

13-ANDAÇ Feridun, *“Romanda ve Öyküde Açılımlar”* a.g.e, s.188.

14-KORKMAZ Ramazan, *Yeni Türk Edebiyatı*, Ankara, 2005. s.337–338.

güne kadar KOCAGÖZ’le ilgili pek çok çalışma yapılmış olmakla beraber, hikâyelerinin temalarına göre tasnifinin yapılmamış olması ve bu temalarının çağdaşlarıyla mukayese edilmemesi bizi böyle bir çalışmaya yönlendirdi.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN HAYATI, ESERLERİ, ESERLERİNİN YURTDIŞINDAKİ YANKILARI

“Samim KOCAGÖZ, Şubat 1916’da Söke Burunköy ’de doğmuştur. Asıl adı “Hasan Samim” iken, o yalnızca Samim adını kullanmayı tercih etmiştir. Kültürlü ve soylu bir aileye mensup olan Samim KOCAGÖZ’ün ataları XVII. Yüzyılın sonuna doğru İstanbul’dan Söke’ye gelmiştir. Üçkardeş içinde en büyüğü Mehmet Efendi, müsellim olarak Sancakbeyi İlyasoğlu’un yanında görevlendirilmiş ve Padişah tarafından kendisine toprak verilmiştir.”¹⁵

“Mehmet Efendi, ailenin soyadına da kaynaklık etmiştir. Kocagöz ’ün belirttiğine göre ‘bu üç kardeşten hangisi müsellim’ diye sorulduğunda , ‘Kocagözlüsü’ denmiş, aile adları da buradan gelmiştir.”¹⁶ Mehmet Efendi’nin oğlu Samim Kocagöz’ün dedesi Ahmet Ağa çocuklarının eğitime önem verir. Samim Kocagöz’ün babası Şükrü Kocagöz özel eğitim almış aydın bir insandır. Annesi Vahide Hanım İzmir eşrafından Osmanzade ailesindedir. Bu ailenin mensupları arasında 17.yy’da şairler sultanı seçilen Osmanzade Taip Efendi gibi önemli kişiler vardır. Yani Samim Kocagöz’ün annesi de kültürlü bir aileden gelen kültürlü bir hanımdır.

Samim KOCAGÖZ, 1916 yılının şubat ayında Söke’de doğar. Çocukluğu Söke’de geçen sanatçının ailesi, Yunanlılar Ege Bölgesi’ni işgal edince Muğla’ya göç eder. Altı yıl sonra döndüklerinde Söke’yi yanmış yıkılmış bir halde bulurlar. İlkokulu Söke’de bitiren Kocagöz’ü anne ve babası Amerikan Koleji’ ne göndermek isteseler de dedesi buna karşı çıkar. Kocagöz, bir yıl okula ara verir. Bir yıl sonra da İzmir Erkek Lisesi’ne gönderilir. Lise yıllarında yazar İzmir’de çıkan Anadolu gazetesinde yazılarını yayımlar.1936 -37 yıllarında liseyi bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya başlar. Üniversite yıllarında ilk hikâyesini yayımlar. Bu

15-Songül TAŞ, Samim KOCAGÖZ (Yazar-Eser-Üslup) Ankara, 1998, s.1.

16- Hikmet ÇETİNKAYA, Çağının Tanığı Üç Yazar, Çağdaş Yay, İstanbul, 1991, s.109-110.

eser 1939'da “*Ses*” dergisinde çıkan “*Yarıntı*” hikâyesidir.1941 yılında fakülteyi bitirmek üzereyken de 1941 yılında ilk hikâye kitabı “*Telli Kavak*” yayınlanır. Üniversiteyi bitiren Kocagöz, bir süre Lozan'da sanat ve felsefe tarihi dersi alır.1944 yılında “*Bir Şehrin İki Kapısı*” romanını bitirir.1945'de yurda dönüp askerlik vazifesini tamamlar. Bu sırada yazdığı “*Fındık Yaprakları*” hikâyesi yüzünden Sivas'a sürülür. Oğlu Şükrü Kocagöz'den öğrendiğimize göre bu sürgün, Kocagöz'ün sağlığını çok etkiler. Sanatçının yıllar sonra bile yaşadığı sağlık sorunlarında Sivas'ta yaşadığı zor şartların etkisinin olduğu, doktorları tarafından sık sık söylenir.1947 yılında Sevinç Hanım'la evlenen Samim KOCAGÖZ'ün 1948'de büyük oğlu Şükrü,1953'te de küçük oğlu Fadıl dünyaya gelir.

1978–1982 yıllarında yaşadığı mide, fitik, bağırsak düğümlenmesi gibi ameliyatlara sanatçının gelecekte yaşayacağı sağlık sorunları hakkında bazı işaretler verse de Kocagöz; tempolu yazım hayatından vazgeçmez. 1989 yılında sol tarafına inen felç yazarımızı fizikî açıdan büyük sıkıntıya sokar. Buna rağmen “Kocagözgiller” adlı bir roman yazma niyetinde olan Samim KOCAGÖZ, çalışmalarını sürdürür. 1991 yılında eşi Sevinç Hanım'ın vefatı kendisini, derinden etkiler. Bu romanı bitiremeyen sanatçı 5 Eylül 1993 de geçirdiği bağırsak rahatsızlığı sebebiyle hayata veda eder.

Kocagöz'ün edebî hayatının başlangıcı olarak “Ses” dergisinde yazdığı “*Yarıntı*” hikâyesini kabul edebiliriz. Bu başlangıcın ardından sanatçı on iki hikâye kitabı, on iki roman, bir inceleme, bir makale bir de anı kitabı yayınlamıştır. “Sayılı Günler” adlı oyunu sahnelenmiş, “Yaşlı Kız” adlı oyunu Türk Dili dergisinde yayınlanmıştır. Yazarın, yayınlanmayan birçok oyunu da vardır.

Samim KOCAGÖZ kendisini “1940 Kuşağı” yazarlarından olarak görür ve mensup olduğu kuşağı şöyle tanıtır: “Cumhuriyetin ilkelerini özümseyen, bu ilkelerin yerleşmesini isteyen, giderek cumhuriyet kavramının sınırlarını genişletip yerleştirmek isteyen yazarların, şairlerin kuşağıdır bu kuşak. Yazını halka götürmek istemiştir. Halkına varmak, halkını anlatmak, onun dertleri ile bütünleşmek istemiştir. Türk yazını bu kuşağa gelene dek hiçbir çağ ve dönemde bu denli ulusal olma çabasına girmemiştir. Ulusal olmadıkça dünyanın vardığı aşamaya varamayacağını bilincindedir. Evrensel düşünceye, olgulara ulusallıkla gidilir. Bu kuşak önce ayağını sağlama, Anadolu toprağına basmıştır. Yazının bir azınlığın tekelden çıkmasını, yurt yüzüne yönelmesini sağlamıştır.”¹⁷

17.KOCAGÖZ Samim, Bu Da Geçti Ya Hu, İstanbul, 1989, s.107.

Kocagöz'ün yazarlığında Sabahattin Ali'nin ve eserlerinin önemli izleri vardır. Lise yıllarından itibaren Sabahattin Ali, bu etkilenmeyi şöyle anlatır “Sabahattin Ali benden on yaş büyüktü. Onun Değirmen, Kağrı, ses gibi edebiyatımıza birdenbire renk katan yenilik getiren bir hikâye kitaplarını lise sıralarındayken okudum. Yazmaya hevesli, edebiyata düşkün bir liseli öğrenci için Sabahattin Ali'nin bu hikâyeleri, gerçekten çok çarpıcı edebiyatımızın geçmişi içinde gelip durulan büyük bir aşamayı.”¹⁸

Üniversite yıllarında Nisvaz Pastanesi'ndeki edebiyat toplantılarına sık sık katılan sanatçı, burada; Tanpınar, Sait Faik, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Kudret Aksal gibi önemli edebiyatçılarla tanışır. Hemşerisi olması sebebiyle Necati CUMALI'yla da tanışan yazarın Cumalı'yla derin bir dostluğu olduğu da şüphesizdir. Hatta oğlu Şükrü KOCAGÖZ'den edindiğimiz bilgiye göre şu an Söke'deki halk kütüphanesinde bulunan Samim KOCAGÖZ'ün yazı masasını kendisine Necati CUMALI hediye etmiştir. Yine Şükrü KOCAGÖZ'ün anlattığına göre Aziz NESİN, Atilla İLHAN, Halikarnas Balıkcısı, zaman zaman çeşitli edebî tartışmalar yaşadığı Nurullah ATAÇ gibi edebiyatımızın önemli isimleri de İzmir'e geldikçe Kocagöz'ü ziyaret ederler. Abidin DİNO gibi alanında tanınmış sanatçılar da Samim KOCAGÖZ'le arkadaşlık eden isimler arasındadır.

Songül TAŞ, Samim KOCAGÖZ'ün edebî hayatının bazı devrelere ayırabileceğini söylemiştir:

“Birinci Devre: Geçiş Devresi ve Üslubu (1938–1954)

İkinci Devre: Orijinal veya kişisel Üslup Dönemi (1954–1993)”

Taş'a göre “Kocagöz'ün geçiş devresi diye adlandırdığımız 1938–1954 yılları arasındaki birinci devre hikâyelerinde konu, kişi, üslup seçimi bakımından bazı etkilenmelerin izlerini görmek mümkündür. Sadri Erten, Sabahattin Ali ve Sait Faik'ten etkilenen yazar, bu etkilenmeleri kendi konuları, kişileri ve orijinal üslubu ile 1954 yılından itibaren aşar. Toplum sorunlarından kalabalık içindeki insana yönelen ve onun belli dönemlerde yaşadıklarını, hissettiklerini anlatan Kocagöz, edebî şahsiyetinin orijinal özellikteki ilk eserlerini 1973–1993 yılları arasında verir.

Taş'a göre Kocagöz'ün hikâyeciliğinin birinci devresi gözlemci-gerçekçi ve toplumcu çizgisini müjdeleyen ilk hikâyesi, Yarıntı'dan sonra Telli Kavak, Sıgnak ve Sam Amca kitaplarıyla şekillenir. Ömer Lekesiz sanatçının hikâyeciliğinin birinci

18. Songül TAŞ, Samim KOCAGÖZ (Yazar-Eser-Üslup) Ankara, 1998, s.130

dönemi ile ilgili şunları söyler: “Bu dönemdeki en önemli iki tecrübesi, yerel dilden kaçınılması ve düz anlatımla kurgulamak arasındaki farkı keşfetmiş olmasıdır. Bu keşif uğruna. Kocagöz söz konusu öykülerinde bu bütünlüğü, olayların toplumsal ve evrensel boyutunu yer yer ihmal etmiştir. Onun bu problemden kurtulması ve toplumcu gerçekçi, bir yazar olarak takdir edilebilmesi için Sam Amca, Gecekondu, Kuru Fasulye, Düşman, Elif, İnce Hastalık, Başakçı, Toprak Hasreti, Allah Devlet ve Toprak, Fındık Yaprakları ve Güverte Yolcuları öykülerini yazması ve toplumcu tutumunun bedelini 1946’ da Vatan gazetesinde çıkan Fındık Yaprakları öyküsü nedeniyle Sivas’ a sürülerek ödemesi gerekmektedir.”¹⁹

Songül TAŞ’ a göre Kocagöz orijinal ve kişisel üsluplu ilk eserlerini 1954–1973 yılları arasında verir. “ Cihan Şöfor’ u, Ahmet’ in Kuzuları, Yolun Üstündeki Kaya, Yağmurdaki Kız adlı kitaplarındaki hikâyelerinde yazar, kalabalığın içinden çıkardığı insanları, aşkları, acıları, yaşlılık ve yalnızlıkları ile hikâyeleştirir”. Kocagözün’ ün aşama aşama ilerleyerek ulaştığı en olgun dönem 1973–1993 yılları arasındadır. Bu dönemde yazar, gerçekçi-gözlemci bakış tarzını, siyasî çalkantılar içindeki topluma çevirmiştir. Kocagöz sert ve realiteden daha ustaca bir realizmi ve yumuşak anlatımı, hikâyede olay-insan dengesini bu son yıllarda yakalar.”²⁰

Samim KOCAGÖZ’ün sanat hayatı boyunca aldığı ödüller, edebî başarısının kanıtı olduğu gibi, kendisinin edebiyat dünyasında tanınmasını da sağlamıştır. Daha sonra eserleri kısmında da ele alacağımız ödülleri şunlardır:

“*Sam Amca*” adlı hikâye 1950 yılında Dünya Gazetesi öykü yarışmasında Türkiye birinciliğine layık görülmüştür.

“*Yağmurdaki Kız*”, 1968 yılında Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü’ne layık görülmüştür.

“*Alandaki Delikanlı*” 1978 Lions Hikâye Ödülü’nü almıştır.

Anlaşıldığı üzere Samim KOCAGÖZ, yetmiş yedi yıllık hayatı boyunca edebiyat tarihlerinde önemli yeri olan ve farklı türlerde pek çok eser vermiş bir yazarımızdır.

19-LEKESİZ Ömer, Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları, İstanbul, 2006,s.136.
20- TAŞ Songül, Samim Kocagöz,(Yazar, Eser, Üslup), Ankara, 1998, s.58.

ESERLERİ

1.Hikâye Kitapları:

Telli Kavak, Ahmet Halit Kitapevi Yayınları, Güven Basımevi, İstanbul 1941, 108 s.

Kitaptaki Hikâyeler: *Güllü, Gök Boncuk, Sandık, Yarıntı, Sırmalı Çıkmazı, I.Samatya – II. Yenikapı III. Beyoğlu – IV. Nazmiyeye Dair, Dalyan, Yılan, Akdarı: I. Menderes ve Gemi - II. Akdarı – III. Kuş IV. Ayşe Kız, Amatör Bir Futbolcu, Savranın Oğlu, Güllü Bahçe, Minnoşun Kahvesi, İğne, İnsan, İki Gölge, Tellikavak – Bütün köy hocalarına hitap eder.*

Sığmak, ABC Kitapevi İstanbul ,1946, 109 s.

Kitaptaki Hikayeler: Kesik: *I. Dayıbaşı – II. Mal Sahibi – III.Mal Sahibinin Kızı – IV.... Ve Bozkırlı Amad' a Dair, Sığınak, Zeytin Tanesi: I. Ali Oğlu Ali ve Zeytinci – II. Aynalı Pehlivan – III. Mal Sahibinin Ortağı – IV.... Ve Zeytin Yapraklarına Dair, Yolculuk, Hasan Almaz Basan Alır, Gaip Aranyor, Muhalif I-II-II, Diphan, Terk edilmiş Yurt, Elen Dostlarıma: Kir Sipiro, Vukuat.*

Sam Amca II. Baskı, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1965, 91s.

Sam Amca adlı hikâye, 1950 yılında Türkiye birinciliğine layık görülmüştür.

Kitaptaki Hikayeler: *Sam Amca, Gecekondu, Kuru Fasulye, Düşman Elif, İnce Hastalık, Başakçı, Toprak hasreti: I. Pamuk Çapası – II. Irgatlar – III.... Ve Toprak Hasretine Dair, Allah Devlet ve Toprak: I. Kış – II. Yaz – III.... Ve Yürük Mehmet'e Dair, Karadeniz Hikayeleri: Fındık Yaprakları: Reis – Karadeniz Uşakları – Karadeniz – Emine ve Fındık Yapraklarına Dair, Güverte Yolcuları.*

Cihan Şoförü, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1954, 91 s.

Kitaptaki Hikayeler: *Cihan Şoförü (Bedri Rahmiye ' ye),Alışveriş, Çakı, Koca Öküzün Ölümü, Oğul, Teneke, Kör Talih, Motor, Gençlik Bu..., Dost Hatırı, Bir Garip Kişi, Kafadan Sakat.*

Ahmet'in Kuzuları, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1958, 73 s.

Kitaptaki Hikâyeler: *Ahmet'in Kuzuları: I. Dağ Taş - II. Pars - Ahmet'in Kuzuları - IV. Dolma Tüfek - V... Ve Parsın Sonu, Umut Dünyası. I. Kapı - II. Bekleyenler - Bekleyenlerin Sonu, İnce İş: I. Makinist - II. Kâhya Efendi - III... Sonra Mıstık' ın Encamı, Sokulacak Yer, Çalılı Köy I. Şehir - II. Han Odaları - III. Köye Dönüş - IV: Ayaklanma... Ve Ayaklanmaların Sonu.*

Yolun Üstündeki Kaya, İmece Yayınları İstanbul 1964, 96 s.

Kitaptaki Hikâyeler: *Uçun Kuşlar, Bağbozumu, Azrail'e Övgü, Beyaz Güvercin, Yolun üstündeki kaya (Köy Enstitülerinin anısına) , Ölü Dalgalar, Denizin Rengi: I. Hasip Reis - II. Deniz Ağaları III. Ali'nin Encamı, Tarladaki Ağaç, Gidenler Kalanlar, Tren sesi, Karıncalar, Gün Doğarken, Kabadayı, Açık Oturum, Sevgili karanlıklar, Firavun, Kavak Yelleri I-II-II, Sevginin Dekatriyası (Sait Faik' in anısına).*

Yağmurdaki Kız, Sen Kitapevi Yayınları, İstanbul 1967, 91 s.

Bu kitap, 1968 yılında Türk Dil Kurumu Hikâye ödülüne layık görülür.

Kitaptaki Hikâyeler: *Vapurdaki Kız, Yağmurdaki Kız, Tarladaki Kız, Mezarlıktaki Kız, Evdeki Kız, Kıyıda, Kıyıda II, Koca Tülü, Gümüş ile Zeliha: I.Zeliha II. Gümüş - III. Gümüş ile Zeliha.*

Alandaki Delikanlı, Okar Yayınları İstanbul 1978, 231 s.

Kitaptaki Hikâyeler: *I. Bacım Benim: Güneşin Ardından: I. Dedeler - II. Ve Çocuklar, Kara(Orhan Veli'nin anısına), Boz Üveyik (Babasının Anısına): I. Ava Hazırlık - II. Üveyikin Ardından, Sarı Korsan, Kıyıdaki Adam, Saat, Öldün mü Recep?: I. Recep'in Tasası - II. Recep'in Sevinci, Öfke, Ulu Çınarın Yaprakları(Özgüçlüye), Anıların İçinde (Necat Cumalı'ya), Arif Beyden Öte. II. Küçücük. Hikâyeler: 1. Devlet Düşkünü, 2. Pazar Keyfi, 3. Dömen, 4. B.B., 5. Oy, 6. Hamdiye, 7. Can Pazarı, 8. Emekli, 9. Top, 10. Selami Bey. III. Delikanlılar: Alanındaki Delikanlı, Kaldırımdaki Delikanlı, Çatıdaki Delikanlı, Tarladaki Delikanlı: 1. Tören, 2. Seçim, 3. Dananın Kuyruğu, İlçedeki Delikanlı, Diskodaki Delikanlı, Kale Ardındaki Delikanlı, IV: Başkaca: Gazinodaki Kız, Telin Öte Ucu, Bir Seferberlik Türküsü, V. Kentin Kıyısı: Büyük Hikâye.*

Zar Kanat, Resimleyen: Hilal Öztürk, GENDAŞ A.Ş. , İstanbul 1985, 63 s.

Çocuklar için yazılan bu kitapta iki hikâye vardır:

Zar Kanat ve Arkadaşları, Kuşlar.

Gecenin Soluğu, izlem Yayınevi, İstanbul 1985, 152 s.

Kitaptaki Hikâyeler: *Tahta Köprü, Bir Öykünün Öyküsü, Telgraf, Gecenin Soluğu, Kent Karanlığı, Yıllar yılı, Kuşlar, Mektup, Savcılar, Beyaz Bulutun Ucu, Bir Özlem Ki., İğdelerin Dalları Gevrek Olur, Serçeler, Kumrular, Şehir Eşkiyası: 1.Cevizin Yaprakları – 2. İstiridyel Yazlık Evler Yapı Şirketi – 3 Şuyulandırma – 4. Yaşlı Adamın Sonu, Karga Yavrusu, Bahçeli Küçük Ev, Balık Kavağa Çıkınca, Hayrullah efendi: I-II-III-IV-V, Terlik*

Mor Ötesi (Roman)-Simon Pepeta Sanat Koop. Yayınları, İzmir 1986, s.120-159 Simon Papeta 4 bölümlü uzun hikâyedir.

Baskın, Cem Yayınevi, İstanbul 1990, 119s.

Kitaptaki Hikâyeler: *Kader, Göçmen Hüseyin, Kartpostala Geçen Ağaç, İncir Yaprakları* (Nurer Uğurlu'ya), *Gün Günden Uzak, Baskın* (Server Tanili'ye), *Telefondaki Küçük Kız, Bir Pazar Sabahı, Mustafa Ali Geldi, İpek Böcekleri I-II-III, Kader Kurbanları, Çık Allah Çık*, Simon Pepeta (Bolivar'ın 200. Doğum yılı için)

Yazarın, on iki kitapta topladığı 150 hikâyeden iki tanesi birbirinin aynısıdır: *Kuşlar* ve *Simon Pepeta*.

2. Romanlar:

İkinci Dünya, Yeni Kitapçı İstanbul 1938, 80 s.

Bir Şehrin İki Kapısı, Remzi Kitapevi, İstanbul 1948.

Nabi'nin Park Kahvesi/Bir Şehrin İki Kapısı

II. Baskı, İzlem Yayınevi, İstanbul 1985, 223 s.

Roman, Hürriyet gazetesinin Avrupa baskısında Temmuz 1987' den itibaren tefrika edilmiştir.

Yılan Hikâyesi, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1954

Yılan Hikâyesi, II. Baskı, Adam Yayıncılık, İstanbul 1982, 184 s.

Roman 13 Eylül 1953 tarihinden itibaren Dünya gazetesinde tefrika edilmiştir.

Onbinlerin Dönüşü, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1957, 328 s.

Onbinlerin Dönüşü, II. Baskı, YAZKO Yayınları, 1983.

Yazar, romanı eşi Sevinç Hanım'a ithaf etmiştir. Eser, 4 Nisan 1957 den itibaren Yeni İstanbul gazetesinde tefrika edilmiştir.

Kalpakkıllar, Ataç Kitapevi Yayınları, İstanbul 1962, 328 s.

Kalpakkıllar, II. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1975, 405 s.

Kalpakkıllar/Doludizgin, III. Baskı, İki Cilt bir arada, YAZKO yayınları 1983.

Kalpakkıllar, 27 Temmuz 1958 'den itibaren Vatan gazetesinde tefrika edilmiştir. Kocagöz'ün senaryolaştırdığı bu eser, tiyatrocular tarafından sahneye konulmak istenir. Afişler hazırlanır, fakat terslikler yüzünden sahnelenemez. Roman, 1960 yılında filme alınır. Ayrıca, 1967 yılı Kasım ayında TRT İstanbul – Ankara radyolarında radyofonize edilerek verilmiştir.

Kalpakkıllar, eşsiz kahraman, ölümsüz ATATÜRK' e ve İstiklal ordusunun aziz şehitlerinin anısına, gazilerine ithaf edilmiştir.

Doludizgin,(Kalpakkıllar'ın II. Cildi) – Ataç Kitapevi Yayınları, İstanbul 1963, 312

Roman, 1962 yılında Vatan gazetesinde tefrika edilmiştir. Ayrıca, 1981 yılında Kalpakkıllar'la birlikte tek cilt olarak yayınlanmıştır.

Bir Karış Toprak, Desenler: İbrahim Balaban, Ataç Kitapevi Yayınları, İstanbul 1964, 160 s.

İzmirin İçinde, Sinan Yayınları 1973

İzmirin İçinde, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, 377 s.

Romanın sonunda Karşıyaka, 31 Mart 1963/ 13 Mayıs 1971 tarihi vardır.

Tartışma, Okar Yayınlar, İstanbul 1976, 283 s.

Roman, 12 Nisan 1976 tarihinden itibaren Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiştir.

Mor Ötesi/ Simon Pepeta (Hikâye), Sanat Koop. Yayınları, İzmir 1986, 119 s.

Romanın sonunda 27 Eylül 1984/ 22 Mayıs 1986 tarihi vardır. Roman, Ferit Oğuz Bayır roman ödülüne (1987) layık görülür.

Eski Toprak, Cem Yayınevi, İstanbul 1988, 248 s.

Romanın sonunda, 8 Nisan 1976/ 22 nisan 1980 tarihi vardır.Eser, Orhan Kemal Ödülüne (1989) layık görülür.

3. Oyunlar:

“**Sayılı Günler**”, 1956 yılında İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından temsil edilmiştir.

“**Yaşlı Kız**” Türk dili d., C. XX, S. 214, s 488-497

4. İncelemeler:

Nasrettin Hoca Fıkraları, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1972, 51 s.

Bu inceleme, daha önce Türk Dili dergisinde (S.226, Temmuz 1970) yayınlanmıştır. Eser, Pertev Naili Boratav’ a ithaf edilmiştir.

5. Makaleler:

Roman ve Yazarlık Onuru, ağdaş Yayınları, İstanbul 1983, 155 s.

6. Anılar:

Bu Da Geçti Yahu, Düşün Yayınevi, İstanbul 1989, 260 s.

Eserlerin Yurt Dışındaki Yankıları

Samim KOCAGÖZ' ün hikâyeleri başta olmak üzere, eserlerinden bazıları yabancı dillere çevrilmiş, uluslar arası antolojilere girmiş ve hakkında çeşitli makaleler yazılmıştır.

ALMANYA'DA

1. DAS GEİSTERHAUS, Türk hikâyeleri antolojisi, 1949 VERLAG BUTZON und BERCKER: Kevelaer, bu antolojide Samim KOCAGÖZ' den "DIE SILBERPAPEL" adıyla, TELLİKAVAK kitabından, Tellikavak hikayesi alınmıştır.

Der türkische Bauer in der Erzählungsliteratur, DIE WELT DES ISLAMIS, N.S. Vol. IV, NR. I, Leiden, E.J. BRILL, 1955.

Bu makalenin sonuna, Samim KOCAGÖZ' ün Düşman ve Başakçı adlı hikâyeleri Almancaya çevrilip eklenmiştir. Bu hikâyeler, SAM AMCA adlı kitabından alınmıştır.

2. Die neue Türkei im Spiegel der modernen türkischen Literatur, DAS PARLAMENT, 24 Austos 1960.

Bu makalede Türk hikâyeciliği ve Türk hikâyeciliğinden Samim KOCAGÖZ' ün yeri söz konusu edilmiştir.

3. Tendenzen und Strömungen in der türkischen Literatur der Gegenwart, Institut für Auslandsbeziehungen. STUTTGART; 2-3 Jg 12, 1962

Samim Kocagöz'ün Türk edebiyatındaki yerinden söz ediliyor.

Prof. Dr. Annemarie Schimmel:

WIND İN DER PAPPEL – Kavak Yelleri adlı hikaye bir dergide Almancaya çevrilmiştir; Bu hikaye YOLUN ÜSTÜNDEKİ KAYA adlı kitapta yer almıştır. Almanya'da: Sonntagpost, 29 August 1954' te yayımlanmıştır.

4. DER TOD DES GROSSEN OCHEN; Neff Anthologie, 1962 WIEN, BERLIN, STUTTGART, PAUL Neff verlag.

Bu uluslar arası antolojiye, CİHAN ŞOFÖRÜ adlı kitabından Koca Öküzün Ölümü adlı hikâyesi seçilip alınmış ve bu hikâye antolojiye adını vermiştir.

5. DIE PFORTE DES GLÜCKS, Horst Erdmann Verlag, 1963 (2. Baskı 1969)

Bu, Stuttgart'ta iki kez basılan Türk hikâyecileri Antolojisi'ne YOLUN ÜSYÜNDEKİ KAYA kitabından Karıncalar, AHMETİN KUZULARI kitabından da umut Dünyası adlı hikâye çevrilmiş; Umut Dünyası adlı antolojinin adı olmuştur.

6. 5. KONTTİNENTE MODERNE ERZÖHLER DER WELT Horst Erdmann Verlag, 1972, Tübingen und Basel.

Bu, Beş Kıt' adan Dünyanın En güzel Hikayeleri Antolojisi'ne seçilmiştir. Bu uluslararası antolojiden 72 ulus arasında Türkiye'yi Samim Kocagöz temsil etmişti. Hikâye, AHMET' İN KUZULARI adlı kitabından alınmıştır.

7. 1990 yılında Almanya'da yeni bir Türk hikayeleri antolojisi basılmıştır. Adı Çağdaş Türk Öyküleri = ZEITGENÖSSISCHE TÜRKISCHE ERZÄHLUNGEN. Bu antolojiye Samim Kocagöz' ün BAKIN adlı kitabından Bir Pazar Sabahı hikâyesi alınmıştır.

FRANSA'DA

1. LES 56 MEILLEURES NOUVELLES DU MONDE Gallimard, 1952 –
Elimizdeki nüsha 13. baskıdır.-

Bu uluslar arası antolojiye Sam Amca Adlı hikâyesi, New York Heral Tribune gazetesinin açtığı Dünya Hikâye Yarışmasında, Türkiye'den 400 hikaye arasından Türkiye'yi temsil etmek üzere seçildiği için girmiştir.

2. Samim KOCAGÖZ'den seçme hikâyeler, 1980' de Paris Üniversitesi Araştırma Görevlilerinden Bayan MİCHELE NİCOLAS tarafından Fransızcaya çevrilmiş ve LIBRAIRIE D' AMERİQ ET D'ORIENT yayınevinde yine 1980' de basılmıştır. Çevrilen hikâyelerin bazısının Türkçe metinleri kitabın sonuna konmuştur. Kitabın adı, Güneşin Ardından adlı hikâyenin adı olmuştur: A LA POURSUÏTE DU SOLEİL. Kitabın önsözünden sonra Samim Kocagöz'ün yaşamı ve eserleri hakkında geniş bilgi vermiştir.

A.B.D' DE

THE LİTERARY REVİEW, Jersey, 1961.

Bu antolojide – derginin özel Türkiye sayısı: DRY BEANS= Kuru Fasulye adlı hikâyesi SAM AMCA hikâye kitabından alınıp İngilizceye çevrilmiştir.

DİĞER ÜLKELERDE

ONBİNLERİN DÖNÜŞÜ adlı romanı, 1961' de Rusçaya çevrildi, aynı yıl iki baskıda yüz bin sattı. Yine aynı romanı ÖZBEKİSTAN'da Özbekçe olarak 1965' te on beş bin nüsha olarak basıldı. BULGARİSTAN' da Türkçe olarak 1964 ve 1965' te iki baskı yaptı. Basıldığı yerler sırasıyla: Moskova, Taşkent, Sofya Devlet Basımevleri'dir. Aynı roman, 1976 yılında MACARİSTAN' da Macarca olarak çıkmıştır. Sofya Üniversitesi'nden İbrahim Tatarlı, On Türk Romanı adlı kitabında Önbınların Dönüşü'nü incelemiştir (Sofya, 1968).

İZMİRİN İÇİNDE romanı, 1977 yılında ROMANYA' da yayınlanmıştır.

Bunlardan başka, S.S.C.B' de Rusçaya çevrilmiş beş hikayesi, 1962 yılında çıkan bir antolojide; bir hikayesi de 1964' te basılan başka bir Rusça antolojide yer alır. Hikâyeleri, 1965'te basılan Bulgarca bir antolojiye de alınır.

SAM AMCA adlı hikâyesinin yabancı ülkelerde dergi ve gazeteler:

1. İSVİÇRE: Der Schweizersche Beobachter, 31 Oktober 1951 (Dergi).
2. PORTEKİZ: Diario de Noticias, 12 Março 1951 (Gazete).
3. İSRAİL: Ha'Arete, 1951 (Gazete).
4. FİNLANDİYA: Helsingin Sanomat, 28 Temmuz 1951 (Gazete) .
5. YUNANİSTAN: Katemerini, 9 Ekim 1951 (Gazete).
6. DANİMARKA: Politiken, 16 septör 1951 (Dergi) .
7. İRLANDA: The Times Pictorial, 1951.
8. GÜNEY AFRİKA: Argus South African, 1951.
9. HİNDİSTAN: The Indian Times, 1951.

KOCA ÖKÜZÜN ÖLÜMÜ de ÇEKOSLAVAKYA' da Çekçe yayınlanır.
NOVYORİENT, 1969 (Dergi)

*TAŞ Songül, Samim KOCAGÖZ(Yazar, Eser, Üslup),Ankara,1998,s.36-52.

İKİNCİ BÖLÜM

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN HİKÂYELERİNİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Samim KOCAGÖZ' ün hikâyelerini tematik açıdan incelerken tümünden gelimci bir metot izledik. Öncelikle hikâyeleri mümkün olduğunca az ana başlık altında toplayıp alt başlıkları da olabildiğince detaylı ele aldık. Ana başlıkları sınırlandırıp alt başlıkları zenginleştirerek hikâyeleri tek tek ve daha detaylı değerlendirmeye çalıştık.

Kocagöz'ün hikâyeleri başlıca dört tema etrafında toplandı. Bunlar: “*Sosyal Sorunlar*”, “*Siyasî Sorunlar*”, “*Küçük İnsan*”, “*Çocuk ve Çocukluk*” tur.

“*Sosyal Sorunlar*” temasında toplumun genelini ilgilendiren meseleleri anlattık. Bunlar: “Yozlaşma”, “Köy ve Köylü Sorunları”, “Toplumsal Gruplaşma”, “Çarpık Kentleşme”, “Savaşlar ve Anadolu İnsanı” olmak üzere beş alt başlık altında toplandı. “Yozlaşma” başlığı altında toplumun değişen ve değiştikçe kötüye giden değer yargılarını ele aldık ve Samim KOCAGÖZ' ün yozlaşma karşısındaki tutumunu anlattık. “Köy ve Köylü Sorunları” başlığını “Makineleşme Karşısında Köylü”, “Tabiat Karşısında Köylü”, “Ağa X Köylü Çatışması” başlıklarına ayırdık. “Toplumsal Gruplaşma” başlığını “Zengin X Fakir Gruplaşması, İşçi X Patron Gruplaşması” başlıklarına ayırdık. Meseleye toplumcu gerçekçi bir açıdan bakan yazarın, bilhassa sınıfsal farklılıklara dikkat çektiği düşüncesiyle böyle bir tasnifi tercih ettik. Bu kısmın sonunda bu alt başlıkların dışında kalan iki hikâyeyi de ayrıca ele aldık. “Çarpık Kentleşme” alt başlığını taşıyan kısımda, özellikle şehirleşmenin arttığı ve köyden kente göçün yaşandığı dönemde görülen gecekondu sorununu ele alan hikâyeleri inceledik. “Savaşlar ve Anadolu İnsanı” başlığı altında farklı dönemlerde yaşanan savaşların, toplum üstünde ve tek tek bireylerde bıraktığı tesiri anlatan hikâyeleri inceledik.

“*Siyasî Sorunlar*” temasında belli dönemlerde yaşanan siyasî olayların toplum üstündeki etkilerini ele aldık. Toplumun genelini ilgilendiren meseleler olması sebebiyle bu kısmı bir önceki “*Sosyal Sorunlar*” başlığı adı altında ele almamız mümkündür. Fakat bu sorunların ortaya çıkışında farklı siyasî düşüncelerin ve bu

düşünceleri temsil eden bürokratların ve siyasetçilerin etkili olması ve hikâyelerin bunlara yönelik eleştiriler de içermesi sebebiyle bu kısmı ayrıca ele aldık. “*Siyasî Sorunlar*” başlığını “Politikacılara ve Bürokratlara Yönelik Eleştiriler” ve “Politik olayların Toplumda Yansıması” alt başlıklarına ayırdık. 1970 ve 1980 döneminde görülen siyasî çalkantıların toplumumuza etkilerini anlatan hikâyeleri adı geçen ikinci kısımda inceledik.

“*Küçük İnsan*” ana başlığı altında insanın günlük hayatta yaşadığı sorunları, bireyin iç dünyasını, yaşadıklarının kendisinde bıraktığı tesirleri, iç çatışmalarını, gelecekte beklentilerini, hissî ve ruhî değişimlerini anlatan hikâyeleri inceledik. Anlaşıldığı üzere bu konular daha çok bireyi ilgilendiren ve kişilerin yaşadığı meseleler olduğu için böyle bir ana başlık vermeyi uygun gördük. “*Küçük İnsan*” temasını kendi içinde “Yalnızlık”, “Gurbet”, “Öfke”, “Geçmiş Özlemi”, “Aile İçi Sorunlar”, “Cehalet”, “Ruhsal Problemler”, “Ölüm”, “Ekonomik Sıkıntılar”, “Değişim – Dönüşüm”, “Ümit”, “Aşk”, “Tabiat ve Hayvan Sevgisi” şeklinde sınıflandırdık.

“*Çocuk ve Çocukluk*” başlığını, yazarın kendi çocukluğunu anlattığı, çocuklara hitap eden hikâyeler yazdığını ve dış dünyayı çocukların gözleriyle gören hikâyeleri olduğunu gözlemleyerek açtık. Bu bölümü “Çocuklar İçin Yazılan Hikâyeler”, “Çocukluk Anılarını Anlatan Hikâyeler” ve “Çocukları Anlatan Hikâyeler” olarak üç alt başlık altında topladık.

A-)SOSYAL SORUNLAR

Samim KOCAGÖZ’ün hikâyelerinin tematik tasnifinde, ana başlıklardan birini sosyal sorunlar oluşturur. Edebiyat tarihlerine “toplumcu – gerçekçi” bir yazar olarak geçen Kocagöz, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına duyarsız kalamaz. Samim KOCAGÖZ: “Yazarın söyleyeceği söz, söylenmesi gereken önemli bir söz olmalıdır. İşte bu söylenmesi önemli söz, öykünün bence temeli, öykünün konusudur. Söylenecek sözden sonra yapı, kurgu, gelir”²¹ der. Bu sözlerinden sanatçının, edebiyata toplumsal bir görev yüklediğini, yani “toplum için sanat” düşüncesini benimsediğini anlayabiliriz.

Atilla İLHAN, Samim KOCAGÖZ’ün hikâyeleri için şunu söyler :“ Bu kadar sözü memleketini sahiden seven milliyetçi ve memleketçi bir hikâyecinin bu sevgisini nasıl gösterdiğini, memleketi ve onun önemli sorunlarını nasıl ele aldığını belirtmek için

21-Türk Dili Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel sayısı, Temmuz 1975, s. 286.

sıraladım. Önümde Samim KOCAGÖZ' ün Sam Amca'sı duruyor. Samim KOCAGÖZ çapını iyi anlamış. Namuslu bir hikâyecinin memleketinin toplumsal durumunu, halkının sorunları üzerinde ne türlü eğilmesi gerektiğini kavramış. Kitabındaki on bir hikâyede memleketimizin en esaslı dertleri ve problemlerini eline alarak görüşü ve yöntemine göre vatanseverliğini ispat ediyor”²²

Tahir ALANGU' ya göre : “ Anadolu gerçeklerine yönelen hikâyecilerimizde Refik Halit KARAY'dan başlayan bir mizah çeşnisi sürüp giderken, Kocagöz'ün bundan hiç etkilenmediği açıkça görülüyor. Edebiyatı çetin bir görev olarak kabullenen, bir gündelik iş gibi yürüten, kafasında bir takım düşünceler olan bir sanatçının çatık kaşlı anlayışını bütün hikâyelerinde görmek kabildir. Ne konularını ne kişilerini ne de onların duyuş, düşünüş ve davranışlarını hafifser. Kişilerinin yaşayışlarını bütünü ile kabullenir, onlara tepeden bakmaz, karşılarında saygı ile durur, varlıklarını anlayışla yorumlamaya çalışır”²³.

Samim KOCAGÖZ' ün “ *Sosyal Sorunlar*” temalı hikâyelerini incelerken başlıca beş alt başlık altında topladık. Bunlar : “ Yozlaşma”, “Köy ve Köylü Sorunları”, “Toplumsal Gruplaşmalar”, “Çarpık Kentleşme”, “Savaşlar ve Anadolu İnsanı”dır. “Yozlaşma” başlığında zaman içinde görülen toplumsal çözümleri değıştikçe olumsuz giden değer yargılarını anlatan hikâyeleri inceledik. “Köy ve Köylü Sorunları” kısmında köylerde görülen ortak problemleri anlatan hikâyeleri ele aldık. “Toplumsal Gruplaşma” bölümünde çeşitli ekonomik, sosyal psikolojik farklılıkların sebebiyet verdiği toplumsal ayrışmalar ve çatışmaları ele alan hikâyeleri değerlendirdik. “Çarpık Kentleşme” alt başlığında özellikle 1960 – 1970 yıllarında görülen köyden kente geçişin sonucu olan gecekondular sorununu işleyen hikâyeleri inceledik. “Savaşlar ve Anadolu İnsanı” bölümünde ise farklı dönemlerde yaşanan savaşların insanımız üzerinde bıraktığı tesirleri konu edinen hikâyelerin değerlendirmesini yaptık.

1)Yozlaşma:

“Yozlaşma” kısmında Samim KOCAGÖZ' ün hikâyelerinde görülen Toplumsal ve bireysel değışimi ve bu değışimin olumsuz sonuçlarını ele aldık. Yazar; gençlerin, memurların, aile içindeki kadının “moral değer” diye tabir edilen olumlu özelliklerini kaybetmelerini ve bunun sonuçlarını hikâyelerinde ele almıştır.

22-İLHAN Atilla, Gerçeklik Savaşı, s 152–155.

23-ALANGU Tahir, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, İstanbul, 1968, C.2, s. 331- 338.

“ *Alandaki Delikanlı*” kitabında yer alan “*Kaldırıldaki Delikanlı*” adlı hikâyede ailesine âsi, başıbozuk bir genç olan Doğanla karşılaşırız. Delikanlı, ailesinin uyarılarını dikkate almayan, hayatı gezip tozmak ve müzik dinlemekten ibaret sanan, üniversiteye devam etmeyen sorunlu bir gençtir. Annesi ve ablası okulunu bitirip bir an önce muhasebeci olmasını ve aileye destek olmasını istemektedirler. Doğansa “Muhasebecilik ha Fakülte bana vız gelir kızım” der ablasına. Babasının o gün emekli olması aile için sevinç kaynağıyken Doğan babasını ve eniştesini “kâtip bozuntuları” diye aşağılar. Babası emekli ikramiyesini aldıktan sonra ev alma niyetinden bahsedince eniştesi de, zor olduğunu bile bile, bir de araba alma düşüncesini ortaya atar. Herkes bu uzak hayale gülerken Doğan umutlanır. Çünkü onun için yeni ev ve araba değişen sosyal statü demektir ve onun maddeci dünyasında bu durum çok önemlidir. Dışarı çıktığında aile içindeki bu konuşmaları arkadaşlarına anlatır ve Doğan’la aynı zihniyette olan arkadaşları bu fikirleri çok beğenirler. Hikâyenin son cümlesi yazarın ana kahramana bakışını özetler. “Delikanlı hep sırtıyor, çiklet çiğniyordu” (A.D. 104) Yazar, gencin maddiyatçı, sorumsuz ve boşverci tavrını açık bir şekilde eleştirmektedir.

“*Diskodaki Delikanlı*” adlı hikâye, gençlerdeki ahlâkî çöküntüyü ve kültürel yozlaşmayı anlatan farklı bir hikâyedir. Bu eserde adı verilmeyen delikanlı, önceki hikâyenin kahramanı Doğan’a göre daha iyi maddî şartlara sahiptir. Gençler arasında geçen babalarının ihaleleriyle ilgili konuşmalar, yetiştikleri sosyo- ekonomik şartları özetler. Onlar için böyle konuşmalar sadece birbirlerine güçlü görünmek için önemlidir. Alkol alıp araba kullanmaları da onları tehlikeye atan eğlencelerinden biridir. Üstelik bu sefer de çevrelerinde aynı zihniyete sahip kızlar da vardır.

—Benim kızdan uzak dur ulan”

— Ne zamandan beri senin oldu bu kız”,

— Bu akşamdan beri”

—Allah Allah” diye güldü uzun saçlı” (A.D. 124 – 125) diyalogu bu gençlerin çevrelerindeki kızlara da maddeci, basit ve kötü bir gözle baktıklarını gösterir. Hikâyenin sonunda Samim KOCAGÖZ, ana kahraman olan delikanlının bu halinin ilgisiz aileden kaynaklandığını vurgular. Sabaha karşı eve dönen genç, anne ve babasını evde kumar oynarken bulur. Babası zar zor kafasını kaldırıp “ Geldin mi” sorusunu sorar. Bundan ümitlenen genç pazartesi ihaleye girip girmeyeceğini babasına sorar. “Karıştırma aklımı şimdi” (A.D.128) cümlesi babanın oğluna karşı ilgisizliğinin dışı vurumudur. Yazar, gençlerdeki bu yozlaşmanın aslında aileden kaynaklandığına işaret etmektedir.

Delikanlılarda görülen bu ahlaki ve kültürel yozlaşmanın benzerine dönemin genç kızlarında da rastlarız. “*Gazinodaki Kız*” hikâyesinde hayatının merkezine ünlü olup televizyona çıkmayı koymuş bir genç kız anlatılır. Ana kahramanın bir gazinoda karşılaştığı dansçı kız, televizyona çıkmak için ondan yardım istemektedir. Etrafindakiler yaşlı adama takılmak için, genç kıza onun televizyonda tanıdıkları olduğu ve kendisine yardım edebileceği yalanını söylemişlerdir. Kahraman ve eşiyse bu kıza acır. Çünkü yanlarına geldiğinde saygıyla el öpen, terbiyeli bir şekilde konuşan genç kız oralara uygun değildir. Ancak kısa yoldan çok para kazanıp ünlü olma peşindedir ve şarkı söylemek için gerekli eğitimi yoktur. Anlatıcı kahraman sonunda genç kıza bu işlerle alakadar olmadığına ikna eder. Ancak kızın bu hâli dönem gençliğinin diğer yargılarının özeti gibidir.

“*Sırmalı Çıkmazı*” nda gördüğümüz Nazmiye ise yukarıda bahsi geçen genç kıza göre daha şanslı (!) dir. O, bir kenar mahalleden çıkıp gazinolarda şarkıcı olmayı başarmıştır (!) Hikâye “*Samatya*”, “*Yeni Kapı*”, “*Beyoğlu*” ve “*Nazmiye’ye Dair*” adını taşıyan beş alt başlıktan oluşur. “*Samatya*” başlığında babasının evinde zorlu hayat şartları süren Nazmiye’ye rastlarız “*Tek başıma ben, bu evin içinde delireceğim*” (T.K.3) diyen Nazmiye; kenar bir mahallede yaşayan, bütün hayallerini babasının sınırlı üç aylığını bağlayan ama umutları olan bir genç kızdır. “*Yenikapı*” başlığında Sırmalı’nın ünlü müzisyeni deli Zeynel’in Nazmiye ile ilgili planlarını görürüz. Zeynel, Nazmiye’nin sesiyle para ve şöhret kazanabileceğine inanmaktadır. Niyazi Efendi başta hoş görse de Nazmiye’nin çalışmalarına ilerletip gazinolarda çıkma fikrine şiddetle karşı çıkar. Ama Nazmiye çoktan kararını vermiştir ve babasından gizli derslere devam eder. Bir süre sonra Yenikapı’daki gazinolarda çıkmaya başlar. Babası bunu duyunca felç geçirir fakat bu bile Nazmiye’yi durduramaz. Genç kız bakıcı bulup doktorlar getirerek babasını susturmaya çalışır. Bir süre sonra Nazmiye Beyoğlu’nda sahne almaya başlar. Adı gazetelerde çıkar, halk tarafından çok sevilir. Ancak geldiği mahallenin ona bakışı hiçte hoş değildir. “*Doğrusu elin sarhoşunun önünde şarkı söyleyen kızla ne kadar zenginde olsa biraz insanın ağrına gidiyor*” (T.K:42) cümlesi bu durumu net bir şekilde ifade eder. “*Nazmiye’ye Dair*” başlığını taşıyan son bölümde genç kızın Sırmalı Çıkmazı’na gelip babasını alıp yeni evine götürdüğünü görürüz. İlk bakışta Nazmiye’nin bu değişimi olumlu gibi görünse de toplumun ona bakış açısından ve Nazmiye’nin tavırlarından anlarız ki aslında bu olumlu bir değişim değildir. Nazmiye yozlaşan insan profilini yansıtır.

Samim KOCAGÖZ bazı hikâyelerinde, yozlaşma sorununun aile kurumundan başladığını işaret eder. “*Oğul*” adlı hikâye yozlaşan kadının aileyi nasıl bir kırılmaya götürdüğünü anlatır. Bir ağanın yanında kâhyalık yapan Süleyman, o yaz çalışmak için gelecek olan dağ köylülerini beklemektedir. Çünkü gelecek olanlar arasında, geçen yaz bir gönül macerası yaşadığı Ayşe de vardır. Genç kadın gelir gelmez kucağındaki erkek çocuğunu Süleyman’ a verir. “Tut bakalım malını. Hem de oğlan iki aylık oldu” **(B.H.118)** der. Bunu hiç beklemeyen Süleyman şaşkına döner. Gider, gelir oğluya ilgilenir. Bu durum bir yerde onun yalnızlığının da çaresi gibidir. Ayşe’ye “ Ben oğlumu isterim. Boşan kocandan seni alacağım” **(B.H.120)** der. Ama Ayşe’nin cevabı onun ahlâkî açıdan ne kadar düşkün bir kadın olduğunu kanıtlar: “Benim kocamdan bir kasvetim yok ki. Neden boşanacakmışım. Hem ondan da iki kızım var ıra hatım da eyi. Gül gibi geçinip gideriz. Seninle bir yol gönül eğlendirdik. Üst yoluşuna karışma” **(B.H.120)** der.

Kadındaki ahlâkî yozlaşmayı anlatan başka bir hikâye de “*Karadeniz Hikâyeleri*” dir. Samim KOCAGÖZ’ün askerlik döneminde yazdığı ve ceza alıp sürgüne gönderildiği bu hikâyedeki ana kahraman Emine; Ayşe kadar rahat bir tip değildir. Hatta Emine biraz da kocasının yüzünden bataklığa sürüklenmiştir. “Fındık Yaprakları”, “Reis”, “Karadeniz Uşakları”, “Karadeniz” “Emine ve Fındık Yapraklarına Dair” adını taşıyan bölümlerde yazar; Karadeniz Bölgesinde o dönemde görülen fuhuş sorununa dikkat çeker. İlk bölümde Reis, anlatıcı kahraman’a Giresun’dan bahseder. “Bu Giresun’un köyünün, şehrinin erkekleri bir acayip mahlûklardır. Bir eşek satın alacak yerde üç karı alırlar. Karı fındık toplar, karı evin işine bakar, karı çocuk büyütür. Zaten evleninceye kadar ezilen genç kız evlendikten biraz sonra, bir tahta yongası gibi kavrulur, yanar gider” **(B.H.82–83)**. Reis’in yanında çalışan Emine adlı bir kız Karadeniz kadının sembolü gibidir. Hayırsız kocası onu çalıştırıp eline geçen parayı alır ve genç kadını açlığa mahkûm eder. Bir süre sonra zor şartlara dayanamayan Emine, kötü yola düşer. Bu durumu Reis yaşanan ekonomik sıkıntılara ve ailedeki yanlış iş bölümüne bağlar. “O...su boldur diye Giresun’un adı çıktı. Çıkar a! Milletin erkeğine hem iş lazım. Hem de çalışmasına ön ayak olmak lazım. Kadınına hem iş, hem de insanca kardeşlik lazım... Bu gün harp bittiği halde 1946 senesinde Giresun gene aç...” **(B.H.85)**

Aile içinde görülen bazı aksaklıkların kadını yozlaştırmasının anlatıldığı bir diğer hikaye de “*Alış veriş*” tir. Fakir baba kızını bir eşeğe, biraz una, birkaç küçük hediyeye doğru dürüst tanımadığı bir adama verir. Üstelik bu adam evlidir ve babanın

ilk şartı olan resmî nikâhı da kıymaya niyeti yoktur. Babayı ikna eder. Genç kız sonu belli olmayan bir yola çıkar. “ Toparlık suratlı kabadayı önde, kız arkada yürüdüler. Yıkık duvarı geçtiler. İhtiyar incir ağacının altına gelince kız döndü. Bir süre çift evine ve onun önünde çakılıp kalan ana babasına baktı. Sonra çocuk yüzünden kan çekildi. Çocuk gözleri doldu. Çıplak ayaklarını tozlu yolda sürüye sürüye erkeğin arkasından yürüdü” (B.H.105) cümleleri kızın dramını çarpıcı bir şekilde anlatır.

“*Akdarı*” da da mağdur edilen başka bir genç kız anlatılır. Ayşe Kız ailesine yardım eden, köyünde sade bir hayatı olan bir genç kızdır. Mısır tarlalarında kardeşi Mehmet, annesi, babası ve köpekleri Kulaksızla beraberdir. Komşu tarlaya bakan genç adam, Ayşe’yle ilgilidir. Ama genç kızdan karşılık görmeyince kızı hırpalamaya çalışır. Kulaksız da Ayşe’yi kurtarmak için harekete geçer.

“*Güllü Bahçe*” de paralarını aldığı insanları Güllü Bahçe’ye götürmeyen yozlaşmış bir şoförle karşılaşırız. “Ah! Beyler... Paşalar. Affedersiniz hanımlar. Atlarım çok yoruldu. Güllü bahçe ise çok daha uzak. Atlar büsbütün yorulurlarsa geriye de dönemez. Bir daha sefere inşallah.” (B.H.90) sözleriyle yolcuların tepkilerini önlemeye çalışır.

“*Telin Öte Ucu*”ndaysa kapıcılık yaptığı apartmanda başkalarının telefonunu, eşyalarını vs... kullanan Süleyman Bodur anlatır. Maddî çıkarlarını her şeyin üstünde tutan Bodur, oğlunun sendikayla hak aramasına anlam veremez. Cehaletin yanında köylü kurnazlığıyla işlerini yürütmeye çalışır. “İrahatım burada iyi kardeş... Şimdi bizim apartman merdivenlerini bile kimi zaman adam buldurup sildiriyorum. Kapıya bizim bakkalın چراğını dikerim canım... Ver eline beş lira, her bir işi görür, beni aratmaz...” (A.D.140)

“*Dip han*”da rüşvet alan bir orman bekçisinin akıbeti anlatılır. Oduncu Mehmet bir hana gelip eşeğini satacağını söyler. Etrafındakiler öldürülen bir orman bekçisinden bahsetmektedir. Bu bekçi rüşvet yemesiyle tanınan bir adamdır. Ölü bulunduğu üstünden yüklü miktarda para çıkar. Konu hakkında konuşanların sözleri dönemin yozlaşan insanını anlatır. “Sen böyle bir aşağılığın üzerinde üç bin lira gezer mi gezmez mi bana sor. Ben oduncuyum. Odunun yükü neden elli kuruştan üç yüz kuruşa çıktı? Dağlardaki kuru odun dalına kıran mı girdi? Bu orman bekçilerinden oduncuların eline on para kalmıyor ki... Bu adamlar ortalığa çıkmadan önce odunun bir yükünü elli kuruşa satıyorduk. Bu haydut sürüsü ortaya çıkınca yük başına adamın eline yirmi beş kuruş kalmaz oldu.” (B.H. 21) Diphan’da bu sohbetler sürüp giderken iki jandarma gelip oduncu Mehmet’i götürür.

Görüldüğü gibi Samim KOCAGÖZ yozlaşma temasını oldukça geniş bir yelpazede anlatmıştır. Yeni neslin dejenerasyonundan, kadının ahlâkî değerlerini kaybetmesine, maddî çıkarların insanî değerlerin önüne geçmesine ve rüşvete pek çok açıdan toplumsal yozlaşmayı ele almıştır.

2- Köy Ve Köylü Sorunları

Samim KOCAGÖZ'ün edebiyat çevrelerince tanınmasını sağlayan hikâyeleri “köy” temalı hikâyeleridir. Yazar doğup büyüdüğü çevrenin köy hayatını, köylülerin sorunlarını gerçek bir üslupla anlatmıştır.

“Samim KOCAGÖZ için ‘köy davası’ büyük davadır. Ege köylüleri üzerinde işlenen bu davada topraksızlık, gıdasızlık, su taşmaları, ağalarla ortakçılar arasındaki kavgalar vardır. Kişiler arasında Tahtacı Türkmenlere rastlansa da ağırlık, mevsimlik işçiler, ova köylüleri ve kasabalılardadır. Samim KOCAGÖZ, bu insanları kapitalistleşme sürecindeki halleri içinde ve hep toplumcu bir yorumlamayla ve mizaha hiç yüz vermeksizin bazen makaleyi hatırlatırcasına ve ihmal edilmiş bir dille anlatır.”

24

Kocagöz köy meselesini neden önemseydiğini şöyle anlatır:”Köy davası büyük davadır. Bu büyük davanın büyük hikâyesini, büyük romanını da yazdığımı iddia edecek kadar budala değilim. Gelecek kuşaklarda yazacak bizim kuşak basamaktır. Köy konusu halledilse de yine büyük dava olarak kalacaktır. Köy demek memleket demektir. Köylü demek bu toprakların insanı demektir. Edebiyatın baş konusu da insan, insanın içinde yaşadığı topluluktur. Köy konusundan sıkılan bir okur döner başka konudaki kitapları karıştırır. Bir tek konuyu birkaç yazarı okumaya onu kimse zorlayamaz. Bakarsınız köy konusuyla uğraşan yazar, sözü edilmeye değer, kendince başka bir konu bulur, başka bir konuda bir kitap ortaya atarır...”²⁵

Kocagöz'ün köy ve köylü sorunları konusundaki bu tavrı eleştirmenler tarafından takdir edilmiştir. Atilla İLHAN “Memleketini, memleketinin insanlarını sahiden seven namuslu ve dürüst bir hikâyeci, elbette sanatını, bu memleket insanlarının biraz rahat, biraz daha iyi, yaşamasında kullanmak için isteyecektir... Bu kadar sözü memleketini sahiden seven, milliyetçi ve memleketçi bir hikâyecinin bu sevdiğini nasıl gösterdiğini, memleketi ve onun önemli sorunlarını nasıl ele alacağını belirtmek için sıraladım. Önümde Samim karagöz'ün Sam Amca'sı duruyor. Samim Kocagöz, çapını

24-Hece Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, S.46-47, s. 98.

25-KOCAGÖZ Samim, Roman ve Yazarlık Onuru, İstanbul, 1983, s.28-29.

iyi anlamış namuslu bir hikâyecinin memleketinin toplumsal durumu halkının sorunları üzerine ne türlü eğitilmesi gerektiğini kavramış. Kitabındaki on bir hikâyede memleketimizin en esaslı dertleri ve problemlerini eline alarak görüşü ve yöntemine göre vatanseverliğini ispat ediyor... Köylümüzün, köyümüzün yaşama şartlarını bazen burasından bazen burasından ışık tutarak aydınlatıyor. Fakat bu işi son zamanlarda moda olduğu gibi gelişigüzel, metotsuz ve yüzeyden yapmıyor. Tam tersine, sebep sonuç bağlantılarını dikkatle bulmuş, metotlu, diyeceğini bilen bir sanatçı olarak yapıyor. Hastalığı görüyor, teşhis ediyor, kendi görüşüne göre en faydalı iyi etme yolunu da yapıcı olarak ileriye sürüyor. Bu bakımdan Kocagöz'ü toplumsal gerçekliğin toplumsal yönünü çok iyi anlamış bir hikâyeci olarak kutlamak boynumuzun borcudur.”²⁶

Tahir ALANGU, Kocagöz'ün köy ve köylü sorunlarını hangi noktalardan ele aldığını şöyle açıklar: “İstanbul yaşayışından aldığı hikâyelerinde bile oldukça başarılı bir seviyeye erişmekle beraber, Söke kasabası ve ovası insanını, yaşayışlarını anlatmaya başladı mı, daha başarılı bir yola girdiği belli oluyordu. Sanatının söke çevresine insanlarına, meselelerine bağlı ustalığı bugün sürüp gidiyor denebilir. Ayrıca kaleminin bu konu ve atmosferin dışında hala sürmekte olduğu da bir gerçektir... Arada sırada başka çevreler üzerine yazdığı birkaç hikâyesini bir yana bırakırsak, Kocagöz'ün hemen bütün hikâyelerinde Menderes Vadisinin dağ ve ova köylerindeki yaşayışı, ağalar, ortakçılar arasında sürüp giden toprak davalarını, çökmüş bir düzenden arta kalmış tasfiye edilmemiş eski derebeylik kalıntılarının üzerine yeni bir çağ, eski-yeni çekişmelerinin altında kaynaşan menfaat kavgalarını anlatmaya çalıştığını görürüz...”²⁷

Yukarıda bahsedilen konuları Samim KOCAGÖZ farklı bir tavırla ele alır. Bu farklılığı dikkat çeken Ömer LEKESİZ, Kocagöz'ün öykücülüğü hakkında şunları söyler: “Samim Kocagöz, üretim araçlarının değişim süresince toprağa bağlı insanlardaki ekonomik farklılaşmaları ısrarla işleyen bir öykücüdür. Genel olarak, toplumsal değişme sürecini değil, bu değişimin köy ve köylü yönünü işledi için de ‘toplumsal gerçekçi’ akım içinde yer almıştır. Kimi eleştirmenlerce öykülerinde eleştirel gerçekçi bir bakış açısı izlediği ileri sürülmektedir. Ancak Samim Kocagöz'ün eleştirel gerçekliği Demokrat Parti'nin iktidar yıllarında çok hızlı bir şekilde makineli tarıma geçilmesinden kaynaklanan problemleri eleştirmesinden öteye pek geçmemektedir. 40'lı yıllarda, özellikle de ikinci dünya savaşı bahanesiyle ilan edilen ama savaş bittikten

26 İLHAN Atilla, Gerçeklik Savaşı, İstanbul, 1983, s.152-153.

27-ALANGU Tahir, a.g.e, C.2, s.331-332.

sonrada uzun süre yürürlükte kalan sıkıyönetimin, baskıcı, dayatmacı, uygulamalarında köy halkının etkilenişi savaş esnasında bütçesinin yarısına yakın bir kısmını savunmaya ayıran bir devletin ekonomiyi güçlü tutmak adına köylülerin ilğini sömürüşü sanırım Kocagöz'ü ilgilendirmez. O, ağa-ortakçı çatışmalarını 40'lı v 50'li yılların yükselen sol değerlerini izleyerek anti amerikancı çizgide Türk-Amerikan ilişkilerinin ekonomik sonuçlarını gözlemlemeyi ve sunmayı tercih etmiştir.”²⁸

Ömer LEKESİZ'in de belirttiği gibi Kocagöz köyünde olanları anlatırken 40-50'li yılların sol değerleri paralelinde ve Amerika karşıtı bir tavırla anlatmıştır. Oysa onun çağdaşı sayılabilecek olan ve hikâyelerinde yer yer köy sorunlarına değinen Tarık BUĞRA hem siyasî havadan uzak durur hem de Kocagöz gibi karamsar bir tavır takınmaz. “Buğra hikâyelerinde siyasî havadan kesinlikle uzak kalmıştır. Anadolu insanının acılarını başarılı bir tarz da işlemiştir. ‘Bacak, Ovaya Destan, Ata Binmiş Ali Ağa’ gibi hikâyeleri köy hayatını anlatan başarılı örneklerdir. Onda ana tema, insanın iyi taraflarıdır, güzel ve yapıcı yönleridir. Yazar insanın yapıcı güzel olduğuna inanır. Ferdin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarılması gerektiğini savunur. Bu anlayış içinde ezilen, küçülen ve hor görülen insanın savaşını işler. Politikaya girmeden, mizah ve hiciv gücünden yararlanarak, edebiyatımıza, fert ve cemiyetimize hizmet eder.”²⁹

Köy ve köylü temasını işleyen bir diğer yazarda Nabizade Nazım'dır. “Edebiyatımızda köy daha önceleri birkaç örnek var ise de asıl Nabizade Nazım'ın Karabibik adlı eseriyle başlamıştır.”³⁰ Ömer Lekesiz'in de belirttiği gibi “Edebiyatımızda asıl karşılığını Refik Halit'in Memleket Hikâyeleri'nde bulunan memleket hikâyeciliğine Karabibik ile ilk kez elatılmış, Anadoluya ait yer ve kişiler anlatılmıştır.”³¹ Ramazan Kaplan' göre “Karabibik'in diğer köy hikâyelerinden ve tabi Samim Kocagöz'ün köy temalı hikâyelerinden en önemli farkı konu ele alırken siyasî bir tavır takınmamasıdır.” Karabibik okuyucuyu acıma duygusunu harekete geçirmek yerine problemler üzerinde düşünmeye yöneltir. Yakın dönem köy romancılığında köyün ve köylünün yaşayışındaki yetersizlikleri belli bir ideolojinin propagandası için kullananlardan da ayrılır. Şüphesiz ki Karabibik, doğrudan doğruya köylünün hayatını konu edişi, köy ve köylüyü gerçeğe bağlı kalarak verişiyle köy roman ve hikâyeciliğinin ilk önemli örneklerinden biri kabul edilmelidir.”³²

28- LEKESİZ Ömer, Yeni Türk Edebiyatında Öykü, İstanbul, 1998, C.2, S.137

29- TUNCER Hüseyin, Tarık Buğra'nın Hikâyeleri Üzerinde Bir İnceleme, İstanbul, 1992, S. 9

30- ENGİNİN İnci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, İstanbul, 2001, S.279

31- LEKESİZ Ömer, Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları, İstanbul, 2006, S.125

32- KAPLAN Ramazan, Cumhuriyet Devri Türk Romanında Köy, Ankara, 1998, S.11

Buraya kadar Samim KOCAGÖZ'ün köy ve köylü temasını ele alış biçimini özetleyip farklı yazarlarda köy temasını mukayese ettik. Sanatçının köy ve köylü temasını yazdığı eserlerini inceleyecek olursak bu temayı kendi için de alt başlıklara ayırabileceğimizi görürüz. Bunlar tabiatın köylü üzerinde oluşturduğu etkileri, makineleşmenin köylü hayatındaki etkileri, ağa-köylü çatışmaları olarak sıralanabilir.

a-) Makineleşme karşısında köylü:

Kocagöz 1950'li yıllarda politika olarak benimsenen tarımda makineleşmeyi, köylünün hayatında sebebiyet verdiği değişimleri hikâyelerinde işler. 1950 yılında yayımlanan ve ödül alan “*Sam Amca*” adlı eserinde bulunan aynı adlı hikâyede, makineleşmenin köylüleri tembelliğe ittiğini düşünen Ali Mehmet ile karşılaşırız. Oğlunun diğer gençler gibi traktör sürmek uğruna gidip başkalarının tarlalarında çalışmasını yaşlı adam içine sindiremez.”Namussuz, diyordu. On çift öküzün on günde yaptığını gürlütu patırtıya getirip bir günde yapıyor. Milletın ekmeğini elinden aldı.”(B.H.27) Ali Mehmet'in yanına gelen Savran da artık develerle değil kamyonlarla ürün taşındığını söyleyip yaşadığı sıkıntıları anlatır. Ali Mehmet de motor sürmek sevdasıyla çok az bir günlükle çalışan oğluna öfkeli ve bu öfkesiyle Savran'a söylenip durur. Ardından kahveye giden Ali Mehmet yıllardır toprak sahibi olmak için çabalayışını sorgular ve kendine kızar. Buraya gelen bir makinistle yaşanan bu gelişmeler hakkında tartışır. Makinistin sözleri makineleşmede görülen aksaklığın sebeplerini açıklar. “Hükümet bir kanun çıkardı. Sizlere toprak vereceğim diye hâlâ vermedi. Öte yandan ağalara da topraklarınızı kendi makinelerinizle işleyeceksiniz, işlemeyenlere toprağınızı elinizden alacağım dedi. Siz köylülere karşı sözünü tutmadı, ağalara karşı tuttu. Onlara Amerika'dan makineler getirdi. Makinelerin parasını taksite bağladı. Şimdi onlar makinelerle iş yapıyorlar. Zengin oluyorlar. Buna bizim hükümet üretimi arttırmak diyor...”(B.H.33) Ali Mehmet köylüye toprak verilse de işlerini yoluna koyuncaya kadar borçlanacak bir ağaya ihtiyaç duyulacağını açıklar. Kahvedeki tartışmaya Memiş de katılır. Sonunda Ali Mehmet kalkıp oğlunu görmeye gider. Genç çocuk kazandığı paraları babasına verir. Ama Ali Mehmet böyle kazanılan paradan huzursuz olur. İçinden bir ses sürekli kendini Menderese atmaktan başka çare olmadığını söylerken; Ali Mehmet etrafından geçen çeşit çeşit traktörlere öfkeyle bakar.

“*Motor*” adlı hikâyedeki Yusuf Ak, Ali Mehmet gibi makineleşmeye öfke duymaz. Oğlu heves ettiği için 1950 yılında köylüye verilen Marshall yardımından yararlanarak bir traktör almak ister. Kredi almak için gittiği bankanın müdürü, onu taksitleri ödeyemezse yaşayabileceği sıkıntılara karşı uyarır. Bir süre daha düşünen

Yusuf Ak, oğlunun tarlada yaşadığı zorlukları ve komşu tarlalardaki traktörlere özenişini gördükçe daha fazla dayanamaz ve tekrar bankanın yolunu tutar. Banka müdürünün uyarıları karşısında söylediği son söz; “ Bizim oğlan pek heves etti de” (B.H.139) olur.

“*İnce İş*”teki Mıstık, makineleşmenin farklı bir sonucunun hikâyesidir. “*Sam Amca*”daki Ali Mehmet’in oğlu gibi makinistliğe heveslenen Mıstık acemi olduğu için traktörü bozmuştur. Kâhya ve çevresindekiler onu durmadan eleştirirler. Güvensiz bir tip olan Mustafa sürekli “avrat kestim” diye düşünür ve cevap veremez. “II. Kâhya Efendi” başlığını taşıyan bölümde kâhya Mustafa’yı kovar. Ne yapacağını bilemeyen Mustafa, eşyalarını alır ve yola çıkar. Çiftlikten ayrılırken makinist Kemal Efendi kâhyanın öfkesi geçince kendisini çağıracağını söyler. ”III. Sonra Mıstık’ın Encamı” bölümünde, köyüne gidemeyip bir süre bir yerlerde oyalanan Mustafa’yı görürüz. Aradan biraz zaman geçince çiftliğe dönen Mustafa’yı Makinist Kemal Efendi hiçbir şey olmamış gibi karşılar. Onun bozduğu traktörü tamir ederken, aynı zamanda Mustafa’ya yaptığı işi öğretmeye çalışır. “*İnce İş*” öyküsü yeterli teknolojik bilgiye sahip olmayan köylünün, biranda makinelerle karşı karşıya gelince yaşadığı sorunları anlatması bakımından dikkat çekicidir.

Yukarıdaki üç hikâyede görüldüğü gibi Samim KOCAGÖZ makineleşmenin verimi arttırıp, köylünün hayatını kolaylaştırmaktan çok; insanımızın iş imkânlarını daralttığını ve köylüyü sıkıntıya soktuğunu anlatır.

b-) Tabiat Karşısında Köylü:

Tabiat şartlarıyla mücadele eden ve çoğu zaman bu mücadeleyi kaybeden köy insanının zorlu yaşam mücadelesini Samim KOCAGÖZ, “*Uçan Kuşlar*”, “*Tarladaki Ağaç*” gibi hikâyelerle anlatır.

1941 yılında yayımlanan “*Telli Kavak*” adlı kitapta bulunan “*Yarıntı*” hikâyesi, Ege köylüsünün Menderes taşkınlarından dolayı yaşadığı sıkıntıları gerçekçi ve çarpıcı bir üslûpla anlatır. Hikâye, jandarma Mustafa Çavuş’un beklenen kötü haberi getirmesiyle başlar:”Taşkın geliyor!” Kahvedeki erkekler telaşlanmaya başlar. Nazilli’den gelen telefon bir anda herkesi kaygıya düşürür. Taşkın tarlalara varırsa herkesin ürünü telef olacaktır ve bir kış sıkıntıyla geçecektir. Yüksek bir yere çıkan köylüler manzarayı görünce kaçınılmaz sonu daha iyi anlarlar. Kendilerince bir tedbir alıp suyun önüne set çekmişlerdir. Fakat bu settaki en ufak bir çatlak yarıntının yıkılıp selin her tarafa yayılmasına sebep olacaktır. Gençler hep birlikte gidip yarıntının başında nöbet tutmaya başlarlar. Korkulan gerçekleşir ve su bir gedik bulup yarıntıyı

aşar. Önüne konan eski çuvallarda kar etmez. Yazar bu selin köylü üzerindeki etkisini şöyle anlatır: “İsmail hırısından neredeyse ağlayacaktı. Doğaya karşı gelememek, çaresiz kalmak, onu bir karşı şeylere isyan ettiriyordu. Ne ki neye, kime isyan edeceğini bilemiyordu. Allah’a mı, Menderes’e mi, yağmura mı karanlığa mı yoksa kula mı? Sadece ortaya küfrediyordu. Bütün bir yıllık emeğinin bir tarla faresine bağlı olduğunu düşündükçe, aklını kaçırarak gibi oluyordu.” (B.H. 14) Yarımının dayanamayacağını anlayınca herkes atlarını, eşeklerini kurtarmak için evlerine koşturur. Köylünün doğa şartlarına karşı bu kadar çaresiz kalması teknolojinin yetersizliğinin işaretidir.

“*Uçan Kuşlar*”da karşımıza çıkan köylüler ise mevsimlik işçilerdir ve onların hayatı da yine tabiata bağlıdır. Bir haziran günü trenden inen işçiler, kendilerini karşılamaya gelen hiç kimsenin olmadığını görünce şüphelenirler. Meraklı bekleyiş tanıdık bir yüzü, Hasan Dayı’yı görünce sona erer. Hasan Dayı gelişlerine anlam veremez ve karşıdaki Beş Parmak Dağları’nın arasında kalan ovayı işaret eder. Bütün ova sular altındadır. Ramazan Dayı onlara telefon ettiğini söyleyince şaşırma sırası köylülere gelir. Çünkü Muhtar onlara hiç bir şey söylememiştir. Yola çıkan köylülerin kendisinden borç alacaklarını bildiği için selden bahsetmemiş, onları kendisine muhtaç etmiştir. Kocagöz hikâyesinin sonunda köylülerin eli kolu bağlı kalışını şöyle özetler: “Şimdi hepsi topyatağından, zeytinlerin arasından aşağıya, ovaya doğru inen, dökülen ilçenin ak yapılarını, evlerini seyrediyordu...”(B.H.224) Kendilerine bu sıkıntıyı yaşatan Hacı Ali Efendi’ye öfkelenen Ramazan Dayı Hasan’a bir mektup yazdırır.”Halimizi anlatırsın. Hiç umut yok dersin. Köyden biz çıktıktan sonra başkaca selam edecek kimse kalmadığı için istersen Ankara’daki... Beylerimize de selam... yaz. Yaz ula, dosta düşmana selam olsun.”(B.H.223) sözleri de açıkça anlatamadığı isyanını gösterir.

“*Tarladaki Ağaç*”ta görülen Zeynel Akyürek çalışkan bir köylüdür. Azimle, hırsla pamuk tarlasını sürmeye çalışır. Fakat bir çift öküzle bunu başarması zordur. Kendine kızar ama artık olan olmuştur. Gök gürültüsü başlayınca asıl telaş ve korkuyu o zaman yaşar Zeynel Akyürek... Ne olursa olsun tarlasını sürmek niyetindedir. Şimşek artınca öküzlerini de alıp bir ağacın altına sığınır. Oradan geçen İbrahim haline acır ve Zeynel’i alıp köye götürmek ister. Motora gönülsüz binen Zeynel söylenirken biranda yıldırım düşer ve ağaç yanmaya başlar. Bütün varlığı bir çift öküz olan genç adamın çırpınması boşunadır. Çünkü artık onlar kaybetmiştir.

“Köy Enstitülerinin Anısına” ithafını taşıyan “*Yolun Üstündeki Kaya*” tabiat şartlarının köylünün hayatını zorlaştırışını farklı bir noktadan ele alır. Küçük bir

depremin ardından yuvarlanan bir kaya köyün kasabayla tek bağlantısı olan yolu tıkar. Köylüler kayanın büyüklüğünden çekinip bir şey yapamayacaklarını söylerler. Kasaba'dan yardım istenir, karayollarından yardım istenir. Fakat hiçbir kurum meseleyle ilgilenmez. Köyün öğretmeni, köylülere hep beraber bu sorunu halledebileceklerini söylese de köylüler ısrarla “Bu devlet işidir” derler(**Y.Ü.K.31**). Sonunda öğretmen kendi çabalarıyla, günlerce uğraşarak kayanın etrafını kazar. Taşı uçuruma yuvarlamayı başarır. Bu arada bacağını incitse de köyü bu büyük sorundan kurtarmıştır. Hikâyenin en çok dikkat çeken özelliklerinden biri herhangi bir devlet kurumunun bu sıkıntıyı gidermek için çaba sarf etmemesidir. Kocagöz dönemin bürokratlarının köylünün sorunlarına karşı duyarsız oluşunu eleştirmiştir.

Yukarıda ki örneklerde görüldüğü gibi teknolojinin yetersizliği ve köylere ulaşmaması burada yaşayan insanımızı sıkıntıya sokmaktadır. Samim KOCAGÖZ de köy temalı hikâyelerinde bu soruna dikkat çekmektedir.

c) Ağa X Köylü Çatışması:

Köy ve köylü sorunları temalı hikâyelerin değindiği meselelerden biri de ağa x köylü çatışmasıdır. Kocagöz, yıllardır ağanın toprağını işleyen, kendisine ait toprağı olmayan, boğaz tokluğuna ömür boyu çalışan köylülerin yaşadıkları sıkıntıları bu hikâyelerin de ele almıştır.

“*Toprak Hasreti*” adlı hikâyenin “Pamuk Çapası” adlı birinci bölümünde ağaya isyan eden genç bir köylüye rastlarız. “Allah gelse beni buradan çıkaramaz” (**B. H. 62**) diyen genç köylü, yaptıkları işi beğenmeyen ağaya öfkeli. Ağa, dayı başına işçilerin özenmeden çapa yaptıklarını; bu yüzden paralarını ödemedi onları göndermek istediğini söyler. Dayı başı işçilerle ağanın arasını bulmak istediğinden alttan alır. “II-İrgatlar” adlı bölümde bu sefer dayı başı ve ırgatlar karşı karşıyadır. İşçileri uyaran dayı başı çalışmayacak olanın gitmesini ister. İşçilerse çoğunu tamamladıkları işi bırakıp gitmek istemezler. Genç ırgat ağanın karşısına dikilir ve kavgacı bir tavırla konuşur. Öfkelenen ağa silahına davranır gencin ayaklarının altına ateş eder. Dayı başı araya girer. İşçiler ağanın istediği gibi çapa yapmaya razı olurlar. “III-Ve Toprak Hasretine Dair” bölümünde ağa yanına askerleri yanına alıp gelmiştir ve bu sefer işçileri tarladan çıkaracaktır. Kendince hesaplarını görüp işçileri tarladan yollayacaktır. Bu kez sahnede yeni bir dayı başı ve yeni işçiler vardır. Ağa yeni işçilerine daha iyi davranmaktadır. Yeni dayı başı da önceki işçilerin haline anlamaktadır. Ağaya bunu şöyle anlatır: “Başına ağrıtmazsam beyim anlatayım. Benim de gençliğimde bu hal başıma gelirdi. Çapayı sallarsa ‘ah anasını sattığımın, bu herifin malından bana ne’ derdim. Hani

hatırın kalmasın bey, lafin doğrusu bu. Mal sahiplerine çok kızardım. Tamam, kırk yıl. Allah bana neden bir karış toprak vermedi diye çok düşündüm. Sonda bu işin içinden çıkamadım. Salı verdim yakasını. İşte ahir ömrüme geldim. Toprağım olsa da olur olmasa da. Bizim köyde toprağı olanlar yok mu? Var. Gel gelelim bu gidenler gibi bereketli değil. Şu sana kafa tutan uşakların bir kaçının beşer onar dönüm tarlaları vardır. Üst tarafının hiç yok. Onların damarı tutumu benim gençliğimdeki gibi tutuyor.”

(B. H. 68) Dayı başının bu sözleri, yıllardır topraksızlık yüzünden maddî ve manevî sıkıntılar yaşayan köylümüzün halini özetlemektedir.

Dayı başılar, köylülerle ağalar arasında iletişimi sağlayan bir nevi köprülerdir. Normal şartlar altında, köylülerden biri olduğu için onlardan yana çıkmış dayı başılar; kendi çıkarlarını korumak için ağaların avukatı kesilirler. “Çakı” adlı hikâyede işçilerin haklarını korumak yerine kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden bir dayı başı görürüz. İşçiler 3,5 lira gündelik istemektedir. Dayı başı ise bunu reddeder. İşçilerin bir diğer derdi de kadınlarla aynı gündeliği almaktır. Dayı başı kadınların onlardan zaman zaman daha fazla çalıştığını bu yüzden eşit gündeliği hak ettiklerini söyler. Tartışmalar büyüye de aldırış etmez. İsmi verilmeyen delikanlı, hesabını kestirip gitmek isteyince diğer işçiler de ona katılırlar. Dayı başı öfkelenince tartışma çıkar; delikanlı dayı başına bıçak çeker. Araya girenler kötü bir şey olmasını engellerler. Genç adam felçli babasını sırtına alıp yola çıkar. Niyeti diğer tarlada iş bulmaktır. Yol boyunca babası oğlunun öfkesini dindirmeye çalışıp nasihatler eder.

“İğne” adlı hikâyede, tıpkı “Çakı” hikâyesinde olduğu gibi isyan edip cana kast eden bir köylüyle karşılaşırız. Hikâye iki avukatın yolda gördükleri işçiler hakkında konuşmasıyla başlar. Avukatlardan biri, uzaktan tanıdığı bir işçinin yıllar önce karşısına zanlı olarak çıktığını anlatır. Bir tütün iğnesine patronunun kalbine saplayan genç adamın işlediği cinayet şüpheli kalmıştır. Çünkü cinayet sabaha karşı işlenmiştir. Üstelik aralarında her hangi bir husumet de yoktur. Avukatın ısrarlarına aldırmayan genç adam bir türlü asıl sebebi anlatmaz. Son kez konuşmayı deneyen avukat, aslında hiçbir şey bilmediği halde biliyormuş gibi bir tavırla genç adama o hapse girerse sevdiği kızın ne olacağını sorar. Genç adamın dili çözülür. Patron, onun sevdiği kıza sarkıntılık edince adam kızı kurtarmak için bu cinayeti işlemiştir. Gülizar’ın namusuna leke düşmemesi için de meseleyi saklamıştır. Mahkeme günü avukat bunları anlatsa da Gülizar ya da başka biri şahitlik etmediği ve kanıt bulunamadığı için, hâkim iddiayı ciddiye bile almaz. Hikâyenin sonunda adamın akıbetini bilemeyiz. Sadece avukatın bir türlü kanıtlayamadı iddiasını tekrar tekrar söylediği görülür.

Bazı hikâyelerde köylülerin isyanı cinayete götürmediğini görürüz. “Azrail’e Övgü” hikâyesinde kötü kalpli ağanın eceliyle öldüğünü, köylülerin duyduğu sevinci buluruz. Hasan sabaha karşı bütün köyü dolaşp adı verilmeyen ağanın öldüğü haberini yayar. Buna kimse inanmaz. Sabah namazı çıkışı imam efendi adamın başında Kur’an-ı Kerim okuyacaktır. Köylüler ölen adamın buna layık olmadığını ısrarla söylerler. Üstelik sevmedikleri halde evinin kapısının önünde toplanmışlardır. Çünkü hala daha ölmüş olduğuna inanamazlar. Sıra cenaze namazına gelince köylüler namaza yanaşmaz. Onlara kızan imama verdikleri cevap, öfkelerini yansıtır. “Ölüyü yıkadıktan, kefene sardıktan sonra merhumu nasıl tanırınız diye sormayacaksan gelelim” (B. H. 233) derler. Çünkü hem yalan söylemek hem de ölünün ardından konuşmak istemezler. Hasan dayanamayp ağanın evine girer. Nasıl öldüğünü merak etmiştir. Çıktığında herkes ağanın ölüp ölmediğini sorar. Hasan Azrail’in adamı çok kötü çarptığını, ölümün çok korkunç gerçekleştiğini söyler. Bu durum köylülerin daha çok hoşuna gider. Görüldüğü gibi, ağaya hayattayken hiç bir şey yapamayan köylüler; ölümünden mutluluk duyacak kadar ona nefret doludurlar.

Köylülerin ağa karşısında çaresizliğini anlatan bir diğerk hikaye de “Umut Dünyası”dır. “Kapı”, “Bekleyenler”, “Bekleyenlerin Sonu” başlıklarını taşıyan bölümlerde, bir grup mevsimlik işçinin ağanın kapısında beklediğini görürüz. Niyetleri ağadan iş istemektir. Bir gece beklendikten sonra, sabah kapı açılır. Bekleyenler arasında ağanın uyandığı haberi yayılır. İşçilerin başındaki yaşlı adam etrafındakilere ağayı anlatır. Yaşlı adamın sözleri, köylümüzün ayadan beklentilerini anlatması bakımından önemlidir: “Bu kapıyı görüyor musunuz? Bu kapı devlet kapısıdır. Kıymetini bilin. Bir açıldı mı davarlar otlaklara uğrar, bir açıldı mı develer yüksüz çıkar yüklü girer, bir açıldı mı traktörler gümbür gümbür dünyayı yerinden oynatır, ağanın çiftliklerini sürer gelir. Bir açıldı mı kamyonlar, yüklü kamyonlar, buğday getirir, arpa getirir, pamuk getirir, içeriye yığar. Ağa hanayında oturur, paracıklarını sayar, bedellerine, kâhyalarına bizim gibi ırgatlarına kumanda eder. Bir de bakarsın böyle bir sabah vakti, bu kapı açılır, ağam önümüze dikilir, benim hatırımı keyfimi sorar. ‘Al git ülen koca âdem şu kızanlarını benim falan tarlayıh pamuğunu çapalayın, fasulyelerimi yolun’ der. İşte o zaman deymeyin keyfe. Ağanın sözü para demektir. Ekmek demektir, çul çaput demektir...” (B. H. 179) Yaşlı adamın sözleri, bekleyenlerin umudunu daha da arttırır. Fakat beklenen bir türlü olmaz. İçerden ağanın gün içinde yaptıklarının, yemek yediğinin, namaza durduğunun haberleri gelir. Ama kendisi hiç gelmez. Yaşlı adam etrafındakilere sürekli sabır tavsiye eder. “III- Bekleyenlerin Sonu” bölümünde artık

sabırlar tükenmiştir. Uzaktan gelen kâhyayı gören yaşlı adam, ağayla konuşmak istediğini söyler. Kâhya uygun gördüğünde ağaya bu görüşme talebini aktaracağını söyler. Uzun bir bekleyiş daha olur. Kâhya ağanın keyifsiz olduğunu söyler. Bekleyenlerin bütün umutları kırılır. Aralarından biri çekip gitse de diğeri çaresizce beklemeyi sürdürür. Topraksızlıktan kaynaklanan ekonomik sıkıntıların, köyümüzü ağaya nasıl muhtaç ettiğinin örneklerindendir bu hikâye.

Samim KOCAGÖZ köy ve köylü kanunlarını yukarıda bazı başlıklar altında topladığımızın dışında farklı biçimlerde de ele alınır. Mesela “*Sokulacak Yer*” adlı hikâyesinde, gündelikçi işçilerin kalacak yer sıkıntısını ve bu sıkıntıların onlara nasıl ağayla karşı karşıya getirdiğini anlatır. Kocagöz’ün köylü sorunlarına çarpıcı bir şekilde anlattığı hikâyelerinden biri de “*Allah Devlet ve Toprak*” tır. Hikâye “Kış”, “Yaz” ve “Yörük Mehmet’e Dair” adlarını taşıyan üç bölümden oluşur. “Kış” bölümünde, adından da anlaşılacağı gibi mevsim kıştır. Köylüler evlerine çekilmiştir. Karlı yollardan geçip gelen bir misafir, köylüleri aylarca meşgul edecek önemli haberi getirir. Söylenenlere göre devlet köylülere toprak dağıtacaktır. Hasan buna inanmaz çünkü ona göre devlet vergi alır toprak vermez. Misafir ısrarla haberi tekrarlayınca Hasan, meskenlerinin dağlar olduğunu ve toprak ihtiyaçları olmadığını söyler. İhtiyarlardan biri devlet verdikten sonra toprağı alacaklarını söyler ve sohbet uzayıp gider. “Yaz” başlığını taşıyan ikinci bölümde Hasan, oğlu Mehmet’i bu toprak dağıtma işini araştırmak üzere yakın köye yollar. Dönüşte Mehmet bu işin ardından bir şey çıkmadığını söyler. Devlet hiç toprağı olmayanlara, sırayla ve borç karşılığı toprak verecektir. Babası Hasan’ın sözleri köylünün devletten çekincesini anlatmaktadır: “Devlete borçlanmak ha! Allah yazdıysa bozsun... Vergi borcu diye tahsildar köye geldiği zaman bile, anamızdan emdiğimiz süt, burnumuzdan geliyor.” (B. H. 76) “Ve Yörük Mehmet’e Dair” bölümünde son bahar yağmurları başlamıştır. Yörükler yağmur için tedbirlerini alırlar. Ancak hayvanları otlatan Mehmet, hava kararınca hiçbir şey yapamaz ve onları bırakıp kaçar. Yaklaşan sel hepsinin hayatını tehdit etmektedir. Hasan ve ailesi canlarını zor kurtarırlar. Can ve mal kaybı çok fazladır. Selden sağ kurtulanları, bundan sonra geçimlerini nasıl temin edecekleri tasası almıştır. Hasan oğluna şehre gidip para kazanmasını, bir çift keçi almasını öğütler. En baştan çalışmaya ve üretmeye başlayacaklardır. Yola çıkan Mehmet, tarlaların yanından geçerken yanındakilere toprağı hayvancılıktan daha sağlam bir iş olduğunu anlatır. Hikâyenin son iki cümlesi Türk köylüsünün yıllardır çektiği sıkıntıyı özetler: “Hepsinin gözü

pamuk, buğday ve darı tarlalarındaydı. Hepsi hasretle toprağa bakıyor, toprak istiyorlardı.” (B. H. 80)

“Çalılı Köy” adlı hikâye köy sınırlarının değişmesiyle iki köy arasında çıkan toprak kavgalarını anlatır. “Şehir” başlığını taşıyan birinci bölümde şehirde işçilik yapan köylüleri görürüz. Müteahhitlerle sorunları olan işçiler, zorlu hayat şartlarıyla da mücadele etmektedir. Akşam han odasında toplandıklarında, köye dönemeyişlerinden yaşadıkları sıkıntıyı anlatırlar. Onları şehre getiren sebep sadece maddî sıkıntılar değildir. Köy muhtarı, sınır sorunları yaşadıkları Çamoluklularla husumet çıkarmasınlar diye köyün erkeklerini şehirde çalışmaya yollamışlardır. Sonunda köylüler memleket hasretine dayanamayıp köye dönmeye kara verirler. Döndüklerinde sınır sorunun çözülemediğini görürler. Bu sefer muhtar onları sakinleştirmeye çalışmaz. Çünkü kaymakamda öbür köyden yana çıkmıştır. Köylüler ertesi sabah devletin otlak olarak Çamoluk köyüne verdiği ama aslında yıllardır kendilerinin olan topraklara gidip, çift sürmeye karar verirler. Hikâyenin son bölümünde iki köy arasında ki sorunlar daha da büyür. Çünkü bu sefer paylaşılamayan toprak üstünde karşı karşıya gelirler. İki köy, kadınlı erkekli çocuklu kavgaya tutuşur. Kavga büyür ve jandarma ancak ayırabilir. Fakat Çalılı Köy sakinleri topraktan çıkmazlar. Tarlada konuyla ilgilenecek olan savcuyu beklemeye başlarlar. Köyün yaşlılarından olan Süleyman efendinin düşünceleri bütün köyün korkusunu yansıtır: “Hey Allah’ım bu yaştan sonra yine gurbetlere düşüp lağımcılık mı edelim” (B. H. 216) Toprağın köylü için taşıdığı anlamı yazar Süleyman Dayı’nın düşünceleriyle özetlenmiştir.

Samim KOCAGÖZ’ün başarılı bir yazar yapan en önemli özelliklerinden biri, ele aldığı konuları gerçekçi bir üslûpla işlenmesidir. Köy ve köylü sorunlarını bu şekilde anlatan yazarı, edebiyat çevrelerine tanıtan hikâyeleri de köy ve köylü hikâyeleri olmuştur.

3-Toplumsal Gruplaşma

Samim KOCAGÖZ’ün “*Sosyal Sorunlar*” temasında inceleyeceğimiz bir diğer temasında inceleyeceğimiz bir diğer tema da toplumsal gruplaşmalardır. Özellikle ekonomik sebeplerin etkisiyle ortaya çıkan sosla gruplaşmalar, zaman zaman taraflar arasında ciddi çatışmalara sebep olmuştur. Bu gruplaşmalar zengin x fakir, işçi x patron gruplaşmaları olarak ayrılabilir. Yukarıda ele aldığımız ağa x köylü çatışması da toplumsal gruplaşmanın çeşidi olmakla beraber çıkış noktası köy meselesi olduğu için

buraya dâhil etmedik. Bir sonraki bölümde ele alacağımız 1970–1980 dönemi siyasî olaylarında da toplumsal gruplaşmalar vardır. Ancak bu gruplaşmanın çıkış noktası da siyasî sebepler olduğu için ayrı bir bölümde işlenmiştir

a)Zengin-Fakir Gruplaşması:

Samim KOCAGÖZ, ekonomik farklılıkların insanlar arasında ayrılığa sebep olduğunu “Dalyan”, “Denizin Rengi” gibi hikâyelerinde işlemiştir. Yazarın burada dikkat çektiği nokta zengin x fakir ayrılığının maddî gücü elinde bulunduran taraf yüzünden ortaya çıktığıdır. Yani ekonomik güce sahip taraf, üstünlük ve güç iddiasında bulunup diğer taraf üstünde baskı oluşturmaktadır. Kocagöz toplumcu gerçekçi bütün yazarlar gibi zayıf tarafı idealize edip hikâyelerin merkezine onların yaşadıkları sıkıntıları alır.

“*Dalyan*” adlı hikâyede balık çiftliğinin sahibi, gölü adeta kendi özel mülkü ilan etmiştir ve diğer balıkçılara avlanmaları için müsaade etmemektedir motorunu ve adamlarını tekne balıkçılarına rahat bırakmamaya memur etmiştir. Köylüler balığa çıktıklarında, motor yanlarına gelip gölde balık tutma ihtiyacının sadece dalyana ait olduğunu söylerler. Balıkçılar başta itiraz etse de sonunda çaresiz kabul ederler ve gölden çıkarlar. Köy muhtarı en azından kışın yiyecek kadar balık tutmak istediklerini söylese de ağa razı olmaz. Köylülerin çabaları boşa gittikçe ağaya öfke büyür. Sonunda bir çare bulurlar. Göldeki kanalın ağzına yani dalyanın başlangıç noktasına gidip orayı tıkarlar. Ağa amele bulup kanalın ağzını açtırıncaya kadar kendilerine yetecek balığı avlayacaklardır.

“*Denizin Rengi*” adlı hikâyede benzer bir konudur. Hasip Reis ve kızanları geçimlerini balıkçılıkla sağlarlar. Ancak dalyan ağası maddî gücünü kullanıp bir motor almış ve bu motorla onları tehdit etmiştir. Üstelik ağanın adamları silahlıdır ve kafalarına estiğinde silaha davranırlar. Hasip Reis ve tayfaları ava çıktıktan bir gün sonra ağanın adamı Abdi Çavuş’la karşı karşıya gelirler. Abdi çavuş Nero’dan öteye geçmelerine izin vermez. Hasip onu razı etmek için yaşadıkları sıkıntıları bir bir anlatır. “Senin o ağalarına kilosu yüz elliden balık satmayacağız iyi mi? On beş liradan kilosunu Kuş adasında satıyoruz iyi mi? Buzuna dekmasraflarımız var, ağalara de ki masrafımız var. Daha büyüğü için alnımızın teri, bileğimizin değeri var ortalıkta. Bizden üçe beşe balık alıp, motorlarla İtalyalar’ a yirmi beşe otuza... Ağaların. Dalyanlarında tonla çıkartıyorlar balığı, gözleri doymuyor mu? Anlamaya çalış Abdi çavuş, anlamaya çalış. Kurşunu kimlere atacağını bil hem de attığın vakit kurşunu yüreğin sızlasın. Ulan üç yüz balıkçıyı sindirdiniz be... üç yüz balıkçının binden fazla

tutar çocuğu. Milleti aç kodunuz. Çavuş eskisi desem sana kimden yanasın. Fakir fukaradan mı ağalardan mı?”(B. H. 257) Bu sözler Abdi Çavuş’u etkiler. Adam balıkçıları rahat bırakıp çekip gider. Bir süre Hasip reis ve kızanları rahatça avlanır. Ancak dalyan ağasının adamı çoktur. Bu sefer kıyıda Hasip Reis ve teknesindekilere ateş açarlar Ali vurulur. Reis onu hastaneye götürdükten sonra mahkemeye gidip dava açacaktır.

Görüldüğü gibi Kocagöz, zenginxfakir çatışmasını balıkçılar ve dalyan ağaları çevresinde anlatmıştır.

b)İşçi- Patron Gruplaşması:

Yukarıda anlattığımız zenginxfakir çatışmasının bir benzeri de, işçi-patron gruplarında görülür. Üstelik bu sefer mağdur konumda olanın güçlü tarafa eli mahkûmdur. Çünkü geçimini onun yanında sağlamaktadır. Bu durum çatışmanın dozunu arttırır.

“İki Gölge” adlı hikâyede anlatıcı kahraman salaş bir lokantaya girip yemek siparişi verir. Karşısına şişman, kısa bir adam geçip oturur. Ardından iri yarı iki hamal gelir. Adamdan para isterler. Adamsa ısrarla para vermeye yanaşmaz. Sadece beş kuruş yüzünden aralarında büyük bir tartışma çıkar. Lokantadakiler gürültüden rahatsız olunca garson gelip hamalları uyarır. Anlatıcıya tuhaf gelen, ufak tefek patronun iri yarı iki adama bağırması hatta meydan okumasıdır. Hatta etrafındakiler elini ayağını zor tutarlar. Fiziksel olarak zayıf olan bu adam, maddî gücüne güvenip iki hamala kafa tutmaktadır. Haklarını yediği için utanmadığı gibi bir de onları rencide eder. Sonunda iki hamal çaresizce lokantadan çıkıp kaybolur.

“Kıyıda” adlı hikâyede patron ve işçi arasında yukarıdaki gibi bir tartışma çıkmasa sınıfsal farklılık çok belirgindir. Müteahhit yüksek mimar Sayit Demirkıran eşiyle birlikte deniz kıyısındaki villasında pazarın tadını çıkarmaktadır. Evin önünde denizde gördüğü iki adamın kim olduğunu sorar. Bahçıvan denizdeki iri taşları temizlemeleri için tuttuklarını söyler. Sait Demirkıran’ ın sözleri adamlara bakışını anlatmaktadır:“Yahu Hüsnu, Pazar günü olur mu bu iş... Başka bir gün yaptıraydın. Hem iki buçuk lira fazla vermişsin adam başına. Bana söyleseydiniz benim şantiyelerde böyle köpek sürüsü gibi herif var.”(B. H. 347) Bir süre sonra eşi yanına gelir. Aralarında geçen konuşmadan Sait Bey ‘ in eskiden meteliksiz bir genç olduğu, sonradan büyük servet yaptığı ortaya çıkar. Artık kendileri gibi zengin arkadaşları vardır. Karı koca denize girerlerken denizde çalışan işçiler hakkında konuşurlar. Sait

Bey geldiği yeri unutmuşçasına adamları aşağılayarak konuşur. Eşi buna karşı çıkınca adam “ Bağışla karıcığım senin sıkı yurtsever olduğunu unuttum ” (B. H. 350) der. Aralarında çıkan tartışma tatlıya bağladıktan sonra kadın işçilere yemek yollar ama adamlar yemeği reddederler. Sezer Hanım buna anlam veremez. Yollanan meyveyi de kabul etmediklerinde kadın pes eder. “Kıyıda II” hikâyesinde aynı olay Sait-Sezer Demirkıran çiftinin değil, işçilerin gözünden aktarılır. İşçiler villaya gelip bahçıvanla sohbet ederler. İşlerine başlamadan işçiler arasında geçen konuşmadan amca çocukları olduklarını, Çorum’dan geldiklerini, karayollarında işçi olduklarını öğreniriz. İşçiler Demirkıran’ ın servetinin kaynağını anlamaya çalışırlar, ama başaramazlar. “Çok okumuş desem bizim çorum valisi çok okumuş. Çok çalışmış desem biz de çok çalışıyoruz. Bu işte bir bit yeniği var emmioğlu ben içinden çıkamıyorum.”(B. H. 357) sözleri onların ekonomik güce bakışını anlatır. Genç işçi bahçıvanların hayat şartlarının çok iyi olduğunu söylese de yaşlı işçi buna da karşı çıkar. “Hüsni Efendi’nin hali neye benziyor biliyor musun? Tıpkı bizim köydeki evin hanımının çit kapısının yanında bağladığım köpeğe...”(B.H. 357) Ona göre kendileri devlet millet işi yapmaktadır. Mola verdiklerinde Demirkıran çifti yanlarından geçer. Sezer Hanım’ın bakışları işçileri rahatsız eder. Mehmet kadının bakışlarından, kendilerinden korktuğu sonucunu çıkarır. Oysa kadın onların durumunu üzölmüştür. Kocagöz aynı hikâyeyi iki farklı açıdan yazarak, aralarındaki farklılıklara dikkat çekmeye çalışmıştır.

“Kara” adlı hikâyede fabrikada görev yapan işçilerin hikâyesini okuruz. Rüstem Usta eve erken gelince komşusu sebebini sorar. Grev olduğu için işte olmadıklarını söyler. Yolda grev gözcüsü bir kadın işçiyle de konuşup eve gelir. Eşi grevi sorar. Kaç gün süreceği belirsiz olduğu için Rüstem Usta’nın canı sıkkındır. Bu sırada sendikanın dağıttığı erzağı işçilerden biri getirir. Grevin iyi gittiği haberini alan Rüstem Usta sevinir. Evin kedisi Kara da gelen erzak torbasından nasibini almak niyetindedir. Fakat Rüstem Usta bu arsız kediye sinir olmaktadır. Akşam yemeğinde sokak kedilerine yemek vermek istediğinde Kara’nın hırçınlaştığını görür. Ona göre, yediği önünde yemediği ardında bu kedi nankörlükten vazgeçmez. Bütün gün miskinlik yapar, yine de huysuzdur. Rüstem Usta adeta kediyi insanlaştırır ve elindekiyle yetinmeyen insanların yerine ondan öfkelerini çıkarır. Gece uykusundan uyandıığında Kara’yı yağmurun altında dışarı atar. Kara’ya burun kıvrıp hırçınlaştığı diğer kedilerle sokakta kalmayı layık görür. Görüldüğü gibi Samim KOCAGÖZ, işçi sınıfının sorunlarına sosyal gerçeklere has bir tavırla yönelir. Kocagöz’ün beğenerek okuduğu Sabahattin Ali’de işçi sorunlarının eserlerinde istemiştir.”Sabahattin Ali, öyküsünde işçi sınıfının bireylerinin iş kollarına,

sorunlarına değin konular vardır. Bir Gemici Hikâyesinde Ateşçileri, Mehtaplı Bir Gece'de Fabrikada hastalanarak işsiz kalmış bir adamın açlığını işlerken yazarın somutlanmadan kaçtığını söyleyebiliriz. Sabahattin Ali'nin öykülerinin yazdığı, yayınladığı dönemde işçi sınıfının grev sendika kurma, siyasal örgütlenme haklarının yasaklanması ise, bir nedeni de yazarın bu hakları kazanmak için savaşıyan işçilerin öncü kişiliklerini tanıma olanağını bulamamış olmasıdır.”³³

İşçi sorunlarına çokça değinen yazarlardan biride Orhan Kemal'dir. “...Büyük Kentlerin çevresini kuşatmış gecekondular, fabrikalar, küçük işlekler ve köprü altları Orhan Kemal hikâyesinin ana kaynaklarıdır. Bütün bu insanlar olağan üstü bir tedirginlik ve gerilim içerisinde yaşarlar mesela' Grev' de grev hakkının tanınmadığı yıllarda bir dokuma fabrikasındaki sekiz saatlik çalışma için direnen işçilerin ve bunların karşısından bulunanların çatışmalı hikâyesindeki gerilim şaşırtıcı bir gerçeklikle verilmiştir.”³⁴

“*Toplumsal Guruplaşma*” bölümünün başından belirttiğimiz gibi Samim KOCAGÖZ ekonomik sebeplerden doğan sınıfsal farklılaşmaları hikâyelerinde işlemiştir. Kocagöz, mağdur durumda gördüğü işçileri, fakir halkı eserlerinde idealize etmiştir. Rüstem Usta, Hasip Reis gibi kahramanlar yazar için zor durumda olan fakat bütün iyi nitelikler kişiliğinde barındıran kahramanlardır.

4-Çarpık Kentleşme

Samim KOCAGÖZ'ün sosyal sorunları ele aldığı hikâyelerinde değindiği konulardan biri de, büyük şehirlerde görülen çarpık kentleşme sorunudur. Özellikle 1960'lı yıllarda ülkemizde yoğun olarak görülen köyden şehre göçün sonucu olan çarpık kentleşme, hem bireyi hem toplumu etkileyen önemli bir meseledir. Köylerinden büyük hayallerle şehre göç eden insanlar, ekonomik yetersizlik yüzünden, zor şartları olan gece konu mahallelerine yerleşirler. Buralar hem fiziksel imkânsızlıklar açısından hem de her an yıkılma tehlikesi yüzünden kişilerin hayatını zorlaştırır. Bu zorlukların insanımız üzerindeki etkilerini Kocagöz, gerçekçi bir şekilde anlatmıştır.

“*Sam Amca*” adlı kitabında yer alan “*Gecekonu*” adlı hikâyede Salih, Mustafa ve Ali başta olmak üzere bir gecekondu mahallesinde yaşayan insanların dramına şahit oluruz. Bir sabah uyanan Salih etrafına bakar ve yaşadığı hayata şükreder. Üç çocuğu ve

33-LEKESİZ Ömer, Yeni Türk Edebiyatında Öykü, İstanbul 1998, C.2, S. 296–297.

34-a.g.e., C.2, s.296-297.

eşiyile beraber gecekonduda yaşayan Salih, bir gün banliyö treninin kendi mahallelerinden geçeceğini hayal eder. “Şu tren bizim yeni mahallenin önünde dursa, diye bir düşünceye daldı. Bizim mahalle düşüncesi baya gururunu okşadı. Ne olursa olsun, dost, ahbab tanıdık ve tanımadık birçok insan, şehrin dış mahallelerinden biraz öteye, şuracığa dişlerini tırnaklarını söke, söke, kendi elceğizleriyle şu ister köy ister mahalle deyiniz evleri kurmuşlardı. Salih, ne de olsa akıllı insanlarız, diye düşündü yordu” (B.H.037) Bu düşüncelerle dışarı çıkan Salih arkadaşı Ali ile karşılaşır. Ali kimselere söyleyemediği kötü haberi Salih’e verir. Yıkım ekibi o gün mahalleye gelecektir. Mahalle halkı ise her şeyden bihaber günlük hayatını sürdürmektedir. Mustafa olacıklardan habersiz, ailesiyle birlikte gecekondusunu inşa etmektedir. Salih ve Ali ona haber verirler. Kısa zamanda bu kara haber bütün mahalleye yayılır. Herkes Mustafa’nın inşaatının yanında toplanır. Erkekler hep beraber mahallenin başladığı şosedede, yani şehrin bittiği yerde, beklemeye başlarlar. Bir süre sonra ekip görünür. Yanlarında askerî güç de vardır. Belediye çavuşu mahalleliye, daha önce kendilerini uyardıklarını, ama onların burayı terk etmemekte ısrar ettiklerini bu yüzden evlerini yıkacaklarını söyler. Erkeklerle jandarmalar arasında tartışma çıkar. Kadınlar canlarını ortaya koyup evlerinin önünde dururlar. Ama yıkım ekipleri onları uzaklaştırıp evleri yıkar. Ali’nin eşi bu hengâmede çocuğunu düşürür. Yıkım karmaşası o gün akşama kadar sürer. Bütün varlığı bu derme çatma evler olan insanlar çaresizlik içinde yıkıntıların ortasında kalakalır. Yazarın “Güneş batarken, gecekondu mahallesi, vaktiyle düşman istilasına uğrayan Orta Anadolu köylerimizin halini almıştı. Akşam karanlığıyla üzerine bir hüznün, bir sis perdesi, bir viranlık çökmüştü”(B.H.39) sözleri, gece kondular da yaşamak zorunda kalan insanımızın hazın sonunu özetler.

“Teneke” adlı hikâye gece konu sorununu bekçi Yakup ve teneke hırsız ile anlatır. Yine bir sabah vaktidir. Görevinin sonuna yaklaşan Bekçi Yakup bir anda “Hırsız!” sesiyle yerinden fırlar. Ne zamandır peyda olan ve mahallenin kapısının önündeki çöp tenekelerini çalan hırsız, o sabah da iş başındadır. Hırsızın peşinden koşmaya başlayan Yakup, sürekli şikâyet edilen hırsız bu sefer yakalamayı kafasına koymuştur. Bu arada mahallelinin konuşmalarından maddî sıkıntıların yaşandığı bir mahalle olduğunu anlarız. “ Bu güne bu gün bir boş gaz tenekesi 80–90 kuruş kardeş” sözleri ve herkesin Bekçi ile birlikte hırsızı kovalaması bize mahallenin ekonomik yapısı hakkında bilgi verir. Bekçi Yakup’un ve mahallelinin hırsızı kovalayışı espirili bir şekilde anlatıldıktan sonra hırsız yakalanır. Hırsız evinin yanında yakalayan Yakup gördüğü manzara karşısında şaşkına döner. Genç adam mahalleden çaldığı çöp

tenekelerini bölüp bir ev inşa etmiştir. Üstelik adamın eşi ve çocuğu bu derme çatma kulübede yaşamaktadır. Yakup'un peşi sıra gelen kalabalık da bu manzara karşısında geri çekilir. "Namussuzum abi bu bir tek tenekeden başkasını artık çalmayacaktım. Bir kocaman delik kalmıştı. Onu yamayacaktım. Çocuklarım üşüyor da. Bu evi yaptım. Sayenizde oldu bu iş. Sen bilirsin" diyen hırsıza kimse cevap veremez. "Teneke" hikâyesi insanımızın yaşadığı konut probleminin sonuçlarını çarpıcı bir şekilde ele alması bakımından dikkate değerdir.

"Bahçeli Küçük Ev" çarpık kentleşmenin sebebiyet verdiği sıkıntıları mizahî bir üslupla anlatır. Necip Bey, müstakil evinde eşiyle birlikte emekliliğin tadını çıkaran kendi halinde bir adamdır. Ama onun evi mahallenin ortasında kalan bahçeli tek evdir. Etrafını saran apartmanlar Necip Beyin bütün huzurunu kaçırmaktadır. Apartman kültüründe yaşamaya alışık olmayan kadınların pencereden pencereye konuşmaları, çocukların gürültüleri, bahçesini çöplüğe çevirmeleri... Necip Bey'i en çok rahatsız eden şeylerden biri de apartman balkonlarından uçup gelen çamaşırların bahçeye düşmesi ve sonra gelip kadınların bunları toplamasıdır. Bir gün yine böyle bir mesele olur ve bir kadın çamaşırı bahçedeki ağacın dallarına takılır. Başta sinirlenecek gibi olan Necip Bey, manzaranın karşısında gülmeye başlar. Komşuların uyarılarına karşın hiçbir şey yapmaz. Niyeti, çamaşıra mandal takmaya bile üşenen düşüncesiz komşularına ders vermektir. Birkaç gün sonra kim olduğu bilinmeyen çamaşırın sahibi, hırsız edasıyla gelip gece vakti ağaçtaki çamaşırı alır. Görüldüğü gibi bu hikâye çarpık kentleşmenin sebep olduğu sorunları mizahi bir üslupla anlatması açısından farklıdır.

Samim KOCAGÖZ' ün çağdaşı sayılabilecek olan İlhan TARUS da hikâyelerinde çarpık kentleşme temasını işlemiştir. "Bir kenar mahallede köyle şehri iç içe yaşayan kalabalığın yaşam güçlerine, hayatı anlayışlarına, onu alinteriyele kazanışlarına karşı büyük bir hayranlık beslemekte, hayatı rahat ve kolay tarafından olanlara karşı bu yaşayışın üstünlüğünü elinden geldiği kadar göstermeye çalışmaktadır. Kendi güçlerinden ve çalışmalarından başka dayanakları olmayan bu kenar mahalle ve gecekonduların insanlarının aynı kaderi birlikte yaşamaktan gelen dayanışmaları, bütün vakitlerini alan bir çalışma hayatına dayanan sağlam ahlak anlayışları, Tarus'un hikâyelerinin başlıca temalarıdır. Pis, bakımsız, dar sokakları, çerden çöpten çatılmış evleriyle, her yerden kopup gelmiş, buralara kuşlar gibi tünemiş insanlarıyla üst üste, iç içe bir ayrı dünya olan bu mahallelerin sosyal psikolojisinin evrimine (şehirleşme)

doğru derinleşmeden, yalnız gündelik yaşayışlarının ve meselelerinin bazı yönlerine el atmakta, bu konuları sevgiyle bağlamaktadır”³⁵

5-Savaşlar ve Anadolu İnsanı

1916 yılında doğan Samim KOCAGÖZ, Kurtuluş Savaşı'nın Türk insanı üzerinde bırktığı etkileri görmüştür. Çocukluğuna ait belli belirsiz hatıralarında, savaşlar esnasında insanımızın düştüğü zor durumları anımsadığını söyleyen yazar; hikâyelerine bu hatıralarını yansıtmıştır. KOCAGÖZ'ün doğrudan savaş yıllarını anlatan öyküleri olmamakla beraber (o bu meseleleri romanlarında ele almıştır.) savaşların Türk insanındaki tesirlerini anlattığı öyküleri mevcuttur.

“*Göçmen Hüseyin*”de Yugoslav göçmeni olan yaşlı adam II. Dünya Savaşı'na dair anılarını anlatır. Hüseyin, General Mihailoviç'in askeri olarak Almanlarla savaşır. Bir bacağı da bu savaşta sakatlanmıştır. Üstünden kırk yıl geçtiği halde yaşlı adam hâlâ heyecanla anlatmaktadır. Sonraki yıllarda yaşadığı ekonomik sıkıntıları yüzündün göç eden Hüseyin'in hâlâ akli memleketindedir. Kahraman anlatıcı ona memleketiyle ilgili bilgiler okudukça keyiflenir ve dinler. Üstünden kırk yıl geçtikten sonra bile II. Dünya Savaşı'nın acılarını saramayan yaşlı adam, âdeta bugünde değil o günlerde yaşamaktadır.

“*Kader* ” adlı hikâyede savaş yılları bir atın hikâyesi etrafında anlatılır. Kader bütün yarışlara birinci gelen asil bir attır. Seferberlik zamanı yerli halkın bütün binek hayvanları gibi Kader de savaşa alınır. Fakat kasabada yaşayan Rumlar yine kendi atlarıyla yarışları sürdürürler. Abdullah Çavuş o zamanlar yirmi yaşındadır. Askere gider. Kader'i çekemeyen mal müdürü çeşitli dolaplarla onu orduya göndermiştir. Abdullah Çavuş askerden bir ayağı topal döner. Kader'i kömür ocaklarında bulur. Kader de sahibi gibi savaşta çok hırpalanmıştır. Çavuş ne yapar eder Kader'i kömür ocaklarından kurtarır. “Dünyalar Benim oldu. Aldım Kader' imi, çektim ahıra, yedirdim besledim Mütarekeden sonra ikinizi önce İtalyanlar, sonra Yunanlılar işgal etti. Canlandı kader. Kurtuluş savaşı'nda gönüllü olaraktan onunla birlikte yine askere gittik...” (B. 10) Görüldüğü gibi Anadolu insanı bütün savaşlara canıyla, malıyla katılmıştır. Kimi zaman malımı kimi zamansa kendi hayatını feda etmiştir.

Samim KOCAGÖZ'ün savaşları Anadolu insanı üstündeki etkilerini en iyi anlattığı hikâyelerinden biri “*Bir Seferberlik Türküsü*”dür. On dört sayfalık bu hikâye,

35-LEKESİZ Ömer, a. g. e, C-2, s.32.

aradan yıllar geçse de insanımızın savaş yaralarının sarılmadığını göstermektedir. Niyazi Efendi damadının kayın validesinin cenazesine gitmediği için eşi ona kızgındır. Yaşlı adam kendi annesinin cenazesine bile gitmediğini söyleyerek kendini savunmak istese de yaşlı kadın kulak ona asmaz. Sitemelerine devam eder. Fakat yıllardır ölümüne üzüldüğü annesinin cenazesine neden gitmediğini sorar. Başkalarının kendisini yanlış anladığını ve bu gidişle dışlanacağını söyler. Niyazi Efendi bir gönül yarası olduğu için cenazelere gitmediğini söyleyip meseleyi kapatmak ister. Yatağına uzandığında düşündüklerinden ailesinin akıbetini öğreniniz. Niyazi Efendi'nin babası iki amcası, iki dayısı son olarak da ağabeyi savaşlarda şehit düşmüştür. Bu haberi alan annesi adeta aklını oynatmış, elinde kalan son oğlunu da savaşa yollamamak için kilere kilitlemiştir. Sekiz yaşında bir çocuğun askere alınmayacağını hiç kimse kadını anlatamaz. Niyazi Efendi bu düşüncelerle uykuya dalar. Ertesi gün her zamanki işleriyle ilgilenir. Mesleği ağaç aşılama olan Niyazi Efendi köylü tarafından çok sevilmektedir. O gün birçok kişiyle görüştüğü, birçok iş yaptığı halde önceki akşamı hatırlar. Ermeni işgali başlamadan önce bir gün annesi Niyazi Efendi'yi alıp odun toplamaya çıkmıştır. Oğluna durmadan odunu şöyle tut böyle tut derken halinde bir tuhaflık vardır. En sonunda kaldırdığı baltayı oğlunu işaret parmağının üstüne indirir. “Haydi, bakalım sana da tetik çektirsinler” diye bağırır. Kadın kendince oğlunun hayatını kurtarmak için onun bir parmağını kesmiştir. Niyazi Efendi'nin yarım asırı aşkın bir zamandır, annesine duyduğu öfkenin ve kırgınlığın sebebi budur. Üstelik bu olayı hiç kimse bilmez. Yaşadığı köydekiler bile onun aşı bıçağıyla parmağını kestiğini sanırlar. O gün bunları düşünürken annesine affeder. “Ölen bütün analar nur içinde yatsın” (A. D. 157) diye düşünür. Annesinin: “Yeter gayri bu şehitlik şanları rütbeleri! Kaç şehit verdik. Benim Yusuf oğlum kaçınıcı şehidimiz? İstemiyorum şehitlik şanı, rütbesi, nişanı! Ben kocamı isterim Balkan'da kalan. Ben bu savaşta kalan iki aslan gibi kardaşlarımı isterim, iki aslan gibi kaynım kardaşlarımı isterim!” (A. D. 150) Sözleri üst üste gelen savaşların Anadolu insanını nasıl yıpratmış olduğunu anlatır. Maddî ve manevî kayıplar yıllar bile geçse unutulmamış; Niyazi Efendi gibi birçok kişinin hafızasında yaşamıştır. Samim KOCAGÖZ, bu durumu bütün gerçekliğiyle anlatmıştır.

B-) SİYASÎ SORUNLAR

Samim KOCAGÖZ'ün hikâyelerinin ana temalarından biri de yaşadığı dönemde gördüğü siyasî meselelerdir. Bu meseleler kimi zaman politikacıların ve bürokratların sebebiyet verdiği problemlerdi; kimi zamansa dönem dönem yaşanan siyasî çalkantılar ve bunların toplum üzerindeki tesirleridir. Özellikle 1970 ve 1980 dönemi olayları Kocagöz'ün hikâyelerinde geniş yer bulmuştur. Sanatçı yaşanan gerilimli havayı bazen o andaki genlerin gözüyle, bazen ailelerin bakış açısıyla anlatır. Kendi siyasî düşünceleri çerçevesinde olayları değerlendirmekle beraber, yaşananların insanımız üstündeki olumsuz etkilerini objektif bir tavır ve gerçekçi bir üslupla anlatmıştır.

Bu bölümde Kocagöz'ün siyasî temalı hikâyelerini iki alt başlığa ayırdık: İlki “Politikacılara, Bürokratlara ve Memurlara Yönelik Eleştiri”, ikincisi “Politik Olayların Topluma Yansıması”dır.

1- Politikacılara, Bürokratlara ve Memurlara Yönelik Eleştiri:

Hemen her dönemde siyaset dünyasında bulunduğu konumu çıkarları doğrultusunda kullanan, halkı ezen ve kandıran siyasetçiler olmuştur. Kocagöz böyle kişilerin insanları nasıl kandırıp kullandığını, kendi çıkarları için nasıl yönlendirdiğini hikâyelerinde işlemiştir.

“*Mustafa Ali Geldi*” adlı hikâyenin ana kahramanı eserin başında ne kadar menfaatperest bir insan olduğunu gösterir. Köyden gelen Mustafa Ali, taksi parasını anlatıcı kahramana ödetir. Buna sitem etse de parayı ödeyen adam, Mustafa Ali'ye ne niyetle geldiğini sorar. “Yoksa yine politika oyununa mı başlayacaksın” (B.54) sözü Mustafa Ali'nin siyasete yakından ilgilenen bir insan olduğunu gösterir. Mustafa Ali'nin cevabı, “O dediğin oyunu oynamam gayrı” (B.54) olur. Kâtip Efendi'nin yanına gelip yeniden muhtar olup olmayacağına dair konuşmak isteyen Mustafa Ali, kendisine siyasetin yasaklandığını gazeteden öğrenince çok üzülür. Köyün en zengini olan adam, köye hizmet adı altında çeşitli araç gereçler alır. Ama bunları hep kendi çıkarları doğrultusunda kullanır. Mesela aldığı çam kozalağı kırma makinesini kullananlardan on kilodan bir kilo pay alır. Kendisi köylüye hizmet ettiğini iddia etse de aslında onların zor durumundan faydalanmaktadır. Siyasî yaşağı olduğu halde siyasete tekrar girmek için çaba harcaması da onun menfaatlerinden vazgeçmeyeceğini işareti gibidir.

“*Arif Bey'den Öte*” hikâyesinde otuz yıllık emeği, deneyleri, raporları, genel müdürü tarafından çalınan Arif Bey'le karşılaşırız. Hikâyenin girişinde eşi tarafından dedikoduculukla suçlanan Arif Bey; özellikle böyle konuştuğunu, niyetinin düşüncelerini müdüre duyurmak olduğunu söyler. Tartışma uzayınca her Pazar yaptığı gibi kahveye gider. Yolda arkadaşı Nizami bey'le karşılaşır. Nizami Bey genel müdür meselesini açınca aynı öfkeyi Arif Bey ona da gösterir. Genel müdürün onun çalışmalarından yaralanıp kitap yazdığını, kendisinin bir otuz yıl daha ömrü olmadığı için bunu yapamayacağını söyler. Kahveye vardıklarında yanlarına gelen bir adam, Arif Bey'e son gelişmeleri haber verir. “Size saygım, sevgim sonsuzdur beyefendi. Emrinizde çalışmaktan kıvanç duyuyorum. İzin verirseniz size genel müdürlükte olup bitenlerden, dedikodulardan haber vermek istiyorum. Müdürlük dümbür düdüğ oldu. Sorun bakanlığa intikal edecekmiş. Herkese genel müdürün hırsız yalancı olduğunu söylemekteymişsiniz. Yarın genel müdür hakkında soruşturma açtıracakmış.” (A.D.82) Arif bey bu haberi önce soruştursa da çevresindekilere genel müdür söylediklerini duyduğu için sevindiğini söyler. Görüldüğü gibi Arif Bey'in Müdürü, emrinde çalışan yaşlı bir elemanın emeğini çalacak kadar art niyetli bir insandır ve görevini kötüye kullanır.

“*Kader Kurbanları*” adlı hikâye, hapisane müdürünün telaşıyla başlar. Başgardiyana, gardiyanlara emirler yağdıran müdür, ziyarete gelecek bakan için hazırlık yaptırmaktadır. Gelen telefonla avluya çıkar. Hükümlüleri toplayıp sıraya sokar ve beklemeye başlar. Siyasîlerden ve kader kurbanlarından konuşma yapacak kişiler seçilir. Bakan bey gelir ve hemen nutuk çekmeye başlar. “Hepinizi Allah kurtarsın! Ben kurtaramam... Nedenine gelince, bu iş meclisin işidir. Daha büyüğümüzün imzasına bağlıdır. Af beni aşmıştır. Yine de sizin yanınızdayım yalnız bir tarihte yine gelebilirim. O zaman hep birlikte düşünürüz.” (B.75) Mahkûmlara hal hatır sorduğunda onların bir tek dileği olduğunu, yani af istediklerini, görür ve bunu konuştuk diye geçiştirir. Siyasî mahkûmların sözcüsü tek tip elbiselerden rahatsız olduklarını dile getirince suratını asar. Mahkûmun okuduğu Namık Kemal şiirini dinlemez. Heyetiyle beraber yeni açılan hamamı ve tuvaletleri gezer. Hadi uğurlu olsun deyip çarçabuk gider. Hapishanedeki onca hazırlık bu kadar bir görüşme için olmuştur. Yazarın son cümlesi bakana iğneleyici sözler içerir! “Arkasından koşuşan yüzlerce fukara gazeteci, sayın büyük bakan'a güçbelâ yetişiyordu.” (B.75) Halkın seçtiği ve görevlendirdiği kişilerin halkın

sorunlarına duyarsız kalışını anlatması bakımından önemli “*Kader Kurbanları*” dikkate değer bir hikâyedir.

“*Şehir Eşktyası*”, “Cevizin Yaprakları”, “İstiridye Yazlık Evler Yapı Şirketi”, “Şuyulandırma”, “Yaşlı Adamın Sonu” başlıklarında oluşan dört ayrı bölümden ibarettir. Hikâyenin konusu menfaatleri için başkalarının hayatlarını alt üst eden güç sahipleridir. Onlara yardım eden bürokratların yaptıkları özellikle de rüşvet karşılığı, zenginlere imtiyaz sağlamaları insanların hayatına bile mal olmaktadır. “Cevizin Yaprakları” adlı birinci bölümde kendi halinde yaşayan, bahçelerini ekip dikerek hayatlarını idame ettiren bir çiftle karşılaşırız. Çiftin en büyük dileği askerdeki oğullarının bir an önce gelip onları çektikleri zahmetten onları kurtarmasıdır. Yaşlı adam bahçelerindeki ceviz ağacını çok sever. Çünkü bu ağaç dedesinin babasından kendisine yadigârdır ve yıllardır ürün vermektedir. Bir öğle vakti bazı memurlar gelir ve köylüye bahçelerinin istimlâk edileceğini, yolun karşısına da yazlık evlerden oluşan bir mahalle kurulacağını söyler. Bekir ve diğer köylüler bu memurun ne dediğini sonradan anlar. Cafer’e göre karşıya kurulacak bir mahalle onların dirliğini düzenini bozacaktır. “İstiridye Yazlık Evler Yapı Şirketi” başlığını taşıyan ikinci bölümde bu olaydan sonraki bir yıllık süreç anlatılır. Yaşlı Bekir küçük bahçesinde çalışmayı sürdürürken köy değişmeye başlamıştır. Çok katlı binalar yapılır, büyük yollar açılır, kıyıya otel yapılır. Bir gün bahçelerinin ortasında yol kazılır. İşçiler buraya büyük bir otelin yapıldığını söylerler. Cafer öfkelenir ve bunları önceden tahmin ettiğini söyler. Tartışma büyüyünce, köylüler Cafer’i uzaklaştırıp aralarından genç birini memurların yanına yollarlar. Ömer geri geldiğinde kötü haberi verir. Herkesin bahçesinden en az birer dönüm alınacağını söyler. Ne yapacağını şaşırان köylüler bir avukata danışmaya karar verirler. “Şuyulandırma” başlığını taşıyan üçüncü bölümde olayların sebebi anlaşılır. Yazlık evleri yaptıran firma sahipleri, öncelikle bürokratik işlemleri çıkarlarına göre yaptırmışlardır. Köyü belediye sınırları içine aldırıp şuyulandırma yasasına dâhil etmişlerdir. Sonra bir yol yaptırap tarla sahibi gibi gösterdilerdi kendi adamlarını mağdur olarak yansıtmış, şuyulandırma yasası için belediyeye başvurmuşlardır. Şuyulandıranın ne olduğunu avukat şöyle açıklar: “ Belediyelerin yasalarında, belediyelerin bir takım uygulamalarını vatandaşları zarara sokmamak için vatandaşların yararına yapılması gereken işlemdir. Bunu hep kötüye kullanıyorlar... Güya açılan bir yoldan vatandaş zarar görürse, komşuları onun zararını karşılayacaklar. Almışlar bu yasayı belediyenin iş birlikçi kodamanları, üçkâğıtçılarla birlikte, girişmişler şehrimizde onun bunun malını talan etmeye, üç ay gibi bir zaman içinde aldıkları karara karşı

çıkma hakkımız vardı. Ne var ki karardan haberimiz olamazdı. Çünkü şuyulandırılan bahçeleriniz topraklarınızın yüzde yirmi beşinin elinizden alınma kararını belediye kapısına asmışlar. Hani vatandaşlar her sabah yatağından kalkıp belediye kapısına gidecek benim evimin, bahçenin durumu ne ola diye kapıya asılı bildirimlere bakacak. Sizi arkadaşlarım, emmilerim dayılarım, düpedüz belediye dolandırdı. Bizim şehrin belediyesinin fen işleri müdürlüğü düpedüz hırsız yatağı.” (G.S.110) “Yaşlı Adamın Sonu” adını taşıyan son bölümde Bekir ve eşinin yaşadığı sıkıntılı günler anlatılır. Firma yetkilileri evlerinin planını çıkarıp yapacakları üzere konuşmaya başlamışlardır. Karı koca halen askerdeki oğullarını beklemektedirler. O gelseydi adamlara haddini bildirirdi düşünceleriyle teselli olmaya çalışırlar. Eve gelen adamlar çektikleri protestoların süresinin dolduğunu hâlâ evin boşaltılmadığını söyleyip yakında evi yıkacaklarını söylerler. Adamlar gittikten sonra Bekir abdest alır. Namaz kılar. Eşi onun böyle bir alışkanlığı olmamasından dolayı şaşırır. Bekir hiçbir şey demeden evden çıkıp yürümeye başlar. Karısı ne yapacağını anlar, ona yetişip elini tutar. Yaşlı çift denizin serin sularına kendilerini bırakırlar. Kocagöz, bürokratların ve memurların rüşvet, adam kayırma gibi hataları olduğuna dikkat çekip onları eleştirmiştir.

“*Bir Pazar Sabahı*” adlı hikâyede de “*Şehir Eşkısı*”na benzer bir konuyu işlenmiştir. Temel Reis, Şakir Efendi ve Öğretmen, kahvede sohbet ederlerken muhtarla Temel Reis arasında tartışma çıkar. Muhtar köylerinin yakınına kara yolları geldiğini, yakında her yerin yazlık evlerle, motellerle dolacağını, eskiden buraların bağ bahçe olduğunu bundan sonraysa çağ atlayacaklarını söyler. Temel Reis onu tersleyince tartışma büyür. Reis’e göre tabiata zarar verilmektedir. Muhtarsa memlekette ağaç kıtlığı olmadığını söyler. Bir ara Temel Reis bahçedeki yüzyıllık çınar ağacına bakar. Oradaki kalabalığı görünce kahvedekilerle beraber ağacın altına giderler. Bir grup işçi ve mühendisin ağaçları kestiğini görürler. Oradan yol geçeceği için ağaçların kesileceği söylenir. Reis ve birkaç kişi izin vermek istemez. Fakat memurlar kararlıdır. Sonunda Temel Reis işçilerden birinin elindeki baltayı alıp mühendisler meydan okur. Samim KOCAGÖZ bu hikâyeye devlet adamlarının imar planlarını halkın şartlarına ve tabiatın dengesine dikkat etmeden yapmalarını eleştirir.

1950 yılında ödül kazanan “*Simon Pepeta*”da Kocagöz’ün siyasî eleştiriler içeren bir hikâyesidir. Bu eserin diğerlerinden farkı sembolik bir anlatımının olmasıdır. “Bolivar’ın 200. Doğum Yılı İçin” ithafını taşıyan hikâye, ilçe halkının heyecanlı bekleyişiyle başlar. İlçelerden çıkıp devrimci bir lider olan Albay Gamez Nuno de Lara babaannesinin cenazesine gelecektir. Yöre halkı bütün işini bırakıp cenaze törenine

hazırlanmaktadır. Berberin ırağı Siman Pepeta en yoğun günlerinden birini yaşayan berber dkknında telaş içinde koşturup durur. Nihayet tren gelir. Sevinç gösterileri arasında Albay trenden iner ve halkı selamlar. San Filipo, tarihinin en kalabalık günlerinden birini yaşar. Albay Gomez uzun bir konuşma yaptıktan sonra yakında gerçekleşecek seçimlerde yeni bir parti kurulacağını söyler. Son Filipolular buna çok sevinir. Ertesi gün Santa Magdelana kilisesinde ihtiyaamlı bir cenaze töreni düzenlenir. Albay Gomez, halktan ölünün gömülmesi törenine katılmalarını rica eder. Çünkü sadece çok yakın yardımcıları mezarlıkta ona yardımcı olacaktır. Simon Pepeta ve birkaç arkadaşı yardım etmek arzusuyla gizlice mezarlığa gider. Pepeta oradaki askerlerin bazılarının yüksek rütbeli yabancı askerler olduğunu görür. Bu askerler maskitanoslardır. Albay Gomez yıllarca çatıştığı, birçok adamını feda ettiği moskitanoslarla çoktan anlaşmışlardır. Pepeta ve arkadaşları çok öfkelenirler ama kurşuna dizilme korkusuyla ağızlarını bile açamazlar. Eve dönen Simon Pepeta gördüklerini annesine anlatır. Anne Pılar başta inanmasada sonunda ikna olur ve “yleyse Simon, baban Sezar boşuna öldü” (M.. 148) der. Simon’un öfkesi daha da büyür. Bir süre sonra ilçeden bazı kızlar kaçırılır. Halk belediye gelip isyan ederken Jose Usta bu işi belediye başkanının yaptırdığını söyler. Askerler kalabalığın içinde Jose Usta’yı vururlar. Belediye başkanı tepkilerin büyümesi üzerine balkona çıkıp halkı sakinleştirir. Herkes evine dağılsa da ilçeye tam bir kargaşa hkimdir. Silahlar patlar, birileri vurulur. IV. yani son bölümde Simon Pepeta annesinin uyarılarına kulak asmadan berber dkknına gider. Hikâyenin başlarında ie dönük, sessiz bir kahraman olan Pepeta, gerçekleri gördükten sonra adeta yeniden doğmuştur. Cesur, kararalı ve öfkeli tavırlar sergiler. Dkkna gittiği zaman Moskitanoslar’ın orayı da talan ettiklerini görür. Bu arada iki asker gelip Simon Pepeta’yı Albay Gomez’in yanına götürürler. Ne olduğunu anlayamayan Simon, korku içinde gider. Belediye başkanı onu karşılıyıp Albay’ı tıraş edeceğini söyler. Simon Pepeta, tıraşa başlar ama heyecan ve korkudan elleri titrer. İstemeden Albay Gomez’n nefes borusunu keser. Ancak halkına kendini kahraman gibi gösteren bir haini ldrdğı için hiç vicdan azabı ekmez. Soğukkanlı bir şekilde kaçıp gider. Sonunda Pepeta isyancı olup dağa çıkmıştır. Samim KOCAGÖZ bu hikâyeyi yazarken, Güney Amerikalı devrimci lider Simon Bolivar’ın hayatından esinlenmiştir. Bolivar’ın hayatından izler taşıyan bu eser, devlet adamlarına yönelik eleştiriler taşımaktadır. Halka kendini devrimci gibi gösteren lider, bir zamanlar düşmanı olan kişilerle işbirliği yapmıştır. Adamlar da gözünün önünde halkına zarar verirken müdahale etmemiştir.

2- Politik Olayların Topluma Yansıması

Ülkemizde 1980 döneminde yaşanan siyasî olaylar Samim KOCAGÖZ'ün eserlerinde yer bulmuştur. Bilindiği gibi bu dönem toplum içi siyasal gruplaşmaların yaşandığı çalkantılı ve zor bir dönemdir. Özellikle gençler arasında görüş farklılığı sebebiyle büyük kavgalar çıkmış ve bu kavgalar ölümlerle bile sonuçlanmıştır. Bu olaylar, 12 Eylül askerî müdahalesiyle sona erse de bazı izleri hala silinememiştir. Samim KOCAGÖZ, bu olayların insanımız üstündeki tesirlerini gözlemleyip hikâyelerinde ele almıştır. Anlattığı meseleyi toplumcu – gerçekçi sanatçılara özgü bakış açısıyla, zaman zaman da kendi düşüncesine yakın bulduğu tarafın bakış açısıyla ele almıştır. Özellikle 1985'te yayınlanan “*Gecenin Soluğu*” adlı kitabında böyle hikâyelere yer vermiştir.

1978 yılında yayınlanan “*Alandaki Delikanlı*” adlı kitapta yer alan aynı adlı hikâye, yazarın “*Gecenin Soluğu*”nda yazacağı hikâyelerinin habercisi gibidir. Bir mart sabahı iki delikanlı ve bir genç kız bir meydana buluşurlar. Gençler okulda derslere girmeyip arkadaşlarını da derslere sokmazlar. Üç genç fakültenin önüne giderler. Kapı önündeki kalabalıktan, az sonra bir sorun çıkacağını anlarlar. Arkadaşları kapı önünü tutmuş, eylemlerini sürdüreceklerini ilan etmektedirler. Okula gelen dekan ve öğretim görevlilerini içeri almazlar. Konuşmaya, anlaşmaya bile yanaşmazlar. Bir süre sonra “karşı taraf” kapıda görünür. Yaşanan karmaşayı yazar şöyle anlatır; “Artık bundan ötesini karayağız delikanlı pekiyi anımsıyordu. Nasıl damdan inmiş, nasıl dalga dalga gelen dış kapıdan içeriye dolan gürhün üstüne saldırmışlardı. Kıyasıya bir meydan savaşı vermişlerdir. Hâlâ da veriyorlardı. Herifleri sille, tokat, yumruk, taş, sopalarla sürüp fakültenin kapısından çıkardılar. Bu sefer alan, ana baba gününe döndü. Trafik durdu, halk kaldırımlarda gençleri seyrediyor, bazıları da kaçışıyordu. Karşılarındaki iyice sıkıştı, saçları sakalları diken diken olmayan, bereleri havada uçmaya başladı ki herifleri kurtarmak için sokak aralarındaki polisler ortalığa çıktı.” (A.D.98) Bu sefer polisle göstericiler arasında kıyamet kopar. Hikâyenin başında gördüğümüz delikanlılardan biri, cebindeki kömürle duvara yazı yazmaya çalışırken bir polis gelir. Tam copla gence vuracakken, gencin arkadaşı sarışın kız elindeki kitapları polise fırlatır. Polis delikanlıyla kavgaya başlayınca yaralanır polisin elinden kurtulduğunda yaralıdır. Arkadaşı genç kız onu bir eczaneye götürürken yolda gördükleri insanlar onlara tepkilidir. Yaşlı bir amcanın “Ne istersiniz be evlatlar” sözüne genç “Senin baba,

ömründe hiçbir istediğın olmadı mı?” (A.D.90) karşılığını verir. Kocagöz bu hikâyede gençlerin hayalleri ve istekleri için mücadele ettiklerini anlatmaya çalışmıştır.

“*Gecenin Soluğu*”nda bulunan “*Sınavcılar*” adlı hikâyeye, “*Alandaki Delikanlı*”da gördüğümüz gençlerden daha farklı gençlerin isteklerini anlatır. Bir mahalle kahvesinde toplanan gençler, üniversite sınavı hakkında konuşurlar. Hepsinin derdi üniversite okuyup iyi bir iş sahibi olmaktır. Fakat sınavı bir türlü kazanamazlar. Aralarından biri kısa yoldan iş sahibi olmuştur. Küçük bir takıma girmiş futbol oynamaktadır. Diğer delikanlılara da bunu önerir. Kahvedekiler de sınavı kazanmanın ne kadar zor olduğunu tekrarlayıp dururlar. Delikanlılardan biri yakında sınav kartlarının geleceğini söyleyince, diğeri olumsuz bir sonuç almaktan korktuğunu ifade eder. Aralarından biri “Olumsuzsa olumsuzdur. Birilerinin inadına yaşadığımız denli yaşayacağız” (G.S.64) der. Bu cümle delikanlıların sınav sistemine duydukları öfkeyi anlatır. Delikanlılar arasındaki sohbet sürerken kahvenin önünden geçen bir grup dikkati çeker. Karşıt görüşlü gençlerden oluşan bu topluluğu görünce delikanlılar ayaklanır. Arya giren kahvehane ahalisi çıkabilecek bir olayı engeller. Görüldüğü gibi aralarında herhangi bir tartışma geçmese bu dönem gençleri sadece farklı düşünceden olduğu için tanımadıkları biriyle bile kavgaya hazırdır. Siyasetçiler arasındaki görüş ayrılıkları gençleri birbirine düşman haline getirmiştir.

“*Kent Karanlıktı*” da yaşanan olayların aileler üstündeki etkilerine şahit oluruz. Şaziye Hanım ve Hamdi Bey, saat geç olmasına rağmen hâlâ eve gelmeyen üniversite öğrencisi oğullarını merak ederler. Hamdi Bey, tıp fakültesinde okuyan oğullarının hastanede işinin uzamış olabileceğini söyleyerek eşini teselli etmeye çalışır. Günlük meselelerden konuşurlarken telefon çalar. Arayan oğullarının sınıf arkadaşı Aylin’in ailesidir. Aylin de eve gelmemiştir. Hamdi Bey, Teknik Üniversite’de o gün olaylar çıktığını duyduğunu ancak tıp fakültesi şehrin öbür tarafında olduğu için önemsemediğini söyler. Fakat endişeler artar. Hamdi Bey kapıcıya gidip oğlunun haber bırakıp bırakmadığını sorar. Haber yoktur. Komşularının aynı okulda okuyan kızını Aylin’de hâlâ gelmeyince karakolu ararlar. Oradan da bir haber çıkmaz. İki aile hep beraber korku içinde beklemeye başlarlar. Saatler geçer, gençlerden haber çıkmaz. Üstüne üstlük bütün şehrin elektrikleri de kesilir. “Hepsi birer koltuğa, iskemleye iliştiler, sessizce oturdular. Gözler kapıda, telefonda, kulaklar radyonun sesindeydi. Beklediler... Beklediler... Beklediler...”(G.S.36) Şeklinde biten hikâyeye; siyasî meselelerin gençleri olduğu kadar ailelerini de etkilediğini anlatması bakımından önemlidir.

“*Yıllar Yılı*” hikâyesinde gördüğümüz Emekli General Hüsrev Bey, gençlerin siyasî meselelere bu kadar karışmasına tepkilidir. Olaylar yüzünden doktor oğlu sürekli hastanededir. Hüsrev Bey “Kendimi nerdeyse Balkan Savaşı’nda, Birinci Dünya Savaşı’nda, Kurtuluş Savaşı’nda sanıyorum. Nedim oğlum ne yapsın?” (G.S. 39) deyince gelini “Doğan da yeni bir kurtuluş savaşı içindeyiz diyor” der(G.S.39). Bunu duyan emekli general öfkelenir. “Kime karşı neyin savaşıymış bu? Ders çalışacak sınavlara girecek yerde bunlar bakıyorum fakülte sıralarından memleketi yönetmeye kalkışıyorlar.”(G-S.20) der. Torunu Doğan, kendisini de sık sık söylenen bu sözlere aldırış etmeyip bütün gösterilere katılmaktadır. Hüsrev Bey odasına çekildikten bir süre sonra kapıdan sesler duyar. Salona gelince torunu Doğan’ın sargılı kolunu, sarılı kafasını görür ve dona kalır. Torununun arkadaşlarına neler olduğunu sorar. Gençler okula girmelerine izin vermeyen grupla çatıştıklarını anlatır. General olan bitenin yıllardır benzeri meseleler olduğunu anlar. “Meşrutiyet, Balkan Savaşı, Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı geçiyor, bu savaşlarla birlikte yine bu savaşların ardındaki adam öldürmeleri düşünüyordu. Düşündükçe de öfkesi artıyor gittikçe sinirleniyordu. Sonunda kendisini koltuğa bıraktı. Demek ki yetmiş yıldır aynı yılan hikâyesi devam ediyor diye bağırarcasına söylendi” (G.S. 24) Hikâyenin sonunda; onca savaşı, mücadeleyi gören, ülkenin kuruluşunda görev alan emekli general sessizce odasına çekilir.

“*Bir Öykünün Öyküsü*”nde 1980 olaylarında ortadan kaybolan Erkan’ın geride bıraktığı sevdiği kızı görürüz. Tütün fabrikasında işçi olan genç kız, iş çıkışı geldiğinde mahalleyi yangın yeri gibi bulur. Çıkan çatışmalarda evler harap olmuştur. Mahallenin erkekleri otobüslerle götürülüp gözaltına alınmıştır. Erkan’ın ailesi de bütün mahalleli gibi sessiz sedasız bir köşede beklemektedir. Çünkü götürülenlerin nereye gittiği de geri gelip gelmeyecekleri de belli değildir. Kız, eve girmeden mahalleyi izlerken birden silah sesleri duyulur. Mahallenin alt tarafındaki kahvehane silahla taranır. Bütün mahallede bir telaş başlar. Gördükleri karşısında şaşkın dönen genç kız, bu sefer bilincini yitirir. Annesi ve komşuları dışarıyı güvenli olmadığı için onu içeri almak isteseler de direnir. “Bana ne Erkan’dan” (G-S.16) diye bağırıp olduğu yere çöker. Çaresizce beklemeyi sürdürür.

“*Gecenin Soluğu*”nda da gözaltına alınan ve ailesinin merak ettiği gencin adı Erkan’dır. Annesi oğlunun hayatından endişeli evin önünde sessiz sedasız ağlamaktadır. Komşusu perdeyi kapatmasını söylese de kadın öldürülmekten korkmayacak kadar perişan bir haldedir. Bir süre sonra elinde boş simit tabakasıyla kocası gelir. Kocasının

yanında duran bir polis, kadına bu adamın gerçekten kocası olup olmadığını sorar. Mahalle polis kontrolüne alınmıştır. Herkes polis tarafından evine bırakılmaktadır. Adam eşinin halini görünce onu teselli etmeye çalışır. Sonrasında kadın olanları anlatır. Gündüz ismi verilmeyen, bir grup mahalle halkına saldırmıştır. Arkadan gelen güvenlik güçleri evleri gezip herkesi evden çıkmamaları için uyarırlar. Polislerden önce evlere gelen zorbalara, yaşlı kadının başına silah dayayıp oğlunun yerini öğrenmeye çalışırlar. Elleri boş dönerken tehditlerine devam ederler. Yaşlı karı koca evde konuşurlarken Erkan'ın peşindeki adamların evin etrafında dolaştığını fark ederler. Yardım çağırmak için adamlar uzaklaştığında baba evden çıkıp gider. Niyeti Erkan'ı uyarıp mahalleden uzak tutmaktır. Sokağa çıkma yasağını aldırmadan gencin çalıştığı fabrikaya koşar adımlarla gider. Ailelerin yaşadığı tedirginliği Samim KOCAGÖZ bu hikâyede çarpıcı bir şekilde anlatmıştır.

“*Tahta Köprü*” adlı hikâyede bahsedilen dönemde yaşanan faili meçhul cinayetlerden birinin öyküsünü görürüz. Yaşlı anne vardiya çıkışlarında tren istasyonuna gelip beklemektedir. Sebebini soran istasyon memuruna oğlunun günlerdir kayıp olduğunu söyler. Mahallelerinin yakınındaki tahta köprüünün başını tutan bazı adamların, oğlunun ve arkadaşlarının yolunu kestiğini söyler. Tam da o günlerde oğlu ortadan kaybolmuştur. Kadın, memurlarla konuşurken vardiyadan çıkan kızı ve arkadaşları gelir. Onlar da fabrikalarında grev hazırlığındadır. Yanındaki arkadaşı Salih, yaşlı kadına kocası Murat Ustayı çağırmasını söyler. Kaybolan genç İsmail'in kız kardeşi olan Ayşe, babası ve arkadaşlarıyla birlikte ağabeyini aramak ister. Salih'in bütün karşı çıkmalarına rağmen peşlerine takılır. Kalabalık grup uzun aramalardan sonra İsmail'i bulur. Ancak onu bulan cenazesinin kokusunu fark edip o yöne doğru koşan Ayşe'dir. Biranda genç kızın çığlıklarıyla gecenin sessizliği bölünür.

“*Mektup*” adlı hikâyenin ana kahramanı olan genç kadın, yaşadığı zorlukların ardından şehri terk etmiştir. Doğup büyüdüğü köyün sakin ortamında oğlunu büyütme niyetindedir. Bir sabah vakti uyanıp etrafını gözlemleyen kadın neredeyse yaşadığı hayattan mutludur. Daha önce defalarca okuduğu, hapisanedeki kocasından gelen mektubunu bir kez daha eline alır. Genç adam eşine tavsiyelerde bulunur. Ama aslında bu sözleri onun düşünceleri değil toplumun genel kabulleridir: “Oğlumuz bir top al oynasın. Günümüzde geçerli meslek topçuluk. İyi bir futbolcu olursa çok para kazanır(!) Başkaca mesleklere boş versin. Okuma yazmayı öğrensin yeter. Akli dünya işlerine ermesin daha iyi. Daha mutlu olur. Her neyse şu yazdıklarımı kulak asmayacağımı biliyorum. Bilirsin, ben, yaşantımdan hiçbir zaman pişman olmadım, pişman değilim.

Bütün tesellim, senin çileni doldurup oğlumuzun yanına dönmendir...” (G.S. 58- 59) Kadın mektubu bitirdikten sonra oğlu uyanır. Onu da yanına alıp tarlaya çalışmaya gider. “Çapasını omzuna vurup yürüdü. Sanki beyaz gömleğini giymiş, laboruvarına yürüyordu.” (G.S. 60) sözleri yaşadıklarından sonra kadının hayat şartlarının nasıl değiştiğini gösterir.

“Çık Allah Çık” adlı hikâye toplumsal gruplaşmanın aynı apartmanda oturan komşuları bile ne kadar etkilendiğini anlatır. Rıza Bey ve eşi Zeynep Hanım gece yarısı evlerine dönelr. Fakat onları kötü bir sürpriz beklemektedir. Asansör kapısı açık kaldığı için beşinci kata kadar çıkmak zorundadırlar. Kapıcıyı uyandırıp beşinci kata yollamak isterler ama adam kalkmaz. Eşi karşı komşularını namaz hakkındaki tartışma yüzünden darıltmasaydı şimdi onlardan yardım isteyebileceklerini söyler. Rıza Bey kendisinin namaz kılıp kılmamasına kimsenin karışamayacağını söyler. Merdivenleri çıkan karı koca katlardan gelen ilahi seslerini duyunca tedirgin olurlar. Bir süre sonra “Dinsizlere ölüm, Zındıklara ölüm Hu!” (B.81) sesleri yükselir. Zeynep Hanım “Rıza bunlar miting mi yapıyorlar? Yoksa gösteri yürüyüşümü?” (B.81) diyerek komşularının tavırlarını eleştirir.

Samim KOCAGÖZ bazı hikâyelerinde siyasî meseleleri sembolik bir anlatımla ele almayı tercih eder. “Sevgili Karanlıklar” adlı eserde bir grup genç dünya üstüne, sistem üstüne konuşurlar. Yaptıkları eleştirilerde meseleleri doğrudan değil dolaylı yoldan tartışırlar. Yağmurla başlayan tartışmada laf yağmurda kalan kuşlara ve ardından insanlara gelir. Gençlerden biri “Yüz yılımızda şu yeryüzünde milyonlarca insan mahpus kaldı” (G-S. 83) der. Diğeri “Böylesine bunalma” deyince “Savaşmasını bilmeyen bunalır” der. Savaş ve hayatın bir savaş olup olmadığına dair tartışma sürerken diğere genç söze karışır. “Yaşantısını yitiren yenilmiş kişileri sevmem. Savaşta kazanma da yitirme de insanca olmalı. Yeter ki savaşmasını bil. Toplumun yürüyen, gelişen, var olma gücü, insanı mutluluğa götürmesini bilir” der. (G-S 83) Söz insanlığın ve toplumun mutlu olmayışına gelince tartışma uzar. Gençlerden biri şemsiye almadan çıkıp gider. “Sizi sevgili karanlıklarımıza bırakıyorum. Her yağmurdan sonra hava açar” der. (G-S.84) Yağmur ve karanlığın sembol olarak kullanıldığı bu hikâyede insanlık ve toplumun düzeni hakkında farklı düşünceler tartışılmıştır.

“Kuşlar” adlı hikâyede yine 1980 dönemi olayları anlatılır. Fakat bu sefer “kuş” metaforu etrafında toplumsal etkiler anlatılmıştır. Niyazi Canyürek ve eşi apartmanlarının kapıcı bölümünden bozma tek göz evinde yaşamaktadırlar. Bir gün kapıları çalınca ikisi de oğullarından mektup geldiğini sanırlar. Oysa gelen

apartmanlarının çatı katında oturan delikanlıdır. Yanında polis olduğu tahmin edilen iki adam vardır. Delikanlı uzun bir yolculuğa çıktığını söyleyerek kuşlarını Niyazi Bey'e hediye eder. Yaşlı çift kuşlarla oyalanmaya başlar. Kuşlar her fırsatta kafesten kaçmaya çalışır. Niyazi Bey zaman zaman hayvanlara kızsada bir süre sonra onların haline acımaya başlar. Hatta o kuşları oğluyula özdeşleştirir. "Birden oğlunun yanında kendisine şu kuş kafesini veren delikanlıyı de görüverdi. Bir odada mı, bir parkta mı, nerdeydi bu çocuklar? Çok çok iyi anımsayıverdi birden bire. Bunlar bir vakit bir yerde şu kuşlar gibi kafa kafaya verip konuşuyorlardı. Niyazi Bey yanlarına varınca delikanlılar susuvermişti, konuşmaktan vazgeçmişlerdir. Evet, evet. Şu kuşları kendisine armağan eden delikanlıyı niçin bu denli geç anımsamıştı?" (G-S. 59) Niyazi Bey bu düşüncelerden sonra ertesi sabah kuşları da yanına alıp dışarı çıkar. Yolda arkadaşı İbrahim Bey'le karşılaşır. Beraber parka inerler. Kuşlar da parktan ve güzel havadan nasibini alır. Onların keyfi Niyazi Bey'i mutlu eder. İbrahim Bey, Niyazi Bey'in kuşlara bakışını farklı bulup onlara ne yapacağını sorar. Niyazi Bey kafesin kapağına uzanınca arkadaşı bu kuşların dışarıda yaşayamayacağını söyler. Niyazi Bey onları hapisanedeki oğluna benzetmiştir. "İyi ama bu kuşlarında özgürlük içinde ölmeye hakları var salıverelim gitsinler" (G-S. 63) der ve kuşları özgür bırakır.

1990 yılında yayınlanan "**Baskın**" adlı hikâye kitabıyla aynı adı taşıyan hikâye de siyasî meselelerin dolaylı olarak anlatıldığı eserlerden biridir. Ali ve Fatma kahvaltıdan sonra ortalığı kara bir bulut gibi saran kargaları görürler. İnsanlardan bile korkmayan kargalar ekinler için, fidanlar için büyük tehlike oluşturmaktadır. Ali oğlu Mehmet'le birlikte, ne kadar uğraşırsa uğraşsın kargaları dağıtamaz. Oğlu tüfek kullanmayı teklif eder. Babası "Ovada, vadide, kimde ne varsa canım işte bütün milletin tüfeklerini topladılar. Bizimkini de komşularınınkini de aldılar. Başka bir hal varmış ülkede. Olan hamli, olmayan hamli? Her ne demekse" (B.36) der. Mehmet kargalara teslim edilişlerine şaşırır. Bir süre sonra bütün köylü kargalardan yana dertlenir. Kaymakama haber verilir. Toplantı yapılacağı haberi gelir. Fakat kargalar yolları da kapatmıştır. Köylülerin aralarında geçen konuşmalar bu kargaların birer sembol olduğunu gösterir:

—Geç be ya hu, biz bu kargalara başımıza bela olsunlar diye mi oy verdik?

—Biz, nereye, kime oy verdiğimizizi bilir miyiz? Vermişiz ki geldiler işte..." (B.38)

Kargalar gökyüzündeki serçeleri de talan ederler. İyice korkan köylüler evlerine dağılırlar. "Çok geçmeden kargalar, bağı bahçeleri, köyü, ili ve de ilçeleri talana girişti." (B.40)sözü köylünün akıbetini anlatır.

“Ahmet’in Kuzuları” adlı hikâye “I- Dağ, Taş”, “II- Pars”, “III- Ahmet’in Kuzuları”, “IV- Dolma Tüfek”, “V- ve Pars’ın Sonu” bölümlerinden oluşur. Birinci bölümde ava çıkmış Ahmet’e babasının parsı arayışını anlatır. Baba oğluna bülbül seslerini dinletmeye çalışırken, genç ve öfkeli oğlu onu umursamaz. Tek derdi kuzularını parçalayan Parsı bulup avlamaktır. Babasının kendisiyle birlikte gelmesini hiç istememiştir. Ancak yaşlı adam, oğlunu parsın karşısında yalnız bırakmayı göze alamaz. İkinci bölümde baba oğlun farklı dünya görüşlerini okuruz:

—Sen yenilmişsin baba, dedi.

—Yenildim Ahmet yenilmemeye kalkışsaydım, bugün sen, belki de dünya yüzüne gelemezdin. Çoktan toprağın altına girerdim. Dün gece dört beş kuzu parçaladı diye, dünyayı unutup parsın ardına düşmek niye? Ne kazanacaksın?

—Hiçbir dövüşün sonu önceden belli olmaz.” (A.K. 11)

Yola devam etmelerine rağmen, baba hâlâ Ahmet’i Pars avından vazgeçirmeye çalışır. Uçuruma vardıklarında uzaktan parsı görürler. Hayvan onları uçurumun dibine, tuzağa çekmek ister. Ahmet dikkatle yol alır. Parsla karşı karşıya geldiğinde tam zamanında ateş eder ve üstüne sıçrayan parsla birlikte aşağı yuvarlanır. Vurulan Pars Ahmet’e bir şey yapamaz. Sadece çarpışma sırasında Ahmet’in kolu çıkmıştır. Baba oğul parsın derisini yüzerler. Şehre inip deriyi satmaya karar verirler. Ahmet ve babasının parsla ilgili tartışmaları Ahmet’in hakkını savunma isteği bu mücadelenin sembolik bir mücadele olduğunu düşündürür.

Samim KOCAGÖZ içinde yaşadığı toplumun siyasî meselelerine duyarsız kalmamış ve bu meselelerin insanımız üstünde bıraktığı etkileri ustaca anlatmıştır. Kocagöz’le yakın dönemlerde eserler veren farklı sanatçıların da özellikle siyasî fikir ayrılıklarının toplumumuzda bıraktığı olumsuz tesirlerin işlediklerini görürüz. Meselâ Erdal ÖZ bu konularda Samim KOCAGÖZ’le benzer bir tavır içersindedir. “Kanayan da, çoğunlukla son yılların, özellikle 12 Mart döneminin getirdiği acı olaylar ele alınıyor. Toplumsal ve bireysel hayatımızda yankılar yaratan güncel olaylar.... Bir bölümüne yazarın da katıldığı yaşanmış olaylar... Bu olayların su yüzüne çıkarmış olduğu gerçekler...”³⁶ yazarın hikâyelerinde yer bulur.

Mustafa KUTLU da ihtilal dönemi gençlerini anlatan hikâyeler yazmıştır. Fakat onun bakış açısı hem Kocagöz’den hem de Öz’den farklıdır. “Yazar, onları kendi dillerine göre konuştururken, haklarında düşündüklerini de belli eder. Hayata,

36-BEZİRCİ Asım, 1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz, İstanbul, 1980, s.202.

okudukları kitaplar arkasından gören, belledikleri öz Türkçe kelimeleri ifadelerin tılsımlı formülleri gibi kullanmaktan zevk alan bu gençler toplum meselelerini, kendileri için heyecan verici ortak bir hayal haline getirirler. Fakat bu oyun onların, daha sonra felaketlerin içine atar...³⁷ Yani Mustafa KUTLU, bu gençleri mücadeleciler birer kahraman gibi değil bilinçsiz, kalıp düşüncelere inanan, cahil insanlar olarak görür.

37-KAPLAN Mehmet, Hikâye Tahlilleri, İstanbul, 1978, s.374.

C) KÜÇÜK İNSAN

Samim KOCAGÖZ' ün hikâyelerinde en geniş yer tutan temalardan biri “Küçük İnsan”ın anlatıldığı hikâyelerdir. “Küçük İnsan, toplumun büyük bir kesimini teşkil ettiği halde, kendisine yönetimde söz hakkı tanımamış, sessiz milyonların adıdır. Ülkeyi çok büyük ölçüde sırtlarında taşımalarına rağmen, onlar yönetici /aydın veya bürokrat / memur tarafından yüzyıllardır itilip kakılmış, horlanmış, hakları elinden alınmıştır. Kendi küçük ve mütevazı dünyalarında, hayatın tabîî akışı içinde yaşayıp giden bu insanlar, sürekli olarak üretici olmuşlardır. Onların dünyasında büyük ihtiraslar, aşklar, kıskançlıklar, ruh bunalımları, metafizik endişeler söz konusu olamaz. Büyük heyecan, entrika ve olaylar görülmez. Müspet vasıfları çok daha ağır basarı küçük insan; çalışkan, dürüst, kanaatkâr, nikbin, hayat ve cemiyetle uyum halinde, küçük mutluluklarla yetinmesini bilen bir karaktere sahiptir. Hayatını, yüzyılların imbiğinden süzülüp gelen Türk milletinin kıymet hükümleri sınırları içinde düzenler yaşar”³⁸

Ahmet OKTAY'a göre “Bir figür olarak, özellikle kasaba ve kent olgularına yönelmiş öykü ve romanların ilk örneklerinde bile bulunduğu söylenebilir ‘küçük adam’ın. Farklı toplumsal sınıf ve tabakalar içinde, kendi özgül maddî, manevî koşulları içinde bir evrim geçirdiği de açıktır. İster kasabada yerleşik olsun, ister kentte, kendi gündelik sıkıntıları, kaygıları, umutları ile yaşamını sürdüren, neredeyse dinsel bir tevekkül içinde “bir lokma bir hırka” felsefesiyle davranan, ona kimi zaman yaşadığından açık bir memnuniyet de duya bilen teslimiyetçi bir kimlikten kederli, belli ölçüde melankolik, umutsuz bir kimliğe dönüşecektir. Şunu da eklemek gerekir: Yoksulluğun dünyasına aittir küçük adam, emekçi sınıf ve tabakaların üyesidir. İster baş kaldırsın koşullarına ister katlansın, isterse tam anlamıyla duyarsızlaşıp bir taşra otelinin kâtabi Zebercet gibi (Y.Atılgan Anayurt Oteli) psikopatolojik özellikler yansısın, yenik biridir, her tür iktidar karşısında yitirmiştir ve bağımlı konumdadır, yönetilendir.”³⁹

“*Küçük İnsan*” başlığını “Yalnızlık”, “Gurbet”, “Öfke”, “Geçmiş Özlemi”, “Aile İçi Çatışmalar”, “Cehalet”, “Ruhsal Problemler”, “Ölüm Korkusu”, “Ekonomik Sıkıntılar”, “Değişim- Dönüşüm”, “Ümit”, “Aşk” gibi alt başlıklara ayırdık. Bu alt başlıklar, küçük insanın hayatında önemli yer tutan ve Samim KOCAGÖZ' ün değindiği temalardır.

38-ÇETİŞLİ İsmail, Memduh Şevket ESENDAL- İnşa ve Eser – Isparta, 1999, s.154.

39-OKTAY. Ahmet, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, Ankara, 1993, s.123.

1- Yalnızlık:

“*Küçük İnsan*” temalı hikâyelerde en çok değinilen meselelerden biri küçük insanın yalnızlık duygusudur. Yalnızlık, toplum içinde kendini tek başına hisseden zamanla içine kapanan küçük insanın en büyük dertlerinden biridir. “*Gidenler Kalanlar*” adlı hikâyede bir akşamüstü mahallesine dönen Kemal’in yaşadığı yalnızlık anlatılmıştır. Eve geldiğinde annesini bulamayan genç adam dışarı çıkıp komşularına annesini sorar. Hiç kimse yaşlı kadının nereye gittiğini bilmemektedir. Bir süre sokakta dolaşır ve eve gelir. Yandaki odada yerde yatan annesini görür. Kadının uyduğunu sanır. Fakat kadının sararan yüzüne bakınca öldüğünü anlar. Kemal’in feryadına koşup gelen komşular cenazeye son görevlerini yaparlar. Adam bu duruma bir türlü inanamaz. Kendini yollara vurur. Oradan oraya amaçsızca gezinirken yolda kalan bir kamyon görür. Şoföre, kamyonu çalıştırırsam gittiğin yere kendisini götürüp götüremeyeceğini sorar. Olur, cevabını alınca kamyonu tamir eder ve yola çıkar. Annesini kaybettikten sonra hayatta tek başına kalan genç adam yalnızlığını yollarda unutmaya çalışır.

“*Çatıdaki Delikanlı*”nın kahramanı olan genç haziran ayında sınavlarına çalışan bir öğrencidir. Son sınavlarının ardından mezun olacaktır. Bu yüzden daha bir şevkle ders çalışmaktadır. Ona arkadaşlık eden kedilerle eğlenir. Karşı apartmanın dördüncü katında oturanların kim olduğunu merak edip bakkala sorar. Zengin bir müteahhit olduğunu öğrenince balkondaki mükellef sofrayı ve kalabalığı anlar. Çatısındaki kedinin de gözü müteahhit Süleyman Bey’in balkonundadır. Delikanlının zor şartlarına rağmen aldığı ciğeri yerken bile bu davranışından vazgeçmez. Delikanlı kediye öfkelenir. Çünkü balkondaki kalabalık eğlence ona yalnızlığını biraz daha hissettirmişti. Ertesi gün gireceği sınava biraz daha çalışmak ister. Ama Süleyman Bey ve arkadaşlarının gürültüsü, tek arkadaşı olan kedinin onlarla ilgilenmesi moralini bozduğu için çalışamaz.

“*Sandık*” adlı hikâyenin kahramanı olan Süleyman, çevresi tarafından dışlandığı için yalnız kalan bir insandır. Yıllardır geçmişini salladığı boya sandığı adeta utanç kaynağı olmuştur. Sürekli “Yazık be Süleyman! Kırk yıldır bir baltaya sap olamadın! At kendini denize yahu! Şu menhus sandıktan kurtul, at kendini denize!” (T.K.19) sözlerini duymaktan bunalmıştır. Bir süre sonra dengesi bozulan Süleyman bu sözleri kendi kendine tekrar etmeye başlar. Bir gün beklenmedik bir şey olur. Kaymakam kendisine “Haline Şükret Süleyman” (T.K.22) der. Yaşlı adam, kaymakamın kendisiyle alay ettiğini sanır. Yıllardır içinde büyüüp taşan öfke onu uçurumun eşiğine sürükler.

Sandığını kapıp denize fırlatır. Kendisi de atlamak niyetindeyken aklına bir fikir gelir. Sirtında yıllardır yük olan sandığın arkasından bakar. Şehrin sokaklarına bir kahraman edasıyla dalar.

Samim KOCAGÖZ, “*Yılan*” adlı hikâyesinde besleme bir kızın yaşadığı yalnızlığı anlatır. Perver, Fatma Hanımın kendisini çok çalıştırmamasından ve sık sık rencide etmesinden şikâyetçidir. Emine Hanım Perver’e sürekli, kendisinin yanında kalsa ona ne kadar iyi bakacağını söyler durur. Hatta bir sefer Perver’i Fatma Hanım’ın dayağından kurtarır. Bir süre sonra Fatma Hanım etrafın Perver’i kışkırttığını fark eder. Onu elinden kaçırmamak için daha iyi davranmaya başlar. Fakat bu sefer aksilik yapma sırası Perver’e gelmiştir. Önemsiz bir şeyi bahane edip Emine Hanım’ın evine gider. Yaşadığı yalnızlık onu yerinde ve doğru tepkiler vermektan alıkoyar ve genç kız farklı davranışlar sergiler.

“*Kıyadaki Adam*”da anlatıcı kahraman Hayrettin Bey’in kahveci Hızır’la sohbetine şahit oluruz. Hayrettin Bey anlatıcıyla sık sık tartışmalara giren biridir. Vak’a günü, insanın kendini öldürme özgürlüğünün olup olmamasıyla ilgili tartışma başlar. Hayrettin Bey çevresinden her zaman farklı bir insandır ve bu konuda değişik fikirleri vardır: “Yavaş yaşamaya başladınız mı, bu kez sizi seyredenleri, siz de görebiliyorsunuz. Leş gibi bir dünya... Her an yüreğiniz eziliyor, her an pislikler midenizi bulandırıyor...” (A.D.45) Hayrettin Bey’in farklılıktan doğan yalnızlığı hikâyenin temasını oluşturmuştur.

“*Ulu Çınarın Yaprakları*”nda “*Kıyadaki Adam*”da olduğu gibi düşünce ve kişilik farklılığı yüzünden yalnızlığa âdetâ mahkûm olan Hoca’yla karşılaşırız. Mehmet Hoca etrafındakilerce çok sevilir. Ancak köylülerin dediğine göre “goministliğinden” dolayı bir sınır köyüne sürülmüştür. Hocanın dedikodusunu yapan adamlardan biri , “Toplanıp aylıkları için hükümetin gidişatı için ıgır cıgır ederlermiş. Bu da yukarının hoşuna gitmez besbelli... Bizim Hocayı, ya Allah deyip Tutak’a sürdüler, gitti bir yıl”(A.D.68) der. Hocanın namaz kılmayışından ailesine iyi bakmamasına kadar her şeyini konuşurlar. Mehmet Hocanın arkadaşı olan anlatıcı bunları Hoca’ya sorar. En azından dışlanmamak için köylülere benzeye bileceğini söyler. Öğretmen, topluluğa dâhil olmak amacıyla bile kendisine karşı ikiyüzlü davranmayacağını söyler. Yalnızlığından çok da şikâyetçi değildir.

Üç bölümden oluşan “*İpek böcekleri*” adlı hikâye, çocukları uzakta olan yaşlı bir çiftin yalnızlığını anlatır. Mehmet Efendi ve Ayşe Kadın yıllardır ipek böceği yetiştirirler. Yaşları ilerledikçe böceklere bakmaları zorlaşır. Oğulları ve gelinleri de

şehirden gelip köye yerleşmek istemezler. Bir gün oğullarının eski arkadaşı Tahir ziyaretlerine gelir. Yaşlı çifte işlerinde yardımcı olur. Ayşe Kadın bir sonraki yıl, artık böcekçilik işini yapmak istemediğini söyler. Ancak o akşam böceklerin kozaya dönüşme sesini duyunca yaptıkları işin sonucunu almanın mutluluğunu yaşarlar. Ertesi gün gelen çocukları ve torunları, Ayşe Kadın ve Mehmet Efendi'yi ipek böcekleri gibi dut yapraklarının arasında uyuyakalmış bulurlar. Karı koca ipek böceklerini âdetâ çocukları gibi görüp onlarla yalnızlıklarını giderirler.

“*Bir Özlem Ki*” adlı eser de yukarıda ele aldığımız “*İpek Böcekleri*”ne tematik açıdan, çok benzemektedir. Nilüfer Hanım ve Feridun Bey başka bir şehirde memuriyet görevini yapan oğullarının hasretini çekmektedir. İki yıldır tatillerde ziyarete gelmeyen oğulları bir mektupla geleceğini bildirmiştir. Oğlu ailesiyle birlikte, Feridun Bey ameliyat olacağı için gelecek ve yıllık izinlerinde orada geçireceklerdir. Yaşlı çift heyecan içinde hazırlıklarını yapar. Feridun Bey alış veriş yapar, eşi yemekler yapar. Yaşlı adam, kahvedeki arkadaşlarına bile oğlunun ve torunlarının geleceğini anlatıp mutluluğunu paylaşır. Gelmelerine birkaç saat kala oğlu telefon eder. Babasının ameliyatına birkaç gün kala geleceklerini, tatillerini arkadaşlarıyla geçireceklerini söyler. “ Yaşlı adam yavaşça doğruldu sonra yastığa verdi arkasını, öylece tavana bakmaya başlar. Karısı da geceliğini giyip yatağına uzanınca düğmeye basıp lambayı söndürdü. Karanlık odada ses çıkarmadan, konuşmadan oturdular. Dönüp birbirlerine baktıklarında yaşlı gözleri parlayıverdi” (G.S.78) sözleri ihtiyar çiftin çektiği yalnızlığın onları ne kadar üzdüğünü gösterir.

“*Saat*” adlı hikâyenin kahramanı olan yaşlı kadın, hayattan elini eteğini çekmiş, oğlunun evinin üst katında yaşayan yalnız bir kadındır. Günlerini, ara sıra ziyarete gelen torunun yolunu gözleyerek geçirir. Yaşlılığı yüzünden günleri karıştırır ve torununa kendisini sık sık ziyaret etmediğini söyleyip sitem eder. “Kandilin yağı bitiyor oğlum, ölümden korkmam, korkmuyorum da. Yalnız sizlerden ayrılmak beni üzüyor. İşte bu yüzden seni daha çok görmek istiyorum. Özellikle seni...” (A.D.49) diyen yaşlı kadın, yaşlılığın kaçınılmaz sonu olan yalnızlığa alışmış gibidir. Fakat yaklaşan ölümü onda ayrılık duygusunu arttırmıştır. Yaşlı kadının tavan arasındaki odasında, adeta arkadaşı gibi gördüğü saati son zamanlarda sık sık teklemektedir. Bu durumu kendi hayatıyla özdeşleştiren kadın, saatin tamir edilmesini bile istemez. Ertesi gün torunundan çocuklarını da getirmesini ister. Torunu isteğini gerçekleştireceğine dair söz vererek gider. Fakat bir gün sonra yaşlı kadının ölüm haberi gelir. Anlatıcı kahraman alele acele evlerine gidince yaşlı kadının eski saatinin de durmuş olduğunu görür. Eşini genç

yaşında kaybeden kadın, yıllarca çocuklarını hatta torunlarını yetiştirmek için uğraşmış hepsini iyi yetiştirmiştir. Genç yaşta yalnız kalmasına rağmen ailesine bunu hissettirmemişti.

“**Küçük İnsan**”ın yalnızlığını anlatan hikâyecilerimizden biri de Sait Faik’tir. Ancak onun ele aldığı yalnızlık duygusu insanları son anlarında bile yalnız bırakacak kadar ağır ve tahammül edilemez bir yalnızlık değildir. “Çıkış noktası yalnızlık olan bir hayat görüşünün son basamağında Sait Faik kesin bir karara varmış yalnızlığa yenilmemiş, yenilmemeye bakıyor. Umutsuzluğu bir yana atıvermiş. Bakıyoruz, yalnızlığa da, yalnızlığı doğuran şeylerin topuna kafa tutuyor.”⁴⁰

2 - Gurbet

Kocagöz bazı hikâyelerinde küçük insanın gurbet duygusunu ele alır. Gurbetin insanımız üstünde bıraktığı olumsuz etkiler, küçük insanı gurbete bakışı vb... konular bu hikâyelerde ele alınır. Daha önce incelediğimiz “Çalılı Köy”, “Umut Dünyası”, “Sokulacak Yer” gibi hikâyelerde zaman zaman gurbet konusuna değinilmiştir. Ancak gurbetin doğrudan doğruya ele alınıp tema olarak işlendiği hikâye “Öldün mü Recep”tir. İki bölümden oluşan bu hikâyenin birinci bölümünde Recep’i tarlada çalışırken buluruz. Toprağı olmayan köylü, başka birinin tarlasında gündelikçidir. Yaşadığı sıkıntılı hayattan kurtulmak isteyen genç adam yurt dışına işçi olarak gitme hayalleri kurmaktadır. Çevresindekiler de onu bu konuda cesaretlendirir, ona yardım edeceklerini söylerler. “Recep’in Sevinci” adlı ikinci bölümde genç adam İş ve İşçi Bulma Kurumu’na gider. Almanya’ya gitmek için işlemlerini yaptırır. Evine döndüğü zaman eşi üzüntüyle neler yaptığını sorar. Recep de oğlu Hasan’ı ve karısı Ayşe’yi bırakıp gideceği için üzgündür. Memleketinden topraklarından ayrılmak da onu rahatsız eder. Kocagöz burada Recep’in tabiatla iletişimini, Yunan mitolojisindeki tanrı Pan’la sembolize etmiştir. “Latmos’un dingil tepesinde buldu kendini. Sıkıldı da sıkıldı. Ovada dolaşan tanrı Pan sesleniyordu Recep’e ...” (A.D.61) Recep zor da olsa kararını verir. Diğer arkadaşları Almanya işi için şehre gider ama o gitmez. Ayşe, sebebini sorunca “Alaman cavurunun canı cehenneme” der(A.D.61) Buna çok sevinen Ayşe, “Çapadan sonra pamuk toplarız irecep... Pamuktan sonra zeytin ellemeye gideriz kışın. Dağda küner toplarız çamlardan... Ormanda tahta biçeriz.”(A.D.61) der. Karıkoca sevinçle ve kararlı bir şekilde tarlaya dönerler. Görüldüğü gibi maddî sıkıntılar insanımızı gurbette

40-LEKESİZ Ömer, Yeni Türk Edebiyatında Öykü, İstanbul. 1998, C.I, S.474

çalışmaya zorlansa da, yabancı bir yerde yeni hayat kurma korkusu insanları gitmekten alıkoyar

3- Öfke

Samim KOCAGÖZ, küçük insanı anlattığı hikâyelerinde onun günlük hayatta yaşadığı farklı duygulara dalgalanıp değişen ruh haline de yer vermiştir. Küçük insanın öfkesini ele alan yazar, bu öfkenin insana ve çevresine ne kadar zarar verdiğini özellikle vurgular.

“Öfke” adlı hikâyede eskiden iki iyi arkadaş olan Ali ve Veli’nin düşmanlığı anlatılır. Bir akşam vakti evine dönen Ali, oğlu Mehmet’i askere yolladığı için hüznüldür. Yaşlı adam, oğlu izindeyken Veli’nin kızı Ayşe’ye oğlunu nişanlamak ister. Fakat komşusu ve hatta çocukluk arkadaşı olan Veli buna yanaşmaz. Mehmet’in askere üzgün gitmesi babasının Veli’ye öfkesini arttırır. Komşusuna bir şey yapamayan Ali, hiç sevmediği köpeklerini huzursuz edip Veli’yi korkutmaya çalışır. Bahçesine taş atarak Veli’nin sinirlenmesi sebep olur. Adam tüfeğiyle havaya ateş açıp karşılık verir. Bunun üstüne Ali evine döner. “Erkek herife bak sen. Üç bin lira başlık istermiş. Kızı gıymatlıymış... Ülen benim oğlum... Benim oğlum gıymatlı deel mi?” (A.D.65) diye söylene söylene uyur.

“Gün Doğarken” ve “Dost Hatırı” adlı iki hikâye birbirinin birbirinin devamı niteliğini taşır. “Gün Doğarken”de Durmuş’un üzüntülü bir şekilde kırları izlediğini görürüz. Sevdiği kızı, ailesi başka biriyle evlendirecektir. Yanına gelen Rıza Efendi onu teselli etmeye çalışır. Ayşe’nin bundan sonra onun bacısı olacağını, istedikten sonra köyden başka bir kızla evlenebileceğini söyler. Ancak Mehmet Ali Durmuş bu sözlere kulak asmaz. “Bu senin lafların hepsini düşündüm, doğrusu, haklısın hepsi iyi, hepsi güzel, gel gelelim yüreğim yanıyor, aklım fikrim bunalıyor, elimde değil... Ne yapacağımı, ne edeceğimi kestiremiyorum. Katil olmak işten değil...” (B.H.284) der. Rıza Efendi onun öfkelenmesinden ve kötü bir şey yapmasından korkmaktadır. Sürekli Ona telkinlerde bulunur. Bu arada gelin almaya giden konvoyun sesleri duyulur. Süleyman ve yakınları Ayşe’yi alıp gelince düğün başlar. Durmuş zor da olsa düğüne gider. Üzüntüsü her halinden bellidir. Düğünün sonunda Süleyman gelin damat odasına giderken arkadaşları şakayla karışık sırtına vururlar. Öfkesine hâkim olamayan Durmuş bütün gücüyle vurur. Süleyman sendeleyip odaya düşer. Birkaç saat sonra damadın ciğerlerinden kan gelerek öldüğü haberi bütün köye yayılır.

“Kabadayı” hikâyesinde yeni yetme Mustafa bir meyhanededir. Yaşına bakmadan çok fazla içer ve kendisini uyaran meyhaneciye kafa tutar. Meyhanenin önünden geçen Rıza Efendi Mustafa’yı görür. Delikanlının niyetini bildiği için yanına gelir. Onu sakinleştirmeye çalışır. Mustafa “Mehmet Ali Durmuş’u vuracağım Emmi, hiç ıki cıkır etme”der.(B.H.288) Genç yaşta hapse düşeceği, hayatının ziyan olacağı, sözlerine kulak asmaz. Rıza Efendi dayısının ölümünün kaza olduğunu, bu yüzden durmuş’un beş yıl yatıp çıktığını söyler. Ama Mustafa’yı ikna edemez. Delikanlı, Durmuş’un hapisten çıkmasını bekler. O gün mahkûmu bırakmazlar. Ertesi gün Ali Durmuş çıktığında, Mustafa karşısına dikilir ve genç adamı vurur. Mustafa’nın öfkesi öyle büyüktür ki yaptığı işle övünmektedir. “Kabadayıca kasıla kasıla yürüyordu. Boş tabancayı, karşısına dikilen jandarmanın ayakları ucuna fırlattı.” (B.H.291)

“Dost Hatırı”ndaki Yanık Nuri çevresine korku salan bir kabadayıdır. Adamlarıyla beraber bir lokantada otururken, kapının önünden geçen Nusret Efendiyi görür. Eğlenmek için, adamlarına Nusret Efendi’yi çağırır. Yaşlı adam bu belalı tiplerden çekindiği için çaresizce, gidip Yanık Nuri’nin masasına oturur. İçki içmek istemez ama Nuri’nin ısrarı ve tehditkâr tavrı yüzünden bir kadehi zar zor içer. Yanık Nuri sarhoşluğunda tesiriyle Nusret Efendi’yi daha içmeye zorlar. Yaşlı adam kendisine dokunduğunu söylese de laf dinletemez. Nuri’nin ısrarı, Nusret Efendi’nin itirazlarıyla karşılandıkça tartışma büyür. Nuri “İçiyor musun içmiyor musun? Namussuzum tetiğe dokunacağım.” (B.H.145) deyince yaşlı adamın sabrı taşar. Kabadayıyı kızdıracak sözler söyler. Sonunda Yanık Nuri silahına davranıp Nusret Efendi’yi vuru. Bir anlık öfkenin insanları sürükleyeceği felaketler “öfke” temalı hikâyelerde gerçekçi bir üslupla anlatılmıştır.

4- Geçmiş Özlemi

Yaşadığı hayattan memnun olmayan küçük insan, geçmişin mutlu günlerini hatırlayarak teselli olur. Bu temanın işlendiği hikâyelere “Anıların içinde” ve “Beyaz Bulutun Ucu” adlı eserleri örnek verebiliriz.

“Necati Cumalı”ya ithafını taşıyan “Anıların İçinde”de, kahraman anlatıcı küçük bir ilçenin tren garında, etrafını izlemektedir. Demir yollarında denetçidir. Sürekli iş gezileri yapmak zorundadır. Bindiği trende eski bir okul arkadaşını, Birsen Hanım’ı görür. Kısa bir sohbetten sonra ayrılırsalar da anlatıcı, yıllar önce yaşadıkları güzel

günleri düşünür. Beraber okula gidip gelişleri, ailece görüşmeleri, oynadıkları oyunlar... Hepsini tek tek hatırlar. Genç kadın trenden indikten sonra ardından bakar.

“*Beyaz Bulutun Ucu*” adlı hikâyedeysen yaşlı bir çiftin geçmiş günlere duydukları özlem anlatılmıştır. Emekli öğretmen olan çift oğulları, gelinleri ve torunlarıyla birlikte yaşamaktadırlar. Günlerini onların sevinçleriyle, üzüntüleriyle ilgilenererek geçirirler. Ev halkının günlük işleri için dışarı çıkmasıyla yaşlı karı koca baş başa kalırlar. Kadın öğretmen arkadaşlarından birinin vefat ettiğini söyleyince yaşlı adam, yıllar önce Gülten Hanım’ı beğendiğinden bahseder. Eşi gücencince şaka yaptığını söyler. Gençlik yıllarına duyduğu özlemden bahseder. “Bana öyle geliyor ki neredeyse bu beyaz bulutun ucundan bir uzay gemisi fırlayacak. Hani geçen akşam televizyonda gördüğümüz film gibi. Gelecekler, uzay adamları bizi ışınlayıp alacaklar. Sonra efendim bizi otuz yaşımıza döndürüp geri getirecekler...” (G.S.75) Yaşlı kadın bunu neden istediğini sorunca “Her şeyden önce, şu şimdiki aklımla, kendime daha verimli, daha özlü bir yaşantı kurardım” der. Eğer bir kez daha gençliğini yaşama şansı olsaydı politikacı olacağını söyler. Yaşadıklarından pişman olan öğretmen, geçmişin güzel günlerini düşünüp “Bir kez daha yaşama şansım olsa” hayalleriyle kendisini teselli eder.

5- Ölüm

İnsanoğlu’nun açıklayamadığı ve açıklayamadıkça korktuğu hadiselerden biri ölümdür. Ne kadar zor bir hayat sürerse sürsün her insan ölümden çekinir. Yok, olma fikri insanoğlunun hayatı sorgulamasına ve ölüm düşüncesinden kaçmaya çalışmasına sebep olur. Bu yüzden ölüm teması edebiyatta sık sık işlenir. Samim KOCAGÖZ de “*Firavun*”, “*İğdenin Dalları Gevrek olur*”, “*Gün Günden Uzak*” gibi hikâyelerinde ölüm temasını ele alır.

“*Firavun*” adlı hikâyenin ana kahramanı dolan Kâşif Çukurel, varlıklı bir insandır. Fakat soyadına uygun olarak cimridir. Hikâye Kâşif Çukur el’in kendisi için ayırttığı mezar yerinde ölümü ve hayatı sorgulamasıyla başlar. “Ah kâtip ah! Olur, iş mi bu? Olur, iş mi bu?” (B.H.299) sözleri onu ölüme bakış açısını özetler. Dünyaya çok bağlı olan adam mezar yerini bile, denize karşı, güzel manzaralı seçmiştir. Cenazesinin dini kaidelere göre değil, kendi zevkine göre denize dönük olarak defnedilmesini ister. O kadar ki Bay Çukurel, toprak altı haşeratından korunmak için mezarının içine cibinlik konmasını ister. Ömrünün sonlarına yaklaştığı endişesi olduğu için her şeyin en güzelini istemektedir. Bir insanın normalde tüketebileceğinden daha fazla yemek yer. Hayatı bu

kadar seven adam, başkalarının hayatını da hiçe sayar. Kendisine borcu olan birini hemen icraya vermelerini söyleyerek lüks otomobiline binip evine gider. Kâşif Çukurel ölümden korkan ve dünyanın geçici güzelliklerine bağlı olan insanın örneği gibidir.

“İğdenin Dalları Gevrek Olur”un ana kahramanı arkadaşı Veli’nin cenazesine bile katılmayacak kadar ölümden çekinmektedir. Tarlasında çalışırken sürekli, arkadaşı Veli ile anılarını düşünür. Eşi yanına gelip cenazeye geç kalmaması için uyarır. Çünkü öğle namazından sonra cenaze töreni olacaktı. Yaşlı adam işlerini bahane ederek gitmek istemez. Kadının bütün ısrarlarına rağmen tarlasında çalışmayı sürdürür.

“Gün Günden Uzak”ın kahramanları Ezel ve yaşlı ninesidir. Anne ve babasını küçük yaşta kaybeden Ezel, eşi çocukları ve ninesiyle beraber yaşamaktadır. Yatalak olan ninesi son günlerini yaşamaktadır. Ezel’in bir an bile yanından ayrılmasına tahammül edemez. Genç kadın günlük işlerini bile yapamaz hale gelmiştir. Ninesine zaman zaman kızsız da kendisini büyüten bu kadını çok sever. Son gün, ninesinin bütün ısrarlarına rağmen onu bırakıp ev işleriyle meşgul olan genç kadın geri geldiğinde onu ölü bulur. “Pencerenin önündeki sedire çöktü. Çöker çökmez de bir den hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Ninesiyle geçirdiği uzun yılların anıları, biranda yaşlı gözlerin önünden geçti. Sonra yine hıçkıra hıçkıra ‘Elini bırakmayacağım Ninem! Elini bırakmayacaktım Nineciğim’ (B.31) sözleri ölüm karşısında çaresizliği gösterir.

6-Cehalet

Küçük insanın en büyük problemlerinden biri cehalettir. Yetersiz eğitim, sınırlı çevre, küçük insanı cahil yapar. Bu cehalet dönüp dolaşıp yine ona zarar verir. Kocagöz cehaleti bu sebeple bazı hikâyelerinde tema olarak ele almıştır.

“Balık Kavağa Çıkınca” hikâyesinde, bir banka memurunun gözünden bir grup insanın cehaleti ve bu cehaletin komik sonuçları ortaya konur. İş dönüşü yoğurtçu Mehmet’i bir evi gözetlerken yakalanan adam derhal buna son vermesini ister. Yoksa gidip Bekçi Memiş’i getirecektir. Oysa bekçi de ordadır. Daha da sinirlenen adam karakola gidip Komiser Cavit’i getireceğini söyler. Cavit Efendi’nin de sesi duyulur. Ağaçtakilere Komiser de katılmıştır. Muhtarı çağıracağını söyleyen Şadi Bey, onun da ağaçta olduğunu fark edince karşıda ne olduğunu merak eder. Profesör akşamları evinde, tokluk hapı üzerinde çalışır. Ağaçtaki herkes bunun gerçek olacağına inanır. “Sayın hocamız gündüzleri üniversitede dersleri olduğundan ancak geceleri asistanı ile birlikte kendi evindeki laboratuvarında çalışabiliyor. Keşfetti keşfedecek. Gün, saat

meselesi. Bir hap icat ediyor ki on günde bir tane yutacaksın, karnın on gün doycak. Aylıkları olduğu gibi sizin bankaya yatıracağız...” (G.S. 133) Şadi Bey inanmasa da inanmak zorunda kalır. Ertesi akşam ağaçta buluşmak üzere söz verirler. Kocagöz onların böylesine imkânsız bir şeye inanmasıyla içten içe alay eder.

“*Hayrullah Efendi*”de memur Hayrullah Bey’in yaşadığı trajikomik olaylar anlatılır. Hikâyenin birinci bölümünde Hayrullah Efendi tanıtılır. Bir gün içinde adamın yaptıkları özetlenir. İkinci bölümde, Hayrullah Bey’in cumartesi sabahtan akşama kadar geçirdiği süre zarfında ev hayatı anlatılır. Üçüncü bölümde adam, kahveye çıkar: Burada siyasî bir toplantı vardır. Memur olduğunu söyleyerek gitmek ister. Fakat muhtar hiç tartışmaya karışmadan oturmasının kendisine zararı dokunmayacağını söyler. Büyük bir hararetle kâtip konuşmasını yapar. Farklı görüşlerden olan birileri kâtiplerle kavgaya tutuşunca Hayrullah Efendi araya girer. Olay yerine gelen polis onu kollarından tutup gözaltına alır. Dördüncü bölümde yaşlı memurun zar zor nezaretten kurtarılışı anlatılır. Evine döndükten sonra hayatı normale döner. Ertesi gün dairede müdür kendisini çağırır. Meseleyi ondan dinleyip şaşırır. Beşinci bölümde mahalle esnafının Hayrullah Efendi’yi farklı siyasî toplantılara da götürdüğünü görürüz. Aralarındaki en eğitilmiş kişi olduğunu ve kendilerine ancak onun yardım edebileceğini söylerler. Başlarda bu insanlara kendisinin siyasetten anlamadığını söylemeye çalışır da, gösterilen saygı ve ilgi Hayrullah Efendi’nin de hoşuna gider. Nezarete kaldığı geceyi büyüterek anlatmaya başlar. Beraber olan insanın kulaktan daha bilgilerle siyaset yapmaya çalışmasının örneklerinden biridir. Hayrullah Efendi ve hikâyesi.

“*Tarladaki Delikanlı*”, “*Tören*”, “*Seçim*”, “*Dananın Kuyruğu*” isimlerini taşıyan üç bölümden oluşur. İlk bölümde bir okulun temelinde çalışan delikanlı kaymakamın konuşmasını izlemektedir. Okumanın önemiyle ilgili sözlerini dinledikçe hoşuna gider. Daha sonra kesilen kurbandan pay almak istese de, arkadaşlarının eleştirileri yüzünden vazgeçer. İkinci bölümden seçim günü kurbanlar kesilip dağıtıldığı görülür. Yoksul ve cahil halk bunu iyilik sayıp kurban kesen partiye oy verir. İşçiler arasında bu mesele tartışılır. Delikanlı anlamaya çalışır. Üçüncü bölümde delikanlının ve işçilerin işlerine devam etmek için dayılaşanın patronla pazarlığını bekleyişini anlatılır. Adam, işçilere de bu sefer et düşeceğini söyler ve başta delikanlı olmak üzere işçiler buna çok sevinirler. Görüldüğü gibi cehalet ve yoksulluk insanları, kendilerini sömürenlerin elinde oyuncak yapmıştır. Delikanlı seçmenler... Hepsi kendilerinden daha iyi şartlara sahip olanlar tarafından kullanılmaktadır.

7-Aşk

Küçük insanın dünyasında önemli yer tutan kavramlardan biri de aşktır. Toplumcu –gerçekçi bir yazar olan Samim KOCAGÖZ, daha çok sosyal meseleler hakkında öyküler yazdığı için aşk temasını az sayıda hikâyede işlemiştir.

“*Gümüş ile Zeliha*” aşkları için toplum kurallarına baş kaldırırlar. “Zeliha” başlığını taşıyan ilk bölümde bir kış akşamı Zeliha ve onu büyüten yakınlarının kan davaları hakkında konuştuklarını görürüz. Zeliha’nın babasını öldüren adamın asılacağını gazetede öğrenirler. Akrabası olan “Koca Adam” kanın ancak kanla temizleneceğini askerden gelecek olan oğlu Gümüş’ün onların kanının yerde bırakmayacağını söyler. “Gümüş” isimli ikinci bölümde, köye duyurmadan Gümüş gelir. Onu kasabadan karşılayıp getiren Zeliha’dır. Gümüş’ün ona iltifatlarından bir ilgi duyduğu bellidir. Babası Gümüş’e karşı tarafın üç gencini dolaştığını, dikkat etmesi gerektiğini söyler. Gümüş Hamdi Efe’nin intikamını alacağını, kendisine de dikkat edeceğini söyleyerek babasını avutur. “Gümüş ile Zeliha” adını taşıyan üçüncü bölümde, yalnız kalan gençlerin diyalogunu görürüz. Gümüş askerdeyken ortaokulu bitirdiğini söyler. Okuduklarından hareketle yok yere kimseyi öldürmemesi gerektiğini öğrenmiştir. Gümüş aslında babasına da yalan söylemektedir çünkü kan davası konusunda niyeti farklıdır. “Gidip İstanbul’da, Ankara’da, polis durum yasada yeri var. Askerlikte çavuş olanlar, ortaokulu bitirenler, hemen polis yazılabiliyorlar. Kurslara giderim rütbem büyür...”(B.H.377) Sevdiğinin ölmeyeceğini duyan Zeliha çok sevinir. Gümüş’ün beraber kaçma teklifini de kabul eder. Gençlerin birbirine duyduğu sevgi, onları yıllardır süren hatayı tekrar etmekten kurtarmıştır.

“*Güllü*” hikâyesinin kahramanı Kamil, aşkı için annesini, arkadaşlarını, hatta bütün kasabayı karşısına almıştır. Kasabalarına temsil için gelen tiyatro kampanyasındaki Güllü’ye âşıktır. Niyeti tiyatro grubuna katılıp onlarla beraber gezmek, böylece sevdiği kadının yanında olmaktır. Ancak yaşlı annesi tek evladının böyle bir meçhule sürüklenmesine müsaade etmez. Kamil bu konuyu her açtığında bağırıp çağırır, onu hakkını helal etmemekle tehdit eder. Oğlunun aldırış etmediğini görünce, soluğu bütün kasabalının korktuğu komutan Nazif Bey’in yanında alır. İyi yürekli bir adam olan Nazif Bey, dışardan sert mizaçlı görünür. Kamil’i karakola getirtir. Yanlış bir yolda olduğunu anlatır. Fakat Kamil’in gözü hiçbir şeyi görmemektedir. Güllü’nün ısrarlarına karşı duramaz. Tiyatro kumpanyasının kasabadan gideceği gün Kamil de kamyona biner. Tam kamyon hareket edecekken Nazif Bey

kamyonun önüne dikilir. Kamil'e inmesini söyler. Genç adam Güllü'nün arkasına saklanmıştı. Yüzbaşının tehditlerinden korkan tiyatro müdürü, günlerdir Kamil'e gelmesi için ısrar ettiğini unuttur; inmesini söyler. Kamil çaresiz iner. Güllü "Kamil gideceğimiz yeri biliyorsun Arkamızdan gel" (T.K.11) der. Yaşadığı bu olay Kamil'i çok zor duruma düşürür. Bütün kasabalı onunla alay etmektedir. Ancak Kamil'in uzaklaşan kamyonun ardından bakmaya devam etmesi Güllü'nün dediğini yapacağını işareti gibidir. Aşk için aşağılanmayı, dışlanmayı, ailesinden ayrılmayı göze alacaktır.

"*Vapurdaki Kız*"da yaşça biraz geçkin bir kızın platonik aşkı anlatılır. Anlatıcı, kıza her akşam altı on vapurunda rastlar. Kız hep aynı yerde oturur. Kız uzun bir süre gözlemleyen anlatıcı bir gün onun değişik bir davranışını fark eder. Kız her zaman çantasını sağ yanına koyar ve kimsenin yanında oturmasına izin vermez. Çünkü uzun boylu, yüzü sert çizgili bir adamla selamlaşmaktadır ve bu adama vapura yalnız bindiği günlerde gelip kızın yanına oturmaktadır. Üstelik kız onun vapura bineceği sıralarda aynasını çıkarıp kendine çeki düzen verir. Bir gün anlatıcı onların yanına oturur ve konuşmalarına kulak kabartır. Adam büyük kızının okulunu aksattığından şikâyetçidir. Kız adama işini sorar. Aralarındaki sohbetten daha önce aynı bankada çalıştıkları, adamın oradan ayrılıp başka bir bankaya geçtiğini o bankada kısa zamanda ilerlediği anlaşılır. Daha önce merakla kıızı ve adamı gözlemleyen anlatıcı için düğüm çözülmüş, kızın gizemi bozulmuştur. Üstelik kız, ümitsiz bir sevgiyi boş yere beklemektedir. Anlatıcı kahraman bir daha altı on vapuruna hiç binmez.

"*Sait Faik'in Anısına*" ithafıyla başlayan "*Sevginin Dekatriyası*" aşkın farklı hallerini yansıtır. Anlatıcı kahraman caddede yürürken bir arkadaşıyla karşılaşır. İki genç bir meyhaneye giderler. Arkadaşı, anlatıcı kahramana bir saat sonra sevgilisi Eleni'nin geleceğini söyleyince genç adam fazla onunla kalmak istemez. Ancak arkadaşına göre Eleni, o yanında olursa belki gitmeyecektir."Sen sevginin dekatriyasının ne olduğunu bilmiyorsun daha. İnsan yıkılıyor karşısında, küçülüyor, şaşkına dönüyor. Eriyor. Eleni ise Allah'ın Eleni'si işte değil mi? Eleniden bana ne? Ama Eleni, sevdiğim Eleni olunca iş başka... Kara gözlerini mi kara saçlarını mı? Yarım yarım konuştuğu Türkçesini mi nesini seveyim bu kadının? Ama yinede seviyorum. Neden sevdiğimi bilmediğimden onun huyuna suyuna göre gidemiyorum. Beni hep bırakıp kaçıyor. Kaçınca kızıp küplere biniyorum. Sonra düşünüyorum, Eleni haklı. Ona içirdiğim bir şişe şarabı alıverdiğim bir çift çorabı Yorgisi'de içirir, alır. Gelgelelim hep yanımda otursun istiyorum. Kılına dokunursam namussuzum. Ulan sen de dokunursan namussuzsun ..." sözleri genç adamın yaşadığı karmaşık duyguları

anlatır. Sonunda gidip Eleni'yle buluşurlar. Anlatıcı o gün bir şey anlamadığı o sözleri, on beş yıl sonra anladığını, anladığı şeyin de sevginin tuhaf bir dekatriyaya sahip olduğu gerçeği olduğunu söyler.

“*Cihan Şoförü*”nün ana kahramanı olan genç şoför bir sabah yanındaki adamla sohbet ederek yolculuk yapmaktadır. Şoför ona Mesleğinin zorluklarını, ailesini ve ailesine duyduğu özlemi anlatır. Babasını küçük yaşta kaybedince bir şoförün yanına muavin olarak girmiştir. Annesi ve ağabeyi köydedir ve Cihan Şoförü zaman zaman onlara da uğrar. Bir ara mola verdiklerinde bir çingene kadın gelip musallat olur. Namı diğer Berduş'a iltifatlar edip kamyona biner. Yola devam ederler fakat kısa bir süre sonra kamyonda sorun çıkar. Cihan Şoförü çingene kadına, arızanın onun uğursuzluğu olduğunu söyler. Kadınla karşılıklı birbirlerine iltifata başlarlar. Genç şoför kısa sürede kamyonu tamir eder, tekrar yola çıkarlar. Şoförle kadın arasındaki iletişim kesin cümlelerle belirtilmese de konuşmalarından bunun karşılıklı bir sevgi olduğu anlaşılır.

1968 yılında TDK Ödülü alan “*Yağmurdaki Kız*” bir şoförle yolda kamyonuna binen genç kızın aşk hikâyesini anlatır. Şoför Ali ve Muhsin Efendi Kemal Paşa'ya yük götürmektedir. Çiğli'ye yaklaşınca mola verip bir çay içerler. Tekrar yola çıktıklarında yol kenarında koşturup duran bir genç kız görürler. Kamyonu gören genç kız onları durdurup “Ne olursun ağabey, beni de al. Treni kaçırdım (BH.319) der. Yağmurda sırlıklam olmuştur. Kamyona binince Ali'yle sohbet etmeye başlarlar. Çiğli'de bir gecekonduda oturan kız, Halkapınar'da dokuma fabrikasında çalışır. Yol boyu sohbet ilerledikçe şoför kızdan hoşlanır. O kadar dalgınlaşır ki kızı indireceği yeri kaçıır. Kızın uyarısıyla durup onu ineceği yere bırakır. Kızın tavırlarından onun da şoförden hoşlandığı anlaşılır. Muhsin Efendi bundan sonra ne olacağını sorar. “Sonrası Muhsin Efendi, bu kız yarın sabah yine treni kaçıracak “(BH.322) der. Muhsin Efendi gelmeyeceğini iddia edince bahse tutuşurlar .”Sonrası bu işin Muhsin Efendi, Allah'ın emri, peygamber efendimizin kavline dek dayanır. Böyle karar verdim”(BH.322) der. Genç adam kızı ilk defa gördüğü, hakkında hiç bir şey bilmediği halde aralarında büyük bir sevgi doğmuştur.

8- Ümit

Küçük insanın belirleyici özelliklerinden biri yaşadığı bütün sıkıntılara rağmen ümidini kaybetmemesidir. Ümit küçük insanı ayakta tutan, onu hayata karşı güçlü kılan meziyetlerinden biridir.

“*Kör Talih*” hikâyesinin kahramanı olan Yusuf, kara yollarında çalışan bir işçidir. Bütün ümidini elindeki piyango biletine bağlamıştır. Kendisine ikramiye çıkıp çıkmadığını bilmeyen genç adam, mühendis beyden gazeteleri ister. Mühendis ona biletinin çekilişinin önceden yapıldığını, bu gazetelerde olmayacağını söyler. Şehre indiği zaman piyango listesi alabileceğini de belirtir. Yusuf, bileti mühendise vermeye de yanaşmaz. Tek çaresi pazartesi günü mühendisin getireceği listeyi beklemektir. İş arkadaşları Yusuf, Ne bu tembellik... Daha piyango parasını almadın ki. Yevmiyeyi hak et bakalım...(B.H.129) derler. Sonunda iki gün geçer. Mühendis şehirden listeyle döner. Yusuf cahil bir adamdır. Bilete bakması için arkadaşlarından yardım ister. Arkadaşları ona ikramiye çıkmadı söyleseler de ikna olmaz. Köye gittiği zaman güvendiği birine bileti göstermeye karar verir. Bu düşünceleri onun umudunu hiç kaybetmediğini gösterir.

“*Başakçı*”nın kahramanlarından olan yaşlı adam aldığı bütün red cevaplarına karşın nasibini aramaktan vazgeçmeyen, umudunu kaybetmeyen biridir. Temmuz sıcaklığında torunuyla beraber tarlaları gezer. Niyeti ekin biçiminden sonra tarlada kalan başağı toplamaktır. Kâhya, ağanın bu yıl tarlaya başakçı sokmayacağını söyler. Mehmet Ali torununu da alıp yollara dökülür. “Kalaktılar. Tekrar tozlu yollara düştüler. İhtiyarın gözleri her zamanki hayat doluydu. Şevkle yürüyordu...” (B.H.61) sözleri onun umudunu hiç kaybetmeyen, iyimser bir insan olduğunu gösterir.

“*Güverte Yolcuları*”nda, küçük insanın farklı yaş grupları ve statülerden oluşan geniş bir yelpazede sunulduğunu görürüz. İsa ve arkadaşları gemiye binerler. Fakat güverteye daha fazla koyun yükleneceğini söyleyen bir adam, onlara başka yere geçmelerini söyler. Bunun üstüne delikanlılar ambara inerler. Güç bela boş bir yer bulup oraya yerleşirler. On beş yaşlarında bir çocuk, hasta annesini ablasının Samsun’a doktora götürdüğünü söyler. İsa yol boyunca onlarla ilgileneceğini söz verir. Yolculuk başlayınca genç kızla ilgilenenleri tersler. Bu arada gemiye biletsiz binen bir yolcu kontrol esnasında saklanır. Vapur ilerlerken herkes yakınındakiyle sohbe başlar. Bir kemancı keman çalar. Şair olduğunu söyleyen biletsiz delikanlı, annesiyle yolculuk eden genç kıza nutuklar çekmektedir. Maddî durumu iyi olmayan bu insanlar, birbiriyle sohbet ederken zor şartlar altında yaptıkları yolculuğu unuturlar. Hepsinin geleceğe dair umutları ve hayalleri vardır.

“*Mezarlıktaki Kız*” adlı hikâyede, küçük bir kızın umutlarını görürüz. Babası karayollarında işçi olan, annesini de küçük yaşta kaybeden kız, mezarlıklarda dua okuyarak babasına maddî destekte bulunmaya çalışır. Anlatıcı kahraman kızın haline

acı ve ondan yakınının mezarı başında dua etmesini ister. Yüklü bir miktar para verip kızı yollar. Kız uçarcasına yanından ayrılır. Hikâyenin sonunda yapılan betimleme, kızın zor şartlarına rağmen küçük şeylerle nasıl mutlu olduğunu gösterir. “Kapıya doğru yürürken birde baktım bizim kız, arkası yola dönük, iki mezarın arasına oturmuş telaşla bir şeyler yapıyor. Merak ettim. Görünmeden yaklaşıp uzaklaştım. Beyaz peynir, taze ekmek yiyordu yüzünde tebessümle.” (B.H.336)

“*Kavak Yelleri*” küçük insanın sade ve umut dolu hayatını en iyi anlatan hikâyelerden biridir. Üç bölümden oluşan eserin birinci bölümünde bir aralık günü akşam saatlerinde evine dönen genç adam betimlenir. Fakir mahallesinden hoşlanmayan adam “Ah şu mahalleden bir kurtulsam...”(B.H.305) diyerek yürümektedir. Babası da bir zamanlar böyle demiş fakat ömrünün sonuna kadar burada yaşamıştır. Zihninden bu düşünceler geçerek yürürken yerde bir kavak ağacı dalı bulur. Onu alıp evine getirir ve gecekondusunun bahçesine diker. “II.” Bölümde aradan birkaç ay geçmiştir. Genç adamın diktiği kavak fidanının ince dalları yeşermiştir. “Önce içi cız etti. Sonra büyük heyecanlara kapıldı. Sevinci elinden avucundan kaçacakmış gibi yumruklarını sıktı. Bir sağa bir sola koştu...” (B.H.306) cümleleri genç adamın sevincini anlatır. Son bölümde artık yıllar geçmiştir. Adamın diktiği fidan mahallesinin girişinden görülecek kadar büyük ve güzel bir ağaca dönüşmüştür. Üstelik artık iş çıkışı adamı sokağın başında karşılayan iki çocuğu vardır. Bir iş dönüşü, oğlu gelip kavağın uçurtmasını aldığını söyler. Genç adam para verip yeni uçurtma almasını söyler. Sonra gelip ağacın altında oturur. “Benim de nice uçurtmalarımı aldın. Ama senden şikâyetçi değilim.” (B.H.307) der. Bu kavak ağacı adamın hem umudunun hem de geleceğe uzanan köklerin sembolü olmuştur.

“*Elif*” adlı hikâye zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren Anadolu kadını anlatır. Kocasını Hasan’la beraber tarlaya çalışmaya giden Elif’in doğum sancısı tutar. Saatlerce sancı çektiği halde bebek doğmaz. Sonunda Hasan köye gidip yardım ister. Ancak onlar gelinceye kadar Elif bebeğini dünyaya getirmiştir. Çektiği bütün acılara rağmen umudunu kaybetmeyen genç kadın, bebeğini tek başına doğuracak kadar güçlüdür.

9- Değişim-Dönüşüm

Samim KOCAGÖZ’ün bazı hikâyelerinde ana kahramanların hikayenin sonunda köklü değişiklikler yaşadığını görürüz. Hikâyelerin ana eksenini kahraman ve onun

yaşadığı farklılaşma, başkalaşma oluşturduğu için böyle hikâyeleri “Değişim-dönüşüm” başlığı altında ele almayı uygun gördük.

“*Bağ Bozumu*” adlı hikâyede genç bir adamın olumsuzdan olumluya giden değişimine şahit oluruz. İsmi verilmeyen genç adam, ihtiyar bir çiftin bağında çalışmaktadır. Eşini ve çocuğunu köyünde bırakıp ekmek parası için gurbete çıkmıştır. Bir haftadır bu bağdadır ve bağ sahibi onu sürekli çalışırken izler. Bu dururundan huzursuz olan genç adam patronunun kendisine iyi davranması karşısında nasıl tepki göstereceğini, onun hakkında neler düşüneceğini şaşırır. Çünkü bir taraftan paraya çok ihtiyacı vardır ve zaman zaman onu öldürüp paralarını alıp kaçıp gitmeyi düşünür. Bir gece rüyasında aklından geçen düşünceyi görür. Kan ter içinde bağıarak uykudan uyanır. Bağ sahibi yanına gelip onu sakinleştirmeye çalışır. Ertesi gün çalışırken yaşlı adamın yine kendisini izlediğini görür ve sonunda dayanamaz “İşimi beğenmiyor musun?” (B.H.227) diye sorar. Yaşlı adam işini beğendiğini hatta onu gençlikteki haline benzettiğini söyler. Hayatını anlatmaya başlar. Tek oğlu Kurtuluş Savaşı’nda şehit olunca eşiyle yapayalnız kalmışlardır. Hasan’a ailesini sorar. Genç adam eşini ve üç aylık oğlunu geride bıraktığını söyleyince yaşlı adam ona bir teklifte bulunur. Bağına iyi bakmak ve kendileriyle ölünceye kadar ilgilenmek şartıyla, bütün mal varlığını Hasan’a bırakacaktır. Köye gidip eşini, çocuğunu getirmesini; hep beraber bir aile gibi yaşamalarını önerir. Günlerdir aklından geçen kötü düşüncelere karşın bağ sahibinden böyle bir iyi niyet gören Hasan, çok şaşırır. “Hasan olduğu yerde taş kesilmişti. Söylenenleri kavrayabilmek için bir zaman hareketsiz kaldı. Sonra kalkıp çapayı bıraktığı yere yürüdü. Birden bire çapayı kucaklayıp yere çöktü. Dizlerinin üstünde hıçkırı hıçkırı ağlamaya başladı” (B.H.230) Yaşadığı şaşkınlığın etkisiyle hasan artık eski hasan olmayacaktır.

Küçük insanın değişim – dönüşümü her zaman müspet yönde olmaz. Zaman zaman gerileme ya da iyiden kötüye gitme şeklinde de olabilir. “*Amatör Bir Futbolcu*” hikâyesinin kahramanı olan delikanlı bu duruma örnektir. Küçüklüğünde okuldan kaçıp mahallede futbol oynayan genç, hafta sonları da bin bir türlü hikâyeye stadyuma girip maç izler. Annesinin bütün gayretlerine rağmen okula gitmez. Bir gün mahallede top oynarken bir adam onu fark eder. “Bey Amca” adıyla verilen bu adam, kulüplere futbolcu bulan biridir. Çocuğun elinden tutar ve onun profesyonel olarak futbol oynamasını sağlar. Başlarda genci eleştiren etrafındakiler, onun bu işten para kazanmaya başladığını görünce şaşırırlar. Zamanla eve uğramayan çocuk bütün zamanını kulüpte, stadyumlarda geçirir. Attığı her gol karşılığında para kazandığı için

annesi artık her Pazar oğluna dua eder. Önceleri onun futbol oynamasına karşı çıkan yaşlı kadın, artık oğlunun en büyük destekçisidir. Bir süre sonra delikanlının şöhreti artar. Ancak bu durum onu değiştirir. “Yavaş yavaş şöhreti etrafa yayılan genç futbolcu artık bopstil giyinmeye başlamıştır. Sonra etrafında bir takım futbol meraklısı kadınlar zuhur etti. Ve başı bir takım dertlere girdi...”(T.K.66) Bunca şeye rağmen futbolcunun değişmeyen tek yönü kendisine yardım eden “Bey Amca’ya bağlılığıdır. Fakat bol para, yurt dışı maçları, şöhret sonunda bu sadakatini de yok eder. Üç yıl sonra bir kadın yüzünden kulübünü değiştirir. Ardından takım arkadaşlarının ve taraftarların tepkileri başlar. Eski takımına karşı oynayacağı bir maçtan önce genç futbolcu arkadaşıyla yumruk yumruğa kavga eder. Maça çıkmak istemese de taraftarların ısrarıyla çıkıp oynar. Fakat bu maçta sakatlanır. “Namussuzlar beni makasa aldılar. Artık benden hayır beklemeyin.” (T.K.70) Sözleri bundan sonra yaşayacağı zor günlerin habercisidir. Görüldüğü gibi delikanlı azimle, sadakatle, çalışmaya başladığı spor hayatında, iyi niyetini kaybedip ahlaken yozlaşmıştır.

“Köy hocalarına ithafen” yazılan “*Telli Kavak*”ta köylü Ömer’in, Ömer Ağa oluşuna şahit oluruz. Hikâyenin başında Akkuşların Recep, kızını gelin ederken onun için diktiği telli kavağı çeyiz yapar. Eski geleneğe uyan Recep kızı doğduğunda bir kavak fidanı dikmiş. O gelin olurken de bu kavağı kesip satarak onun parasıyla kızını evlendirmiştir. Ömer, Recep’in bu davranışından etkilenir ve kavak ağacı dikmeye karar verir. Ancak yirmi yıl beklemek ona zor gelir. Sonunda köy hocası ona beş yıl beklerse ağacın yine para edeceğini söyler. Bu fikri beğenen Ömer, köylünün alay etmesine rağmen elli tane kavak dikip büyötmeye başlar. Gerçekten de beş yıl bekledikten sonra ağaçları satınca eline yüklü bir para geçer. Artık o, köylünün her zaman yardım istediği “Ömer Ağa” olmuştur. Ömer, kendisine bu fikri veren öğretmene de kendince yardım etmek ister. “Yirmi lira maaşla sürter durursun. Kafanda bu kadar okul var. Gel sen şu hocalığı bırak. Benden çok zengin olursun” der (T.K.108) Ömer Ağa olmak onu şımartmış, tavırlarını, davranışlarını değiştirmiştir.

10- Hayvan ve Tabiat Sevgisi

Samim KOCAGÖZ’ ün hikâyelerinde işlediği temalardan biri küçük insanın hayvan ve tabiat sevgisidir. Özellikle kırsal kesimde yaşayan küçük insan için tabiat, başlıca geçim kaynağıdır ve hayatında önemli yer tutar.

“*Karıncalar*” hikâyesinin ilk paragrafından itibaren temasının tabiat olduğunu anlarız. “Kırlarda, Hermes’in oğlu Pan dolaşıyordu. Binlerce yıldan beri gelip gecen binlerce Temmuz aylarından biriydi. Zaten yüzyıllarca önce, imparator Tiberius’e ‘Büyük tanrı Pan öldü!’ diyenler, yalan söylemiştir. O, tanrısal Ege’nin mavi kıyılarında yeşil ormanlarında, bereketli topraklarında, kendisinden kaçıp durgun sularda saza dönen peri kızı Sirinkis’i hâlâ arar durur. Onun saz olan bedeninden yaptığı flütünü üflemekten yorulmaz. Bu gün de Pan, sevgili yurdumuzun çam ormanlarının dallarında, yapraklarında inleyen rüzgârdır.” (B.H.278) Ali Tosun tabiat tanrısı Pan ile birlikte tarlalardan geçip köy meydanına gelir. Çocukların orada toplanıp bir karınca yuvasını seyrettiklerini görür. Bir süre onlarla birlikte yuvayı seyredip hayvanların haline acır. Yol üstünde kurulan bu yuvanın bir gün ezileceğini anlamıştır. Ali Tosun kahveye gidip kapıya dikilir ve içeride oturan ağayı izlemeye başlar. Yaşlı adam işi bırakan çalışanların haklarını vermemiştir. Ali Tosun’la münakaşa edip kahveden çıkar. Kapıda duran jipine binip, karınca yuvasını çiğneyip gider. Ali Tosun çocuklarla birlikte karınca yuvasının ağzını açıp yuvayı düzenler. İşsiz kaldığı, morali bozuk olduğu halde hayvanlara karşı duyarsız kalamamıştır.

“*Serçeler*” hikâyesinin kahramanı olan yaşlı adam fundalıktaki serçeleri izlemektedir. Anlatıcı kahraman yanına gidince ona fundalığın tarihini anlatır. Eskiden burası bir bağdır. Sahibi olan Yunanlı ülkesine gidince devlet, bağı bir Türk’e verir. Adam bağı söküp yerine tütün eker. Bir süre sonra bırakıp gider. O zamandan beri buranın sahibi serçelerdir. Yaşlı adam onları seyredip kendi hayatından izler bulur. “Serçeler yavrularını yumurtadan çıktıktan birkaç hafta sonra uçururlar. İnsanlar yavrularını, yirmi otuz yılda uçur. Ben de iki oğlum, bir kızımı uçurdum gitti. Dünyam değişti benim; her gün dinlenmek için şuraya oturduğumda düşünürüm: İş güc sahibi olan oğullarımdan, evli kızımdan ummam ya, bakarsın günün birinde şu Yorgi’nin bağına bakmaya gelen bir torun da bizim şu zeytinliğe bakmaya gelir. Yazık olur ağaçlara yoksa. Hepsini keserler...” (G.S.89) Yaşlı adamın en büyük korkularından biri, yakın zamanda gelip orayı satın almak isteyen banka yetkililerinin niyetidir. Orada bir dinlenme kampı yapacaklarını söyleyen yetkililer ne kadar para isterse vermeye hazırdılar. Yaşlı adam gibi tabiat güzelliği düşünmezler.

“*Kargalar*” hikâyesinde uçamayan bir karga yavrusunun bütün mahalleyi nasıl uğraştırdığı anlatılır. Selman Bey bir sabah gürültüyle uyanır. Bahçedeki kümesin üstüne büyük bir karganın inip çıktığını görür. Yavru karga uçamadığı için annesi yanından ayrılmamaktadır. Üstelik bir zaman sonra diğer kargalarda gelip bahçeyi istila

eder. Selman Bey yavru kargayı kümesin üstünden indirmek isteyince kargaların saldırısına uğrar. Gürültüden rahatsız olan mahalleli bu soruna bir çözüm bulması için Selman Bey’i sıkıştırmaya başlar. Ne yaparlarsa yapsınlar meseleyi halledemezler ve tam üç gün, bu karga istilasına katlanırlar. En sonunda yavru karga uçmayı başarır ve bütün kargalar çekip gider. Mahalledeki çocuklar kargaları sapanla kovalamak istediğinde Selman Bey onlara izin vermemiştir. Çünkü hayvan sever bir insan olarak tabiatın dengesinin bozulmasını istemez.

“*Kart Postala Geçen Ağaç*”ta yaşlı bir adamın dedesinden kalan ağaca duyduğu sevgiyi görürüz. Bütün ailenin yetiştirip büyüttüğü ağaç artık yaşlı adamdan oğluna kalacaktır. Üstünde beliren mor salkımlar ağacı daha da güzelleştirir. Bir bahar günü yaşlı adamın çitlembik ağacının fotoğraflarını çekmek için birkaç adam gelir. Ağacın fotoğraflarını kartpostal yapacaklardır. Niyazi Efendi’nin gayretiyle ağaç kartpostalları süslenir. Yaşlı adamın bununla övünmesi tabiat sevgisinin büyüklüğünü kanıtlar.

“*Koca Tülü*” hikâyesindeki Savran Mustafa Ali’nin başlıca geçim kaynağı olan develerine gözü gibi bakmaktadır develeri onun kazanç kapısından öte evlat gibidir. Özellikle incili çavuş adını verdiği devesi onun için çok önemlidir. Incili çavuşun gözünün içine bakar, ne istediğini şıp diye anlardı. İhtiyarlamıştı, gücü azalmıştı eski Savranın. Şu koca deve damının içinde otuzdan fazla deve beslerdi bir zamanlar. Ama Incili Çavuş’tan ve Maya’sından vazgeçemezdi...” (B.H.361) Incili Çavuş yıllardır bütün deve güreşlerinde birinci olmuştur. O günlerde Incili Çavuş yeni bir güreşe katılacaktır. İlçeyi giderler. Bütün develer gibi gezdirilip tanıtılan Incili Çavuş ertesi gün güreşe katılır. Güreş esnasında ayakları kırılıp karnına saplanır. Güreşi kazanır ama aldığı yarayla bir daha iflah olmayacaktır. Savran Mustafa Ali, onun acı çekmesine dayanamaz. Yaşlı gözlerle uzaklaşıp Incili Çavuşu bir kasaba teslim eder.

“*Sarı Korsan*” adlı hikâyede hayvan sevgisinin yanında haksızlığa başkaldırı da vardır. Kasabanın bütün kedilerine kök söktüren Sarı Korsan herkes tarafından çok sevilir. Fakat Ali Cafer, onun diğer kedilere eziyet etmesine çok bozulmaktadır. Sonunda ortaya çıkan başka bir kedi, Sarı korsana haddini bildirir.

11-Ekonomik Sıkıntılar

Küçük insanın belirgin özelliklerinden biri de dar gelirli olmasıdır. Kenar mahallelerde, köylerde yaşayan küçük insan, hayatını idame ettirmekle büyük zorluk çeker. Kocagöz’ün “*Firavun*”, “*Kıyıda*”, “*Azrail’e Övgü*” gibi hikâyelerinin dışında kalan hikâyelerinin ana kahramanlarının ekonomik sıkıntıları olan insanlardır. Burada

ele aldığımız hikâyeler ise doğrudan doğruya ekonomik sıkıntıları işleyen ve bunun küçük insanı nasıl etkilediğini anlatan hikâyelerdir.

“*Bir Garip Kişi*”nin ana kahramanı olan yaşlı adam anlatıcı olan yazarı ziyaret eder. Kendini kibarca tanıttıktan sonra sebep-i ziyaretini anlatır. Yetmiş beş yaşındaki bu emekli adam, hayatının son devrelerini torununa adamıştır. Onun hayallerini gerçekleştirmek ve çocuğu okutmak için sınırlı imkânlarını seferber etmiştir. İki oğlunu İstiklal Savaşı’nda şehit veren adamın kızı da intihar edince ailesinden sadece bu küçük çocuk kalmıştır. Zorlu hayatını altı tane defterden oluşan iki yüz sayfaya yazmıştır. Bu defterleri onun için çok değerlidir.”Bu defterlerde yazılı vakaları sadece benim gibi bir tek garip kişinin hayat macerası telakki etmemenizi rica edeceğim. Bu fani dünya bir garipler diyarındır... (BH. 150) sözleri, kendisini onun gibi yaşayan insanların örneği olarak kabul ettiğini gösterir. Yaşlı adam bir süre önce torununun defterinde, almak istediği bazı şeylerin listesini görür. Buradaki kitapları alabilecek güce sahiptir fakat bisiklet alması mümkün değildir. Çocuğun içinde uhde kalacak şeylerin ileride kişiliğini etkilemesinden korkar. Çünkü ona göre kendisi bu yüzden içe dönük bir insan olmuştur. “Beni bütün gençliğim boyunca kıran dökten, sonra da pısrık bir adam olmama vesile olan, hep küçük heveslerimdir. Hiçbirini gerçekleştiremedim. Hayat mücadelesinde bütün cesaretimi kıran gerçekleşmesine olanak bulamadığım arzularımdır. Torunumun kırılmasını, ümitsizliklere düşmesini istemiyorum. Babası gibi, benim gibi ...”(BH.152) sözleriyle durumunu özetler. Yaşlı adam eğer kabul ederse yazar Ömer Şefik’e defterini bir ücret karşılığında verip bisikleti almak niyetindedir. Adama haline acıyan yazar, ondan defterini satın alır.

“*İnce Hastalık*” küçük bir köyde yaşayan Süleyman’ın hasta kızını doktora götürmesiyle başlar. Kasabada pazarın kurulduğu gün, pazarda satacaklarını da yanına alan adam, önce dispansere gider. Rica minnet ön sıralara geçer. Muayeneye girdiklerinde doktor kızına verem teşhisi koyar. Reçeteyi yazdıktan sonra çıkarlarken de baba-kızı durdurur. Süleyman’a sepetindeki yağı yumurtayı satmayıp kızına yedirmesini söyler. Fakat bu, adam için karşılaşması zor bir tedavidir. Kafası karışır bir halde odadan çıkar. “Süleyman, karışan aklından bir türlü cevap alamıyordu, iki yumurtadan eder... Toktur bir de kaymak dedi. Günde ellişer dirhemden eder efendi cazıma şöyleyim... Ne de olsa toktur Yavuz adam vesselam ...”(BH.58) Yaşlı adam kızına günde iki yumurta, elli dirhem kaymak yedirmekte bile zorlanacaktır.

“*Kuru Fasulye*” hikâyesinde küçük insanın yaşadığı ekonomik sıkıntılar çok çarpıcı bir şekilde anlatır. Kâhya ve adamları tarladan çalınan fasulyelerin peşindedir.

Bütün ormanı aradıkları halde bulamamışlardır. Bu sefer kâhya ile birlikte aramaya çıkarlar. Bir kilometre kadar ötede ince duman görüp o yöne atlarını sürerler. Kâhya hırsızları bulduğu için mutludur. Fakat anlatılan manzara içler acısıdır. Burası suların, zamanında oydukları bir kovuktur. Şimdi sular çekildiğinden rahatça kullanılabilir bir ev olmuştur. Ateş kovuğun önünde yanar. Üzerine siyahlaşmış bir yarım gaz tenekesi konmuştur. “Kâhyanın burnuna sade suda kaynayan kuru fasulye kokusu çarptı. Ateşin karşısında irili ufaklı üç çocuk, ellerinde birer kaşıkla bekliyorlardı...”(BH.44) Anne, kâhya ve adamlarını görünce olacakları anlar ve ağlamaya başlar. Kâhya fasulyeleri çalan adama hakaret edip fasulye demetlerini aldırır. Kaynayan fasulye tenekesine bit tekme atar. Kâhya ve adamları uzaklaştıktan sonra anne ve çocuklar toprağa saçılan fasulyeleri toplamaya başlarlar.

Samim KOCAGÖZ küçük insanın ekonomik sıkıntılarını anlatırken zaman zaman mizahî bir üslup kullanmıştır.”*Terlik*” hikâyesinin kahramanı olan Ziver Efendi, üç kuruşluk bir pazarlık için nezarethanelere düşer. Yeğeni avukat Hakan gelinceye kadar ifade vermeyen yaşlı adamın nezarete düşme öyküsü, trajikomik bir olaydır. Önceki akşam eşiyle beraber komşularına ev gezmesine giden adama dönüşte eşi Naciye Hanım çok kızar. Ziver Efendi’nin terlikleri çok eskidir ve Naciye Hanım’a göre komşularına mahcup olmuşlardır. Ertesi sabah eşi, Ziver Bey’i terlik alması için çarşıya yollar. Yaşlı adam terlik fiyatlarını duyunca çok şaşırır. Bir esnaf tartışmaya başlar. Esnaf bu zamları kendilerinin suçu olmadığını, hükümetin suçu olduğunu söylese de Ziver Bey’i ikna edemez. “Asıl kabahat sizde, hükümeti karıştırma, herşeyi bahane edip zamları siz esnaf yapıyorsunuz. Hükümetin ağzından terliğe de zam var diye bir laf duymadım. Hiçbir gazetede yok böyle bir laf...” (GS.147) diyen Ziver Bey’e, esnaf “Hükümete laf eden kim, sen karıştırıyorsun hükümet lafını “ (BH.151) cevabını verir. Etraflarında toplananlar, meselenin başını bilmedikleri için Ziver Bey’in hükümet aleyhinde konuştuğunu sanırlar. Hatta terlikçiye de hakaret ettiğini söylemeye başlarlar. Kalabalık büyüyüp gürültü artınca, Ziver Bey’i zorla karakola götürürler. Bunları avukatına anlattıktan sonra avukatı gülmeye başlar. Nezarethanedeki yaşlı adamı çıkarıp komşusu olan emniyet müdürünün yanına götürürler.

“*Alandaki Delikanlı*” kitabının “*Küçük Hikâyeler*” bölümündeki “*Emekli*” hikâyesi, ekonomik sıkıntılar yüzünden pazardan alışveriş yapmayan, sadece elinde boş bir fileyle dolaşan emekli adamın halini anlatır.

12- Ruhsal Problemler

Samim KOCAGÖZ, hikâyelerinde toplumun her kesiminden insanlara yer vermiştir. Bunlar arasında, insanların dışlandığı, fakat yazarın merhamet duyduğu, ruhsal problemleri olan insanlarda vardır.

“*Açık Oturum*” hikâyesinin kahramanı uzun boylu, dinç yapılı mavi gözlü orta yaşlı bir adamdır. Anlatıcı kahramanın evinin önünden sık sık geçen bu adam, bahçe çitlerinin parmaklıklarını sayar. Her gün bıkmadan, usanmadan tekrar edilen bu sayma işlemi anlatıcının dikkatini çeker. Bir gün anlatıcı cesaretini toplayıp adamı takip etmeye başlar. Deniz kıyısına vardıklarında adam dönüp “İspanak beş yüz kuruş, beş yüz kuruş anladınız mı? der. **(B.H.293)** Buna bir mana veremese de anlatıcı, adama bazı sorular sorar. Fakat adam sadece ıspanak konusunda konuşup durur. Bu sırada gökyüzünden geçen iki uçak dikkatlerini dağıtır. Anlatıcı bunlara bakınca, adam kendisinden beklenmeyecek bir edayla “Uygar kişi, başını kaldırıp gökyüzündeki uçağa bakmaz. Günümüzün önemli sorunu ıspanak sorunudur.” **(B.H.294)** der.

“*İnsan*” adlı hikâyede karşımıza çıkan adam çevresindekilerin alay konusudur. İnsanlar ona para vererek şarkı söyletirler. O da sesini güzel zanneder. Fakat sesinin kötü olduğundan ve etrafındakilerin onunla alay ettiklerinden haberi yoktur. Dinleyiciler “Zavallı deli... Bu sesle Şarkı söylüyorum zannediyor...” **(T.K.99)** derken o, “Ne yaparsın ağabey. Şu sesim sayesinde dilencilikten kurtuldum...” **(T.K.99)** der.

“*Kafadan Sakat*”ta gördüğümüz Yunus Efendi, mahallenin kara kedisiyle mücadele halindedir. Bu kedinin mahalleliyle arasına girdiğini düşünen Yunus Efendi, sonunda kediyi öldürür. Aslında onun temel sorunu yaşadığı çevreye uyum sağlayamamasıdır. Yıllar boyu gurbette çalışan Yunus Efendi, mahallesine döndükten sonra hayatı alt üst olur. Evi yıkılır, bahçesini elinden alırlar, mahkemeler ona hakkını vermez. İlk zamanlar kahvede iyi bir arkadaşı çevresi vardır. Herkes onun anlattığı hikâyeleri dinler. O zamanlar Yunus Efendi başkalarına çay ısmarlayacak durumdadır. Sonraları çevresindekiler ona çay ısmarlar. Fakat artık Yunus Efendinin hikâyeleri biter ve tekrar etmeye başlar. Yavaş yavaş herkes ondan yüz çevirir. Zamanla kendisine “Kafadan Sakat Yunus Efendi” demeye başlarlar. Ona göre bunu sebebi, o menhus kara kedidir. Üstelik hayvan, kendisiyle alay eder gibi kebabçıdan sürekli karnını doyurur. Fakat Yunus Efendi’ye kebabçı hiçbir şey vermez. Öfkesine hâkim olamayan Yunus Efendi, bağıra çağıra ortalarda dolaşır. Sonunda kediyi bir kireç kuyusunun yanında

eşelenirken görür. Arkasından yaklaşır ve bir tekmeyle hayvanı kireç kuyusuna fırlatır. Ancak sonra çok pişman olur. Kendisini affetmesi için bağıra bağıra Allah’a yalvarır.

“**Telgraf**” adlı hikâyede sevdiğinden mektup bekleyen bir genç kız anlatılmıştır. Bir akşam sabaha kadarki rüyaları anlatılan kızın, sabah ailesine söyledikleri ilginçtir. Gece bir telgraf geldiğini, beklenen kişinin yakında geleceği haberini verdiğini söyler. Üstelik kendi zihninden uydurduğu bu mutlu habere en çok kendisi inanır. “O gün akşama, işten çıkana değin, otobüsler, caddeler, koca iş yeri, Tütün mağazası Genç kız’a dar geldi. Her şey dünya artık çevresinde dönüyordu. Herkes onu kutluyor herkes birbirini kutluyordu. Birde telgrafi herkese gösterebilseydi. Nasıl da telaşla evden çıkarken unutmuştur. Yanına almayı? İş bitince eve koşacaktı. Telgraf muhakkak yatağının başucunda duruyordu.” (G.S.21)

13- Aile İçi Çatışmalar

Samim KOCAGÖZ küçük insanın aile içi sorunlarına bazı hikâyelerinde yer vermiştir. Bu hikâyelerinde kuşak farklılığından doğan, aile X çocuk çatışmasına, karı X koca çatışmasına değinir.

“*Tarladaki Kız*”ın kahramanı olan genç kız babasına ve onun nazarında tüm erkeklere tepkilidir. Çünkü bütün köyde kadınlar çalışır, erkekler kahvede oturur. Hatice buna çok kızar ama hiçbir şey yapamaz. Üstelik bahçelerinde kedilerde de benzeri bir durum gözlemler. Erkek kedi, dişi kediden çalıp götürdüğü yavrularını götürür yer. Hatice onları, köylerindeki erkeklere benzetir. Hiçbir şey yapmadan miskin miskin gezinen, kendini yormayan bu mahlûklar üstelik bir de yavrularına zarar verirler. Ana-kız yanlarına küçük Mehmet’i de alıp o sabah yola çıkarlar. Kahvenin önünden geçerken Hatice tepkisini gösterir:

- Az sonra babamda gelir kaykılır.
- O nahal laf kız?
- Bizimle yine bostan çapasına gelmiyor?
- Kız buban Osmanlı adamı çifti var, çubuğu var. Evi var, damı var... Sonracığıma yirmi beş dönüm tarlası var.
- Biz olmasak bu malını kim işletecek
- Ortalıkta aç çıplak ırgattan çok ne var.
- Biz ırgatmayız
- Tüh, utanmaz, irezil kız, bubanın malı bizim malımız demek değil mi? (B.H.325)

Hatice'nin babasına kızmasının sebeplerinden biri de babasının onu sevdiği İsmail'e vermemesidir. İşi yokuşa sürmek için çok fazla başlık parası ister. Bunu öğrenen annesi, Hatice'ye hak verir. Tarlada çalıştıkları gün içinde geçen zamanda Hatice babasıyla hiç konuşmaz. Onun tarlaya geç gelişini, oğlunu alıp kahveye götürmesini, bütün davranışlarını eleştirir. Akşam eve gittiklerinde, bahçedeki kedinin bir yavruyu ağzında götürdüğünü görür. Arkasından yaklaşıp odunla vurur. Bir taraftan da yaptığı şeyden vicdan azabı çeker. Hatice'nin davranış aslında sadece kendi babasına tepki değildir. Sosyal yapıda kadına yüklenen fazla sorumluluk ve yapılan haksızlığadır.

“*Gök boncuk*”ta Memiş'le eşi Fatma'nın mücadelesini görürüz. Kadın yirmi yıllık kocasının kendisinin üstüne kuma getirmesine razı olmaz. Kasabaya gidip dava vekili Abdullah Efendi'nin evine sığınır. Burada da rahat değildir. Fakat babasından kalan incir bahçesini satabilmek için beklemek zorundadır ve gidebileceği yer yoktur. Memiş haftada iki üç kez Abdullah Efendi'nin evine gelip Fatma'ya yalvarır. En sonunda kumayı kovduğunu söyler. Fatma bu söze inanır. Ertesi gün Memişle beraber köye döner. Ama kumasını evde bulur. Memiş kadının kendi kendine geldiğini söylese de Fatma inanmaz. Kasabaya dönmek ister, yapamaz. Memiş Fatma'nın babasından kalan incir bahçesinin yarısını satmak isteyince aralarında tartışma çıkar ve Memiş Fatma'yı döver. Bu dayağın ardından Fatma bir daha toparlanamaz. Yataktan bile kalkamaz. Muhtar Fatma'yı kasabaya götürmesini tedavi ettirmesini söylese de Memiş buna razı olmaz. Muhtar, iki eşi olduğu için onu şikâyet edeceğini söyleyince Memiş ikna olur. İkinci eş, Fatma'yı hazırlar. Kadın yola çıkarken: “On altı yaşında evlendim bu boncukları evlenirken anam bana uğurdur diye vermiştir. Hakikaten uğurlu geldi emine yirmi yıl Memiş'le iyi geçindim. Bak kenarına dikilmiş karaca otu da var, al sende saçlarına tak hakkını helal et” (T.K.18) der. Sonunda kumayı da kabullenmiştir. Memiş'in yaptıklarını da. Başlangıçta ona dirense bile bu çatışma Memiş'in lehine suçlanmıştır.

“*İncir Yaprakrı*”nda Durmuş Ali ve oğlunun çatışmasına şahit oluruz. Pamuk tarlasıyla uğraşıp çok yorulan Durmuş Ali'ye oğlu Recep yardım etmez. Her fırsatta tarladan kaçır. Babasının aldığı mobiletle gezmek dışında başka bir işi yapmaz. Üstelik babası mobilet yüzünden bir sürü taksit ödemek zorunda kalmıştır. Köyün gençlerinde motosiklet tutkusu varken orta yaşlılar da incir ağaçlarını söküp traktör almaya kalkışır. Borçların altından kalkamazlar. Durmuş Ali bunları düşündükçe onlara çok acır. Akşam saati olduğu halde Recep hâlâ gelmemiştir. Annesi pirinç ısmarladığını ve Recep'in onu da getirmediğini söyleyerek babasına şikâyet eder. Oğlunun bu kadar geç

kalmayacağını bilen babası, kaza yapmış olması ihtimalini düşünüp korkmaya başlar. Bir süre sonra Recep mobiletini çeke çeke gelir. Yolda motor bozulmuştur. Bir süre sonra Recep'in arkadaşları da gelir. Hep beraber motoru tamir etmeye koyulurlar. Oğlunun motorla gezmesine de karşı çıkan baba, bunları gördükçe biraz daha öfkelenir. “Şu veletlere bak”(B.27) diye sürekli söylenir.

“*Kale Ardındaki Delikanlı*”da futbolcu olma hayalleri yüzünden babasıyla çatışma halinde olan bir genç vardır. Okula gitmeyip bütün gününü amatör takımların maçlarını izleyerek geçiren bu delikanlı kendince bir işte bulmuştur. Kale arkasına giden topları toplayıp günde on lira kazanır ve bu onu mutlu eder. Fakat akşam eve döndüğünde babası kapıda karşılar: “Yeter artık bu rezillik! Ne zaman dek top ardında koşacaksın! On altı yaşına geldin, hâlâ ortaokulun ikinci sınıfından öteye geçemedin. Bu yıl kovulacaksın okuldan” (A.D.130) diye bağırmaya başlar. Akşam da aynı tartışma devam eder. Anne top oynamayla eline hiçbir şey geçmeyeceğini söyleyip, oğluna bu işten vazgeçmesi için yalvarır. Fakat deli kanlı odasına gidip kapıyı çarpar ve ailesiyle bütün iletişimini koparır.

Kuşak çatışmasının aile içi kavgalara sebep oluşunun en belirgin olduğu hikâyelerden biri “*Savran'ın Oğlu*”dur. Yılın altı ayı kahvehane işleten Savran, kışın kahvesini kapatıp develerini dama çekip evinden dışarı çıkmaz. Çok iyi bir Savran'dır ve çevrede, onun yetiştirdiği develerle yarışabilecek kimse yoktur. Ancak tek derdi bir türlü ona benzemeyen oğludur. Salih kasabadaki bir şoförle anlaşmış yanında muavin olur. Şoförlüğü öğrenince babasından develerini satıp otomobil almasını ister. Bunu duyan Savran çılgına döner. Oğlunun üstüne yürür ama araya girenler de onun öfkesinden nasibini alır. Yaşlı adam, Salih'i evden kovar. Mahallenin ileri gelenleri aracı olup baba oğlu güç bela barıştırlar. Sonunda Savran ikna olur ve iki deve satıp taksitle bir kamyon alır. Salih ilk yıl büyük paralar kazanır. Babasına yardım bile eder. Savran artık oğluyla tartışmaya girmez. Bir gün Salih yanında bir genç kızla çıka gelir. Savran bu sefer oğlunun kız kaçırmasına bozulur. Çünkü ona göre bu işin bile bir adabı vardır. “Kızı kucağına atın terkisine alıp dörtnala kapıp koyuvermedikten sonra neye yarar” (T.K.77) der. Savran ve oğlu Salih arasında sorunun temelinde kuşak çatışması vardır.

Aile içi çatışmaların en çarpıcı şekilde anlatıldığı hikâyelerden biri, “*Kentin Kıyısında*” dır. Doktor Ali Rıza Bey'in, evine temizliğe gelen Fatma, kocasıyla sorunları olan bir kadındır. Yaşadıkları genç kadını öyle bunaltmıştır ki kendi kendine konuşmaya hatta karşısında biri varmış gibi kavgaya başlamıştır. Ali Rıza Bey ve

Seniha Hanım maddî destek olsalar da genç kadına yardım edememektedir. Dört çocuğu, kaynanası ve hayırsız kocası Fatma'yı sürekli sıkıntıya sokar. Üç kız çocuğunu hiçe sayan ve onlardan Fatma'nın kazandığı parayı esirgeyen Ahmet, sadece oğluyla ilgilenir. Kazandığı paraları ağabeyinin inşaatına verir. Sürekli eve yeni bir şeyler alır fakat taksitlerini Fatma'ya ödetir. Her gece içtiği şarabın parasını da Fatma'dan alır. Genç kadın bu kadar yükün altında ezilirken ruh sağlığını da kaybetmeye başlamıştır. Çevresindekilerin hayatlarına bakan Fatma, isyan etmektedir. Mahallelerindeki komşuları içinde Yugoslav göçmenleri, Güneydoğu göçmenleri vardır. Yugoslav göçmenleri kadınlı erkekli çalışkan, çocuklarını okutan, hayata bağlı, neşeli bir topluluktur. Güneydoğu'dan gelenler kadınları çalıştırmazlar. Fakat Ahmet ve Fatma'nın hemşerileri bunlardan farklıdır. "Eskişehir'in köylüğünden olanlarsa bunların ikisi arası işler görürdü. Erkekleri Bey'di. Bankalarda kapıcılık hademelik ederler, içlerinden fırsatçıları bakkallıktan işportacılığa dek işlerini yürütürler, karılarını da kentin ortasındaki büyük, zengin evlere gündelikçiliğe yollarlardı..." (A.D.169) Çalışmakta gözü olmayan Ahmet, Fatma'nın daha iyi işlerde çalışmasını da engel olur. Fabrikaya işçi olarak girmek isteyen, Almanya'ya gitmek isteyen Fatma'nın karşısına Ahmet ve ağabeyi Hasan dikilir. Fatma inat ettiği zamanda ikisinden de dayak yer. Fatma bir akşam iş dönüşü evlerinin çatısında anten görünce kocasının yine bildiğini okuduğunu anlar. Komşusu göçmen Hüseyin Kalfa ona neden eve girmediğini sorunca konuşmaya başlar. Fatma'yı teselli etmeye çalışsa da başarılı olamaz. O gece evde kıyamet kopar. Hasan ve Ahmet yine Fatma'yı döverler. Bu seferki dayağın şiddeti Fatma'yı hastanelik eder. Kadın günlerce hastanede yatar. Doktor Ali Rıza Bey onunla ilgilenir. Fatma kendine gelince polisler ifadesini alır. Ancak Fatma, Hasan ve Ahmet'ten davacı olmaz. Niyeti Ahmet'ten bir an önce ayrılmaktır. Hastaneden çıkınca Ali Rıza Bey'in evinde kalmaya başlar. Bir süre sonra toparlanır. Mahalleden komşusu Hüseyin Kalfa'ya gidip ona da bir fabrikada iş bulmasını ister. Hüseyin Kalfa çok önceden fabrikayla konuşmuş Fatma'ya bir iş ayarlamıştır. Üstelik Doktor Ali Rıza Bey de muhtarla ve Hüseyin Kalfa ile önceden görüşüp onlardan Fatma'ya sahip çıkılmalarını istemiştir. Kendisi de mahallede küçük bir odada, haftada bir gün sigortasız hastalara bakacaktır. Hasan ve Ahmet'le konuşan muhtar, artık Fatma'dan uzak durmalarını istemiştir. Fakat Fatma'ya köyde elli dönüm tarla miras kaldığı için, onlar bu tarlayı almadan genç kadının peşini bırakmak niyetinde değildirler. Fatma ise bu kez karardır. Toprakların parasıyla ev alıp bir işe girip çocuklarıyla beraber yaşayacaktır. Ertesi sabah Hüseyin Kalfa'nın kızlarıyla birlikte fabrikaya gider. Mahkeme gününe kadar, on beş

gün çalışır. İlk celsede bir sonuca varılamaz. Çocukları sürekli Fatma'ya yalvarıp eve dönmesini istemektedir. Genç kadın bunları Ahmet'in öğrettiğini bilir. Bir gün Ahmet de yolunu kesip bu işten vazgeçmesini ister. Kadın ona gereken cevabı verir. Ancak Ahmet ve Hasan peşini bırakmadıkça sınırları yine bozulmaya başlar. Mahkemenin bitmesine bir hafta kala bir iş çıkışı Ahmet yine Fatma'nın yolunu keser ve onu bıçaklar. Hafif bir yara almasına rağmen Fatma aklını kaybeder. Bu sefer Ali Rıza Bey ve eşi onu evlerine değil hastaneye götürürler. On iki bölümden oluşan "*Kentin Kıyısında*" hikâyeden çok kısa bir romana benzer. Samim KOCAGÖZ bu hikâyeyle varoşlarda yaşayan kadınların çektiği sıkıntıları çarpıcı bir şekilde anlatmıştır. Yazarın hikâyeyi oldukça detaylı anlatması gerçeklik uyandırdığından eserin inandırıcılığını da artırır.

"*Alandaki Delikanlı*" kitabında bulunan küçük hikâyelerden olan "Devlet Düşküni", "Pazar Keyfi" ve "Dümen" de aile içi çatışmalara örnek verilecek hikâyelerdir.

"*Devlet Düşküni*"nde işten eve gelen genç adam, annesinin babasına şikâyetlerini duyar. Yukarı odasına çıkınca eşinin ağladığını görür ve yine aralarında bir tartışma çıktığını anlar. Bir an önce bir ev bulup taşınmak gerektiğini anlar.

"*Pazar Keyfi*" bir mahkeme salonunda yaşananları kısaca anlatır. Bir Pazar günü akşamüstü, eve sarhoş gelen adam karısını göremeyince öfkelenir. Birkaç saat sonra gelen kadına nerde olduğunu sorar. Komşuya gittiğini söyleyen kadına "Biz burada eşekbaşı mıyız?" deyince, kadın "Eşekbaşısın" (*A.D. 85*) karşılığını verir. Adam hâkime satırı eline aldığı ve gerisini hatırlamadığını söyler.

"*Dümen*" bir fırtına da yaşanan anların hikâyesidir. Fırtınaya yakalanan adam arkadaşlarına eşinin fabrikayı satıp parasıyla geçinmesini vasiyet eder. Çünkü kadının fabrikayı batıracağından emindir ve ölmek üzereyken bile ona güvenmez.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Samim KOCAGÖZ, küçük insanı anlatan hikâyelerinde birçok temaya değinmiştir. Hikâyelerinin dikkat çekici yönü, yazarın özellikle olumsuz konularda meseleyi sebep-sonuç ilişkisi içinde vermesidir. Kocagöz, sorunların temelinde yatan nedenlere dikkat çekerek; okuyucuyu bu konuda düşündürmeye çalışmıştır.

D) ÇOCUK VE ÇOCUKLUK

Samim KOCAGÖZ'ün hikâyelerinin ana temalarından biri de “çocuk”tur. Yazar, kimi zaman kendi çocukluğundan izler taşıyan, kimi zaman çevresinde gördüğü çocukların hayatlarından kesitler sunan hikâyeler yazar. “*Zarakanat*” adlı hikâye kitabında da çocuklar için yazdığı uzun bir hikâye olan “*Zarakanat ve Arkadaşları*”nı görürüz.

Bu başlık altında Samim KOCAGÖZ'ün çocuk temalı hikâyelerini inceledik. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi yazar, çocuk temasını farklı şekillerde ele almıştır. Bu sebeple çocuk temasını şöyle alt başlıklara ayırdık: Çocukluk Anılarını Anlatan hikâyeler, Çocukları Anlatan Hikâyeler, Çocuklar İçin Yazılan Hikâyeler.

1-Çocukluk Anılarını Anlatan Hikâyeler

Kocagöz, bazı hikâyelerini yazarken çocukluk anılarından yola çıkmıştır. Bu hikâyelerin ilki “*Alandaki Delikanlı*” kitabında yer alan “*Boz Üveyik*”tir. “Babamın Anısına” ithafıyla başlayan hikâye “Ava Hazırlık” ve “Üveyik’in Ardından” isimlerini taşıyan iki bölümden oluşur. Birinci bölümde ana kahraman olan çocuk, tüfeğini hazırlayan babasını izlemektedir. Odadaki 3. kişi olan anne, babaya oğlunu da kendisine benzeteceği için sitem eder. Baba, bu siteme gülerek ve durumdan memnum olduğunu belirterek cevap verir. Uyku saati geldiğinde çocuk düşüncelere dalar : “Bir sabah oluverse diyordum. Bu yaşıma değin bir serçe bile vurmamıştım. Oysa okul çıkışlarında, yanıklıklarda Kurtuluş Savaşı’nda ilçemizin yanan mahalleri arkadaşlarla elde sapan az mı serçelerin, ibibiklerin arasından koşmuştum. Bahçemizdeki ağaçların altında az mı pusuya yatmıştım. Annem camları kıracağım diye kızardı. Kırmışlığında vardır ya!” (A.D.25) Birkaç saat sonra da oda kapısı açılır. Babası gelip çocukları kontrol eder. “Üveyikin Ardından” ismini taşıyan ikinci bölümde çocuk ve babasının öğleden sonra yola çıktıklarını görürüz. Baba, üveyik avı için en uygun saatin akşamüstü olduğunu düşünmektedir. Baba-oğul tam teçhizat yanlarında ortaklıları olduğu halde yola çıkarlar. Saat gelince avlanma başlar. Çocuk dikkatle babasını izlemektedir. Babasının vurduğu bir kuşa köpekten önce yetişir. Can çekişen kuşu görünce çocuk çok üzülür. Kuşu babasının yanına götürdüğünde ağlamaya başlar. “Bu soruya karşılık verecek yerde hüngür hüngür ağlamaya başladım. Babam hep

gülmüşüyordu. Belinden fişekliğinden avcı bıçağını çıkardı. Boz üveyikin başını tuttuğu zaman kesmek için ben korkuyla arkamı dönmüştüm. Sonra babamın öfkeli ama öfkesini belli etmemeye çalışan bir sesle konuştuğunu duydum. ‘Her avcı avını kendisi keser. Sen avcı olamazsın. Ver bakalım o tüfeği bana’...”(A.D.30) Hayvanları çok seven çocuk, bir kuşun ölümüne şahit olmanın üzüntüsüyle sürekli ağlar. Kocagöz, bu hikâyeyle çocuğun iç dünyasını ruhsal çözümlemeye başvurarak anlatmıştır.

“*Beyaz Güvercin*” adlı hikâyeye de benzer bir olayı anlatmaktadır. Bu hikâyede gözlemci, anlatıcı kullanılmakla beraber, Kocagöz’ün çocukluğundan aklında kalan anılarını hikâyeleştirdiği görülmektedir. Hikâyenin ana kahramanı olan çocuk, sık sık evden kaçıp, köyün dışındaki kayalıklara gider ve burada güvercinleri kovalar. Güvercinlerde adeta çocuğun oyunlarına karşılık vermektedir: “Sonra hemen kayanın dibine yatıp gizlendi. Şeytan gözlerini karşıya dikti. Karşı kayanın kovuklarında kırpışan kanatlar gördü. Güvercinler başlarını uzatıp iki yakalarına bakındılar. Önce canları sıkıldı güvercinlerin. Sabah sabah rahatlarını bozup çocukla oynamak istemediler. Bir sağ, bir de sol gözleriyle bakıp bakıp çocuğu aradılar...” (B.H.236) Çocuk bu oyunları ancak Pazar günleri, babası evden gidince oynayabilmektedir. Annesi onun evden kaçmasına göz yummaktadır. Fakat bir gün bu oyun esnasında babası çıkagelir. Çocuk onun öfkesinden korksa da, genç adam bu durumu gülerек karşılar. Yarın sabah birlikte oraya geleceklerini vaat eder. Ertesi gün baba-oğul ellerinde tüfeklerle yola çıkarlar. Ama çocuk huzursuzdur. Çünkü o kuşları avlamayı değil onlarla oynamayı istemektedir. Kayalığa varınca alçak sesle onları uyarır. “Gidin buradan. Kaçın! Kaçın!” (B.H.238) Ama çocuğa alışık olan güvercinler, ondan kaçmaz. Havalandıkları sırada baba ateş eder ve çocuğun en sevdiği olan beyaz güvercini vurur. Güvercin denize düşer. Baba oğluna “İyi iş başardım” dese de çocuk çok üzülür. Ağlaya ağlaya kaçıp gider. Buradaki çocukta tıpkı “*Boz Üveyik*” hikâyesinde olduğu gibi yüreği hayvan sevgisiyle dolu bir çocuktur. Yazar av merakının çocukların psikolojisini nasıl olumsuz etkilediğine dikkat çekmektedir.

Türk Hikâyeciliği’nde çocukluk anılarından yararlanma yazarlar arasında yaygın bir tavidir. Pek çok yazarımızın hikâyelerinde kendi çocukluğundan izler yansıttığını görmekle beraber, bunun en belirgin örneklerini Ömer Seyfettin’de buluruz. Kaşağı, Falaka, And gibi hikâyelerinde yazar; kendi çocukluğundan kesitler sunmaktadır. Seyit Kemal Karaalioglu’na göre: “Ömer Seyfettin, Tanzimatla edebiyatımıza diren realist hikâyenin en başarılı örneklerini verdi. Diliyle, deyişle, konularıyla kendimizi bulduğumuz, Türk insanını yansıtan ilk hikâyeleri o yazdı. Türkçülük, milliyetçilik

lksyle kaynaştırdığı sanatı tüm yazılarında görülür. Dilde, lkde, kültürde, ulusallığa yönelmede uyanışımızı hazırlar. Günlük yaşantılar, çocukluk anıları, menkıbeler, efsaneler, tarih, folklor, halk fıkraları, gözlemler, hikâyelerinin konu kaynaklarıdır.”⁴¹

Cevdet KUDRET de mer Seyfettin’in hikâyelerinin temalarını şöyle sınıflandırır: “Eserlerinin başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir: “Kimi hikâyelerinde çocukluk anılarını işlemiştir. (Kaşağı, And, Falaka vb...) Bunlar yazarın en ünlü ve başarılı eserleri sayılmaktadır.”⁴²

2-Çocukları Anlatan Hikâyeler

Samim KOCAGÖZ bazı hikâyelerinde çocukların yaşadıklarından kesitler anlatır. Bu ocuklar kimi zaman hayatın içinden, ekmek parası peşinde koşan çocuklardır, kimi zaman sosyal hayattan soyutlanmış, evde sınırlı bir hayat süren kız çocuklarıdır.

“Tren Sesi” hikâyesinin ana kahramanı olan Bekir, tren garında yk taşıyarak geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Hikâye, Bekir’in gara çıplak ayakla koşmasıyla başlar. Yolda Kabasakal’a rastlar ve onunla konuşmaya başlar. Bileti kabasakal; Bekir’e mayıs ayının güzelliğinden, meydandaki havuzda yüzen balıklardan bahsetse de Bekir bunlarla ilgilenmez. “Yanlışın var. Balıklar bana değil ben balıklara ben balıklara benziyorum. Onlar nasıl havuzun içinde gidecek bir yer, bir yol bulamıyorlarsa, durmadan dinlenmeden ekmek belasına dönüp dolaşıp durmaktayım. Sabah treni koş, öğle treni koş, akşam treni koş, akşam treni koş, Aydın’dan otobüs geldi koş Bekir. İzmire otobüs gidecek, durma Bekir. On kuruş alacaksın yirmi beşlik alacaksın, karnını doyuracaksın.” (B.H.273)

Bekir’in haline acıyan Kabasakal ona bir ustanın yanında çırak olmayı önerir. Bekir çok denediğini ama kimsenin kendisine destek olmadığını söyler. Kabasakal yüzünü kara ıkarmayacaksa Bekir’e destek olacaktır. Bu söze ocuk çok sevinir. İki konuşurlarken trenin düdüğü duyulur. Bekir koşup gider. Fakat geç kaldığı için iş bulamaz. Çaresiz, tekrar Kabasakal’ın yanına parka gelir. Ona acıyan adam bir ekmek parası verir. Hikâyenin sonunda parantez içinde Bekir’in hayallerini görürüz.

41-KARAALIOğLU Seyit Kemal, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul,1982, C.2, s.697.

42-KUDRET Cevdet, a.g.e, C-2, s.26.

Şoför Kemal'in muavini olduğunu hayal eden Bekir onunla çalıştığını, yük taşıdığını, hatta bir gün ondan direksiyonu bile düşünür. Bu arada akşama daha çok vakit olduğu için ne yapacağını bilememektedir.

Bekir'in yaşadığı sıkıntılar, omzunda taşıdığı yük, küçük yaşından beklenenin çok üstündedir. Küçük yaşta hayata atılan, sıkıntıları olan çocukları anlatan hikâyecilerimizden biri de Orhan Kemal'dir. Özellikle fabrikalarda çalışan çocuk işçilerin dramı onun hikâyelerinde sıkça anlatır: “Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, çocuk Orhan Kemal'in hikâyeciliğinde önemli yer tutar. Bu çocukların büyük çoğunluğu çalışan çocuklardır. Fabrikada çalışan, gazetecilik yapan, işportacılık yapan çocuklar, yaşam kavgasının içinde zamansız büyümüşlerdir, çocukluklarını yaşamadan. Bu kavga onların çocukluklarını, çocukluk düşlerini alıp götürmüştür...”⁴⁴ Sosyal gerçekçilik noktasında kesişen Samim KOCAGÖZ ve Orhan KEMAL görüldüğü üzere çocuk işçilerin sorunlarını anlatma konusunda da benzeri bir tavır takınmışlardır.

Kocagöz'ün bazı hikâyelerinde maddi sıkıntılar yüzünden okuyamamış çocuklara da yer verdiği görülür. “*Evdeki Kız*” adlı eserin kahramanı olan genç kızın böyle hazin bir öyküsü vardır. Bir sağlık ocağında kıza rastlayan anlatıcı onun tavır ve davranışlarına bakarak psikolojik sorunları olduğunu anlar. Kız, gece uykusunda Fahri'nin köpeğinin kendisini ısırıldığını anlatmaktadır. Hikâyenin devamından bu Fahri'nin mahallenin bütün kızlarıyla uğraşan bir serseri olduğu ve genç kızını da rahatsız ettiği anlaşılır. Kız üç yıl önce üniversiteyi kazanmıştır. Ama babasının maddi şartları yüzünden İstanbul'a okumaya gidememiştir. Birkaç kez işe girip çalışmayı denese de peşine takılan erkekler yüzünden babası onu işten almıştır. Yaşadığı bunca olumsuzluk üstüne genç kızın ruh sağlığı bozulmuştur. Sırasıyla muayeneye girer anlatıcı ve genç kız. Anlatıcı kahraman dispanserden çıkarken aklında sürekli kızın yaşadığı sıkıntılar vardır. Yazar maddi sıkıntıların gençleri çocuk yaşta ne kadar zora soktuğuna dikkat çekmiştir.

“*Telefondaki Küçük Kız*”da anne babası yurt dışında olan bir kız anlatılır. Telefonu açan anlatıcı, karşısında heyecanlı bir küçük kız bulur. Bir süre numaranın doğru olup olmadığını anlamaya çalışırlar. Küçük kız yanlış numarayı aradığını kabul etmek istemez. Zaten numaralarda sorun yoktur. Sonunda mesele anlaşılır. Berlin'i aramaya çalışan kız ülke kodunu çevirmediği için İzmir içinde bir numarayı aramıştır.

44-LEKESİZ Ömer, Yeni Türk Edebiyatında Öykü, İstanbul, 1998, C.2, s.303.

Adam küçük kıza bir büyüğünden yardım etmesini söylese de çocuk kimsenin olmadığını söyler. Ağlamaklı bir sesle “Ama ben Berlin’i annemi arıyorum, annemi istiyorum.”(B.42) der. Telefonu hemen kapattığı için yaşlı adam kıza yardım edemez ve üzülür. Kocagöz bu hikâyeyle, anne ve babadan ayrı kalan çocukların yaşadıkları sıkıntıları anlatır.

Çocuk ve çocuk sevgisinin tema olarak işlendiği bir hikâyede “*Ölü Dalgalarıdır*”. Yaşlı adam ve oğlu sahilde çalışan işçilerdir. Plaj boşalınca oğlu Durmuş denize girmek ister. Babası yüzme bilmediği için oğlunu uyarır, fakat Durmuş ısrarcıdır. Oğlunu çok seven adam hem onu kırmak istemez hem de tehlikeye atmak istemez. Sonunda kendince bir çözüm bulur. Getirdiği kalın bir organın bir ucunu oğlunun beline bağlar, bir ucunu kendisi tutar. Onun bu çözümüyle alay edenlere “Hey cahiller hey. Siz ne bilirsiniz. Sizin böyle aslanlar gibi, Kırkpınar pehlivanı gibi oğlunuz var mı? Bende böyle bir oğlu ölü dalgalara yedirecek göz var mı?” (B.H.251) der. Yazar, baba hassasiyetini ve çocuk sevgisini bu hikâyeyle somutlaştırmıştır.

Samim KOCAGÖZ, çocukları gelecek güzel günlerin, umudun simgesi olarak görmektedir. “*Gidenlerin Ardından*” adlı hikâyede bu düşüncelerini sembolik olarak ele alır. “Dedeler” başlığını taşıyan birinci bölümde torunlarını etrafına toplayan Koca Yörük Ali Dayı, onlara güneşin neden battığını ve nereye gittiğini anlatmaktadır. Ona göre güneşin gittiği yerlerde, uzak diyarlarda güzellikler vardır. “Okullar vardır... Beyaz ekmek vardır... Ülen Oğlak eti bile vardır. Belki de dirlik düzen vardır..” (A.D.12) der. Bunu duyan çocuklar güneşin peşinden gitmek isterler. Ali Dayı onları yüreklendirip gitmelerini söyler. “Ve çocuklar” adını taşıyan ikinci bölümde sabah vakti kimse çocukları bulamaz. Her yerde ararlar. Durumu sadece Ali Dayı anlamıştır. “Hasanlar, Mehmetler, Ayşeler, Fatmalar... Bütün çocuklar güneşin ardından gittiler.”(A.D.14) der. Ona göre çocuklar umutlarının peşinden gitmişler ve güzellikler onları beklemektedir. Yazar bu güzellikleri güneşle sembolize etmiştir.

3-Çocuklar İçin Yazılan Hikâyeler

Samim KOCAGÖZ'ün 1985 yılında yayınlanan "*Zar Kanat*" adlı eserinde bulunan "*Zar Kanat ve Arkadaşları*" adlı hikâye çocuklara yazılmış, eğitici bir hikâyedir. Hikâyenin kahramanları üç arıdır. Bunlar, Yamanlar Dağı'nda yaşarlar. Bir sabah Tel Kanat, İpek Kanat ve Zar Kanat buluşurlar. Zar Kanat arkadaşlarına o gün çalışmayıp biraz dolaşmayı önerir. Arkadaşları başta karşı çıksalar da sonunda ikna olurlar. İzmir'i daha önce gezen Zar Kanat arkadaşlarına rehberlik eder. Önce hep beraber Kültür Park'a giderler. Parkın kalabalığına şaşırarak arkadaşlarına Zar Kanat şöyle bir açıklama yapar: "Bugün Türklerin Türkiye'nin 23 Nisan Çocuk Bayramıymış... Türkiye Cumhuriyet'ini kuran büyük Atatürk düşmanlara karşı savaşırken Türkiye'yi yönetecek Büyük Millet Meclisi'ni ilk kez Ankara'da 23 Nisan 1920'de açmış. İşte bu mutlu günü de sonradan çocuklara armağan ederek çocuk bayramı yapmış..."(Z.18) Görüldüğü gibi yazar çocuklara 23 Nisan'ın önemini anlatmaya çalışmaktadır. Sembol olarak arıları kullanması da çalışmanın önemini vurgulama isteğindedir. Daha sonra bir çocuk bahçesine giden arılar, çocuklar kendilerinden korkunca orada fazla duramaz. Ardında hayvanat bahçesine giderler. Burada arkadaşlarına yeni şeyler anlatan Zar Kanat bu bilgileri başka bir gezisinde gittiği bir okulda öğrendiğini söyler. Hayvanat bahçesinin ardından bir süre İzmir'i gezen arılar kovanlarına dönerler. Ama yaşadıkları orman yanmaktadır. İnsanlar güç bela yangını söndürürler. Fakat orman zarar görmüştür. Yazar evsiz kalan arıları anlatarak orman yangınının doğaya verdiği zararı vurgulamıştır. En sonunda Zar Kanat ve arkadaşları bir köydeki arı kovanına sığınır. Kocagöz, sembolik bir üslupla kaleme aldığı bu hikâyesinde çocuklara çalışmanın önemini, 23 Nisan bilincini, doğaya saygının gerekliliğini aşılama çalışmıştır.

SONUÇ

Edebiyatımızda toplumcu-gerçekçi bir yazar olarak bilinen Samim KOCAGÖZ, 1940 dönemi yazarları arasında önemli bir yere sahiptir. Sanatçı, üniversite yıllarından itibaren, edebiyat çevresine girmiştir. Yazarlık hayatına 1939'da "*Ses*" dergisinde çıkan "*Yarıntı*" hikâyesiyle başlayan Kocagöz, daha edebiyat fakültesinden mezun olmadan, eserlerini yayımlamaya başlamıştır. Elli yılı aşkın sanat hayatında on iki hikâye kitabı, on iki roman, inceleme, anı ve eleştiri türlerinde birer kitap yazan sanatçı, velut bir yazardır.

Hikâye ve romanlarıyla ön plana çıkan, hatta "*Kalpklılar*" romanı MEB tarafından tavsiye edilen 100 Temel Eser içinde bulunan Samim KOCAGÖZ, eserlerinde bireysel ve toplumsal pek çok meseleye yer vermiştir. Sosyal sorunların ele alındığı hikâyeleri, "Yozlaşma" "Köy ve Köylü Sorunları", "Toplumsal Gruplaşma", "Çarpık Kentleşme", "Savaşlar ve Anadolu İnsanı" gibi alt başlıklara ayrılabilir. "*Yozlaşma*" temalı hikâyelerinde Kocagöz, toplumu oluşturan bireylerdeki ahlâkî çöküntüyü sebepleriyle birlikte ele almıştır. Gençlerdeki vurdumduymazlığın ve asiliğin ailedeki ilgisizlikten kaynaklandığını düşünen yazar, bazı hikâyelerinde bu soruna işaret etmiştir. Ona göre değişen değer yargıları, maddî kaygıların ön plana çıkması, insanımızın ahlakî yönünün zayıflamasına sebebiyet vermiştir. "*Karadeniz Hikâyeleri*" "*Gazinodaki Kız*", "*Sırmalı Çıkmazı*" gibi hikâyeler, ekonomik sorunlar yüzünden çözülmeye ve çökmeye başlayan insanları anlatır. "*Köy ve köylü*" sorunlarında yazar, Türk köylüsünün en büyük sorununun yıllardır çözülemeyen topraksızlık problemi olduğuna dikkat çeker. Köylülerin tabiat şartlarına yenik düşmesi, makineleşmeye ayak uyduramaması, ağaların baskısı altında ezilmesi; kendine ait toprağının olmamasından kaynaklanır. Bu noktada yazar, toplumcu-gerçekçi yazarlarla ortak bir tavır sergileyip, köy insanını her yönüyle iyi ama mağdur edilen kişiler olarak göstermiş; ağaları ve dayı başlarını da köylüyü sömüren kişiler olarak yansıtmıştır. "Toplumsal Gruplaşmalar" konusunda Kocagöz, sosyo-ekonomik farklılığın yarattığı gruplaşmalara dikkat çekmiştir. Zengin - fakir, patron - işçi gibi bazı kalıplarla ele aldığı meseleyi, toplumcu gerçekçilik akımına uygun olarak anlatmıştır. "Çarpık Kentleşme" Kocagöz'e göre büyük şehirlerin en büyük sorunudur. Maddî sıkıntılar yüzünden köyden şehre göç eden insanımız burada da barınacak yer problemini çözememektedir. Yazar, gecekondular sorununu ve yıkımların sebep olduğu felaketleri, buralarda yaşayan insanların gözünden anlatmıştır. Kocagöz yıllarca süren savaşlarda en büyük kayba uğrayanların Anadolu

insanı olduğunu düşünür ve bu savaşların insanımız üstündeki etkilerini çarpıcı bir şekilde dile getirir.

Samim KOCAGÖZ, toplum hayatında görülen pek çok aksaklığın politikacıların uzlaşmadan uzak tavırlarından kaynaklandığı fikrindedir. Özellikle 1980 döneminde ülkemizde görülen siyasî olayların toplum hayatında bıraktığı tesirlere dikkat çeken yazar, siyasî gruplaşmaların şiddete kadar varan kavgalara sebep olduğunu çarpıcı bir şekilde anlatmıştır. Burada iki ayrı fikre eşit mesafede durduğunu söyleyememekle beraber, yazarın anlattıklarının bir döneme ait bilgiler içerdiğini söyleyebiliriz. Memurların ve bürokratların sebep olduğu aksaklıklar da yazarın hikâyelerinde yer bulan temalardandır.

Samim KOCAGÖZ'ün hikâyelerinde en çok ele aldığı meselelerden biri küçük insan ve onun hayatındaki sorunlardır. “Yalnızlık” “Gurbet”, “Geçmiş Özlemi”... gibi toplumun tamamını değil; tek tek bireyleri ilgilendiren meseleler yazarın hikayelerinin temaları arasındadır. Meselâ yazarın hikâyeciliğinin ikinci devrinde daha çok görülen geçmiş özlemi teması çok belli bir yaşa gelmiş, emekli olduğu için toplum hayatından uzaklaşmış kişileri anlatır. Yalnızlık teması da yaşadığı toplumdan farklı olduğu için kendini dışlanmış hisseden insanların karamsar hâlini anlatır. Toplumdan uzaklaşma zaman zaman küçük insanın psikolojisini bozar. İnsanın bireysel sorunları arasında ölüm, öfke, gurbet ekonomik sıkıntılar, aile içi çatışmalar gibi farklı konular da Kocagöz'ün hikâyelerinde yer alan temalardır. Kocagöz küçük insanı anlatırken onu sadece olumsuz yönleriyle ele almamıştır. Zaman zaman küçük insana moral veren olumlu bazı değerlerden de bahsetmiştir. Meselâ “*Gümüş ile Zeliha*” hikâyesinde, Gümüş'ün Zeliha'ya duyduğu aşk kan davası yüzünden cinayet işlemesine engel olmuştur. Hayvan ve tabiat sevgisi küçük insanı hayata bağlayan yaşamını güzelleştiren duygulardan olmuştur. Ümitleri onu, yaşadığı bütün zorlukların karşısında ayakta tutar.

Samim KOCAGÖZ'ün Türk Edebiyatı'na sağladığı en önemli katkılardan biri, doğup büyüdüğü yöre insanını bütün gerçekliğiyle eserlerinde anlatmasıdır. Yazar, Türk köylüsünün makineleşme sürecinde yaşadığı sıkıntıları, basit siyasî çekişmelerin insanımızın hayatında bıraktığı derin izleri çarpıcı yönleriyle ele almıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan 1980'lere kadar yaşanan olayları eserlerine kurgusal olarak taşımıştır. Kendisinin bu yönüyle ülkemizin tarihsel değişiminin şahitlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Yani Kocagöz'ün eserleri; edebiyatımız için olduğu kadar, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi gibi farklı bilim dalları için de fayda sağlayacaktır.

ŞÜKRÜ KOCAGÖZ'LE MÜLAKAT

Şükrü KOCAGÖZ'le 21.03.2009 günü İzmir'de görüştük.

P.T. Şükrü Bey, yazarımızın sağlığında yakın çevresinde hangi yazarlar ve şairler vardı? Yani kendisi edebiyat dünyasından kimlerle temas halindeydi?

Ş.K. Babamın dönem dönem farklı sanatçılarla görüşmeleri oldu. Salah BİRSEL ve Necati CUMALI liseden arkadaşlarıydı. İstanbul'a gidince Küllük'te farklı isimlerle tanışmış. Mesela Sait Faik o dönemden arkadaşındır. Sevginin Dekatriyası adlı hikâyesi de ona yazılmıştı. Sait Faik Politik görüşleri bile ön plana çıkarmayan bir yazardı. Kulvarları babamla aynı değildi ama buna rağmen çok müstesna bir dostlukları vardı. Edebiyat Fakültesinde Ahmet Hamdi Tanpınar ve Halide Edip Hanım'la tanışıyor, Halide Edip Hanım'la tanışmaları çok ilginçtir, halam Ferzan GÜREL Halide Edip'in öğrencisidir. Ayrıca kendisinin de hikâye kitapları vardır. Hanım yazarlar arasında adı geçer. Babam bir gün halamı ders çıkışı almaya gider. Dersleri bitmediği için pencereden sınıflarına bakar. Bu sırada Halide Edip Hanım yanına gelir ve "*Ne o delikanlı kızları mı gözetliyorsun?*" der. Babam halamı almaya geldiğini söyleyince, "*Kitabı çıkan o yazar sen misin?*" der. Böylece tanışırlar.

O dönemde Küllük'te sanatçılar toplandığı için babam orada farklı kişilerle de tanışıyor. Melih Cevdetler'i tanıması oradandır. Abidin Dino'yla da burada tanışır. Onunla dostlukları çok eskidir. O dönemde tanınan yazarlardan Naci Sadullah Danış, Nihat Pepey gibi kişilerle de tanışır. Ama orada tanışıp en çok etkilendiği isim Sabahattin Ali olmuş.

P.T. İkinci sorumuz da bu olacaktı. Samim KOCAGÖZ yakında çevresindeki sanatçılardan en çok kimlerden etkilenmiştir.

S:K. Şöyle diyelim babam Sabahattin Ali'den çok etkilenmiş olacak ki aradan uzun süre geçmiş olduğu halde İsviçre dönüşü en çok onunla görüşmüş. Askerliğinde Ankara'dayken sık sık evlerine gidip geliyor. Sabahattin Ali, babamın bir şehrin iki kapısı romanını gazetesinde yayınlamış. Hatta Zekeriya Serter'e "*Ben bunu okudum çok beğendim*" demiş. Aslında hiç okumamış ama kolay yayımlanması için böyle demiş.

O dönemde sürekli okuduğu Tolstoy'dan, Dostoyevski'den etkilendiğini de söylemişti.

Bir de İsviçre'de Yakup Kadri Bey'le görüşme imkânı olmuş. Kendisi o dönemde büyükelçiymiş. Babamda Lozan'da öğrenci olunca çok sık görüşmüşler.

Lozan’da o dönemde çok tanınan Pitigrilli diye bir İtalyan yazar varmış. Daha çok mizahî hikâyeler yazan, kısa hikâyede ustalığı olan bir yazar. Babamın onunla da yakın dostluğu da vardır.

İzmir’e gelip yerleştikten sonra Necati CUMALI’yla dostlukları ilerliyor. 60’lı yıllarda Necati Bey haftada iki gün davaları sebebiyle İzmir’e geliyor ve bizde kalıyor. Babamın onunla çok yakın bir dostluğu vardır.

Demin size gösterdiği resimlerde Kemal BİLBAŞAR’da vardı. Onlar ailece görüştüğümüz, sürekli, bir yerlere gittiğimiz kişilerdi.

“*Halikarnas Balıkçısı*” olarak bilinen Cevdet Şakir KABAAĞAÇLI’yla çok sık görüşürlerdi. Onunla anılarını anlatmaya kalksan şimdi birkaç saat sürer fakat onunla en çok dil konusunda görüştiklerini hatırlıyorum. Zaten deniz emekçilerine yaklaşımları da birbirine benziyor.

Bunun dışında evimize gelip giden Aziz Nesin vardı. İzmir’e geldikçe bize uğrardı. Hatta o dönemde Aziz Nesin’in yazdığı Gırgır gibi dergilere babam da kısa kısa gülmece hikâyeleri yazıyor. Fakat bu hikâyelere ulaşmak sonradan mümkün olmadı. Hiçbiri kesilip saklanmamış.

Yaşar Kemal İstanbul’a gidip geldikçe babam onu ziyarete giderdi. Onun yanına gidip geldikçe genç yazarları, edebiyat çevrelerini daha yakından tanırđı.

1960 ve 1951 yılında Fakir BAYKURT ilk defa yazdıklarını babama getirip göstermiş. Babam ona yazması için çok destek vermiş. Hatta ilk daktilosunu hediye ederek cesaretlendirmeye çalışmış.

Yukarıda bahsettiklerim arasında Necati CUMALI’yla arkadaşlıkları çok farklıydı. Necati Cumalı yazdıkları konusunda babamdan fikir alırdı. “*Susuz Yaz*” gibi bazı eserlerini de bizzat kendi gördüğü davalardan esinlenerek yazdığını bilirim. Necati CUMALI ile babama özel yazışmalarında yüzün üzerinde mektup var.

Ankara’ya dil kurultaylarına gittiğimizde İlhan Berkler’e uğradığımızı hatırlıyorum. Babam onun şiirlerini sevmezdi. O tarz şiirler ona çok tersti. Hatırlıyorum da bir şiir kitabını “*Anlamadan okumanı diliyorum Samimcim*” diye imzalamıştı. Bunların dışında o devrin sanatçılarından Hüseyin YURTTAŞ, Asım ÖZTÜRK, Mehmet Mümtaz TUZCU, Turgay GÖNENÇ, Ezel GÖNEN, Özdemir NUTKU, Muammer SUN, Yaşar AKSOY babamla çok beraber olmuştur. İstanbul’a gittiğimizde Sabahattin EYÜBOĞLU’nun evinde kaldığımız da hatırlıyorum. Bedri Rahmi sergiler

için İzmir'e geldikçe babamla sık sık görüşürdü. Bizde de epeyce tablosu vardır. Bedri Rahmi'nin resimleriyle Anadolu hikâyeleri çok örtüşür.

Nurullah ATAÇ'ın İzmir'e uğradıkça bize uğradığını babamla sürekli edebiyat üstüne didiştiklerini hatırlıyorum. Can YÜCEL'de ailesiyle beraber evimize ziyarete gelenlerdendi. Adalet AĞAOĞLU'da İzmir'e geldiğinde tanışma amaçlı, babamın yanına gelmişti. Türkiye İşçi Partisi kurulduktan sonra Çetin ALTAN, Refik ERDOĞAN gibi kişilerle temas halindeydi.

P.T. Şükrü Bey babanız sizi ya da kardeşiniz Fadıl Bey'i edebiyata yönlendirdi mi? Yazdıklarını fikir alır mıydı?

Ş.K. Kendisi sürekli edebiyatla iç içe yaşayan bir insandı. Sabah erken saatlerde daktilosunun başına geçer, öğleye kadar, aralıksız dört beş saat yazardı. Sürekli görüştüğümüz yazarlardan, şairlerden bahsettim. Böyle bir ortamda yetişen bizler de tabi edebiyatla ilgili olduk. Mesela halam Ferzan GÜREL'in roman ve hikâye kitapları var. Kardeşim Fadıl KOCAGÖZ şiirlerini bir kitapta toplayıp yayınladı. Bende tiyatroyla ilgiliyim. Deve Kuşu Kabare'ye skeçler yazdım. Reklâm metinleri yazdım. Ayrıca bazı kendi yazılarını bize yüksek sesle okudu. Harf ya da kelime hatalarını bulurdum. Bu yüzden şimdi bile kitaplarının son baskılarını düzeltmem için bana yollarlar.

P.T. Samim KOCAGÖZ sanat hayatı boyunca ödüller almanın yanı sıra farklı eleştirilerle de karşılaşmış. Hatta birde sürgün meselesi olmuş. Bunlarla ilgili size neler anlattı? Yaşadıklarına tepkisi nasıl olmuştu?

Ş.K. Toplumcu gerçekçi bir yazarın hükümetle barışık olması pek mümkün olmuyor. Böyle yürekte halk için devlet için çalışırken devletin kendisine engel olması onu çok üzüyordu. Davutpaşa Tevkifatı gibi olaylara da çok üzülmüdü. Kendisinin yaşadığı sürgün olayı da sağlık sorunlarına sebep oldu. Fakat bunlar onu yıldırmadı.

Nurullah ATAÇ'la edebiyatın güdümlü olarak kullanılması üstüne çok tartışmışlardır. Anılarında da belirttiği gibi Ataç, köy sorununu bu kadar çok işlenmesine karşı çıkmıştır.

Berna MORAN da babamın yakın arkadaşıydı. Ancak eleştirilerinde, araştırma kitaplarında babamın eserlerine yer vermemesi onu çok üzmüştü. Belki bu aralarındaki görüş farklılığındandı. İsteseydi, bu kadar duygusal bir kişi elbette edebiyat yapabilirdi. Fakat kendisi böyle bir üslup geliştirerek ona sıkı sıkıya bağlı kaldı. Hatta bu konudaki tercihleri yüzünden Fethi Naci ile edebiyat bağlamında tartışmaları olmuştur. Fethi Naci

özellikle on binlerin dönuşünü çok savruk yazdığını söyleyerek eleştirmiştir. Aslında o günlerde o kitap matbaa yanlışları yüzünden öyle basılmıştı. Buna karşın Fethi Naci “İzmir’in içinde” yi en iyi on roman içinde vermiştir.

Kendisine roman mı hikâyemi diye sık sık sorulmuştur. O ikisinin de ayrı şeyler olduğunu, fakat konuya göre bir seçim yapmanın daha doğru olduğunu söyler.

P.T. Şükrü Bey İzmir ve Aydın yazarlarımızın eserlerinde en çok geçen mekânlardır. Kendisinin buralarla ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir?

Ş.K. Eserlerinde kullandığı mekânlar hep gerçektir. Çünkü kendisi özellikle hikâyelerinde çevresinde gördüğü olayları hikâyeleştirirdi. Söke biliyorsunuz, çocukluğunun geçtiği yerd. İlk anıları hep buraya aittir. Onun için Söke ve çevresi çok özel yerlerdir. Lozan dönüşü İzmir’de yaşamaya başlayınca da burada gördüklerini ve yaşadıklarını hikâyelerine taşır. Hikâyelerinde kullandığı mekânlar hep gerçektir. Meselâ “Eski Tüfek” romanı Marmaris’te geçiyor.

P.T. Songül Taş’ın dediği gibi toprak ağalığının sunduğu rahat imkânlarla doğmuş. Ancak Samim KOCAGÖZ buna rağmen köylü sorunlarına eğilmiş bir yazarımız. Bu durumu nasıl değerlendirebilirsiniz?

Ş.K. Burada şunu belirtmek gerekir ki babam yazarlık yaparken bile toprak gelirleri onu rahat yaşatmıyor. Çünkü oraya gidip toprağın başında durmuyor. Yeterince ilgilenmeyince de zannedildiği gibi bir toprak geliri olmuyor. Bununla beraber kendisi sanatçı duyarlılığıyla başkalarının çektiği sıkıntılara duyarsız kalamıyor. Kendisi bunları yaşamasa bile eserlerinde bunları anlatıyor.

P.T. Şükrü Bey, bize zaman ayırdığınız, Samim KOCAGÖZ’le ilgili önemli bilgiler paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Ş.K. Rica ederim. Bu konuyla ilgilendiğiniz için ben teşekkür ederim.

BİBLİYOGRAFYA

- 1) ALANGU Tahir, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, İstanbul, 1968.
- 2) BEZİRCİ Asım, 1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz, İstanbul, 1980.
- 3) “1940–1960 Döneminde Roman ve Öykü Yeni Arayışlar,” Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1998.
- 4) BOYNUKARA Hasan, Hikâye ve Hikâye Kavramları, Hece Dergisi (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı), S.46–47, Ekim- Kasım 2000.
- 5) ÇETİNKAYA Hikmet, Çağının Tanığı Üç Yazar, Çağdaş Yay, İstanbul, 1991.
- 6) ÇETİŞLİ İsmail, Memduh Şevket ESENDAL- İnsan ve Eser – Isparta, 1999.
- 7) ENGİNÜN İnci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, İstanbul, 2001.
- 8) İLHAN Atilla, Gerçeklik Savaşı, İstanbul, 1983.
- 9) KABAKLI Ahmet, Türk Edebiyatı, İstanbul, 2002, c.1
- 10) KAPLAN Mehmet, Hikâye Tahlilleri, İstanbul, 1978.
- 11) KAPLAN Ramazan, Cumhuriyet Devri Türk Romanında Köy, Ankara, 1998.
- 12) KARAALIOĞLU Seyit Kemal, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul,1982, C.2
- 13) KUDRET Cevdet, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, İstanbul, 2004 .
- 14) KÜLHANLIOĞLU İSLAM, Ayşenur, Türk Edebiyatı Tarihi, K.B.Y, İstanbul 2006, C.4.
- 15) KORKMAZ Ramazan, Yeni Türk Edebiyatı, Ankara, 2005.
- 16) LEKESİZ Ömer, Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları, İstanbul, 2006
- 17) LEKESİZ Ömer, “Öykücülüğümüzde Dönemler” Hece Dergisi, Öykü Özel Sayısı.
- 18) LEKESİZ Ömer, Yeni Türk Edebiyatında Öykü, İstanbul, 1998.
- 19) OKTAY. Ahmet, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, Ankara, 1993
- 20) STEVİCK Philip, Roman Teorisi, Ankara, 1998.
- 21) TAŞ Songül, Samim KOCAGÖZ (Yazar-Eser-Üslup) Ankara, 1998.
- 22) TEKİN Arslan, Edebiyatımızda İsimler ve Terimler, İstanbul 1998.
- 23) TUNCER Hüseyin, Tarık Buğra'nın Hikâyeleri Üzerinde Bir İnceleme, İstanbul, 1992.
- 24) Türk Dili Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel sayısı, Temmuz 1975.
- 25) UÇ Himmet, Ansiklopedik Roman ve Eleştiri Terimleri, Ankara, 2006.